

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK BİLİM DALI

**KENTSEL İÇ MEKANLARIN İÇ-DIŞ BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ –
ESMA SULTAN YALISI VE ÇEVRESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

Ayşe ÖZKAHRAMAN

İSTANBUL, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM DALI
İÇ MİMARLIK BİLİM DALI

**KENTSEL İÇ MEKANLARIN İÇ-DIŞ BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ –
ESMA SULTAN YALISI VE ÇEVRESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

Ayşe ÖZKAHRAMAN

Öğrenci No.

160808012

Danışman:

Doç. Dr. Şen Yüksel

İSTANBUL, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Kentsel İç Mekânların İç-Dış Bağlamında Değerlendirilmesi- Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 17.01.2019

Ayşe ÖZKAHRAMAN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

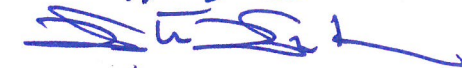

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI SONUÇ TUTANAĞI

Beykent Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Aşağıda tez adı belirtilen yüksek lisans öğrencisi 160808012 no'lu Ayşe Özkahraman'ın 11/02/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı¹ sonucunda 50 dakika süreyle sunduğu ve savunduğu tezi hakkında² oybirliğiyle, Kabul kararı verilmiştir.

Bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

Anabilim Dalı : İç Mimarlık Anabilim Dalı
Programı : İç Mimarlık Bilim Dalı
Tez Başlığı³ :Kentsel İç Mekanların İç - Dış Bağlamında Değerlendirilmesi – Esmâ Sultan Yalısı Ve Çevresi

<u>Tez Sınav Jürisi</u>	<u>Öğretim Üyesi</u>	<u>İmza</u>
Danışman	: Doç.Dr. Şen Yüksel (Beykent Üniv. İç mimarlık)	
Üye	: Doç.Dr. M.Ebru Erdönmez Dinçer (YTÜ Mimarlık)	
Üye	: Dr.Öğr.Üyesi R.Ege Çorakçı (Beykent Üniv. İç mimarlık)	

¹ Jüri üyeleri, söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde toplanarak öğrenciyi tez sınavına alır. Tez savunma sınav süresi en az 45, en çok 90 dakikadır. Jüri üyeleri, sınav öncesi yapılacak toplantıda, kendi aralarından danışman dışında bir üyeyi başkan seçer. Tez sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru-cevap bölümünden oluşur. Tez sınavı, öğretim elemanları, lisansüstü öğrenciler ve alanın uzmanlarından oluşan dinleyicilerin katılımına açık ortamlarda gerçekleştirilir. Belirlenen günde yapılamayan jüri toplantısı, katılanların hazırladığı bir tutanakla enstitü yönetimine bildirilir. Bu durumda, jüri en geç on beş gün içinde toplanarak adayı tez savunma sınavına alır. (05 Ağustos 2017 tarihli 30145 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan Değişiklik-Madde 29-3)

² Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri, tez hakkında salt çoğunlukla “kabul”, “düzeltme” veya “ret” kararı verir. Jüri başkanı, jüri üyelerince imzalanmış karar tutanağını, tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili enstitü yönetimine teslim eder. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gerekli düzeltmeleri yaparak ve birinci fıkradaki usule göre tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Süresi içerisinde “düzeltme” savunmasına girmeyen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir. (Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği-Madde 29-4)

³ İleride doğabilecek aksaklıkların engellenmesi için tezin başlığının yazılması gerekmektedir.

Adı ve Soyadı : Ayşe Özkahraman
Danışman : Doç. Dr. Şen Yüksel
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019
Alanı : İç Mimarlık
Anahtar Kelimeler : Kentsel iç mekân, Esmâ Sultan Yalısı, iç mekân, dış mekân,
Kabuk-bağlam

ÖZ

KENTSEL İÇ MEKÂNLARIN İÇ-DIŞ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ – ESMA SULTAN YALISI VE ÇEVRESİ

Kentsel iç mekânlar, binalar arasında kalan, “iç”in “dış”a uzantısı olan boşluklardır. İç mekânlarda mekânı duvarlar sınırlarken, kentsel iç mekânlarda binaların cepheleri mekânı çevrelemektedir. Kentsel iç mekân denilen bu boşluklar tasarım aşamasında düşünülmesi gereken önemli alanlardır.

Mekânın ait olduğu “yer” ile ilişkisi, “iç”in “dış” ile kesiştiği ara yüzler olan duvarlar, pencereler, girişler gibi elemanlar aracılığıyla gerçekleşir. Özelden kamusala doğru geçişi sağlayan bu elemanların açıldığı binalar arasındaki boşluklar, kent yaşamı içinde insanlar ile çevreleri arasındaki ilişkiye dayalı, çeşitli fonksiyonlara hizmet eden toplumsal etkileşimin sağlandığı mekânlardır. Yürüyüş yapma, oturma, seyir, konuşma, dinlenme, yeme-içme, oyun ve egzersiz gibi olanaklar, kapalı çalışma ortamlarında yoğun iş temposuyla çalışanlar, özellikle çocuk ve yaşlılar için yaşam kalitesini arttırmaya yönelik eylemlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kent içinde binalar arasındaki boşlukların önemi ortaya çıkmaktadır. Kentsel iç mekânların fiziksel ve fonksiyonel planlamasının ihtiyaca uygun olarak ve kullanıcı algısına hitap edecek şekilde yapılması, kent ve toplum sağlığını olumlu yönde etkileyecektir.

Name and Surname : Ayşe Özkahraman
Supervisor : Assoc. Dr. Şen Yüksel
Degree and Date : Master, 2019
Major : Interior Architecture
Key Words : Urban interior, Esma Sultan Yalısı, interior space, outdoor space, Envelope-context

ABSTRACT

EVALUATION OF URBAN INTERIORS IN THE INTERNAL- EXTERNAL CONTEXT - ESMA SULTAN'S AND IT'S SURROUNDING

Urban interiors are spaces between buildings that are an extension of "interior" to "exterior". While the interior limits the space inside the walls, the interior spaces of the buildings surround the interior spaces of the buildings. These voids called urban interior spaces are important areas that should be considered in the design phase.

Relation to the place where the place belongs takes place through elements such as walls, windows, entrances, which are the interfaces where "interior" intersects with "exterior." The gaps between the buildings opened by these elements, which make the transition to the public, specifically, are the places where social interaction is served in various functions, based on the relationship between people and their surroundings in urban life. Opportunities such as walking, sitting, looking, speaking, resting, eating and drinking, playing and exercising are activities aimed at increasing the quality of life for workers and especially for children and the elderly. When evaluated in this respect, the importance of the spaces between the buildings in the city arises. The physical and functional planning of the urban interiors in a way that suits the needs and perceived needs will affect the health of the city and society positively.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLO LİSTESİ..... iii

ŞEKİL LİSTESİ..... iv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Amacı 3

1.2. Çalışmanın Kapsamı 3

1.3. Çalışmanın Yöntemi 5

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK VE KENTSEL GELİŞİM

2.1. Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Süreci 7

2.2. Kamusal Alanda Kentsel Kimlik ve Sürdürülebilirlik 8

2.3. Kent Alanında Kamusal Alan 9

2.4. Kentsel Tasarım İçin Kamusal Yaşam 10

2.4.1. Kentsel Tasarım Kuralları 11

2.5. Kent Kimliğinin Tanımı 13

2.5.1. Kentsel Kimlik Değiştirme 13

2.5.2. Kentsel Alanda Günümüz Geçmiş İlişkisi 14

2.6. Kentsel Belleğin Sürdürülebilirliği 14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İÇ MEKÂN VE KENTSEL BAĞLAM

3.1. İç Mekân Tanımı 15

3.2. İç Mekân ve Kentsel Bağlam 15

3.3. Kentsel Mekânlar 16

3.3.1. Kentsel Mekân Çeşitleri 19

3.3.2. Kentsel Mekân Elemanları 22

3.4. Kentsel Mekânlarda İç ve Dış Bağlantısı.....	23
3.4.1. Bağlam-Yer İlişkisi	24
3.4.2. Mimaride Bağlam Kavramı	25
3.4.3. Bağlam ve Parametreler	27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL İÇ MEKÂNLAR

4.1. Kentsel İç Mekân Kavramı	29
4.1.1. Kentsel İç Mekânların İç ve Dış Bağlantısı	38
4.1.2. Kentsel İç Mekânlarda Bina Kentsel Mekân İlişki	39
4.1.2.1. Kentsel İç Mekânlarda(Bina)Kabuk İlişkisi	41
4.1.3. Kentsel İç Mekanların Biçim Bağlam Etkisi.....	42
4.1.4. Kentsel İç Mekanda Yatay ve Düşey Bileşenler.....	42
4.1.5. Kentsel İç Mekân ve Toplum İlişkisi.....	44
4.1.6. Kentsel İç Mekânlarında Konfor Ve Güvenlik.....	47
4.1.7. Kentsel İç Mekânların Örnek İncelenmesi.....	48
4.2. Kent Mekânları ve Kent Mobilyaları İlişkisi	53
4.2.1. Kent Mobilyaları	56

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL-ORTAKÖY-ESMA SULTAN YALISI VE ÇEVRESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Ortaköy,Esma Sultan Yalısının Tarihçesi	61
5.2. Esma Sultan Yalısının Yeniden İşlevlendirilmesi.....	77
5.3. Esma Sultan Yalısının Analizi	79
5.4. Esma Sultan Yalısının Kentsel İç Mekanlar Bağlamında Değerlendirilmesi .87	
SONUÇ	96
KAYNAKLAR	99
EKLER	103
Ek 1. Ortaköy Vaziyet Planı-1/1000.....	103
Ek 2. Ortaköy Vaziyet Planı-1/2000.....	104
ÖZGEÇMİŞ	105

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 5.1. Mekân Kalitesi Ölçüt Tablosu	95
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 2.1. Punter (1991) ve Montgomery (1998) Kentsel Tasarı Düşüncesiyle Bir Yerin Taşınması Gereken Özellikleri.....	12
Şekil 3.1. Krier'in gözünden sokak ve meydan (Krier, 1979, s. 17)	17
Şekil 3.2. Bina kesitleri.....	18
Şekil 3.3. Tematik kavram gruplarının diyagramatik ifadesi.	26
Şekil 4.1. Life, Space, Bulding	30
Şekil 4.2 Mekansal Kapalılık şeması.....	37
Şekil 4.3. Project for Public Space'in Tanımladığı Diyagram	40
Şekil 4.4. 5 Saniyelik Performans	44
Şekil 4.5. Erenköy Semt Pazarı	46
Şekil 4.6. Budapeşte, Şehir Parkı, Macaristan.....	49
Şekil 4.7. Budapeşte, Şehir Parkı, Macaristan.....	50
Şekil 4.12. Kent mobilyalarının kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı	54
Şekil 4.13. Sunset Parklet San Francisco, İnterstice Architects	55
Şekil 4.14. Kentsel Mobilya	58
Şekil 4.15. Sola Road, Krommenie Holanda.....	58
Şekil 4.16. Benjamin Graindorge bank tasarımı.....	58
Şekil 4.17-18. Kent Mobilyaları	59
Şekil 4.19-20. Kent mobilyaları	60
Şekil 4.21. Warde Aydınlatma, HQ Mimarlık-Vallero Meydanı Kudüs.....	60
Şekil 4.22. Ahşap Bank Tasarımları	61
Şekil 4.23-24. Kent Mobilyaları	61
Şekil 5.1. Ortaköy Havadan Görünüş	62
Şekil 5.2. Pervititch Ortaköy Sigorta Haritası -1/1000 1927	63
Şekil 5.3. Ortaköy Vaziyet Planı-1/500.....	64
Şekil 5.4. Ortaköy Uydu Haritası 1946	66
Şekil 5.5. Ortaköy Uydu Haritası 1966	67
Şekil 5.6. Ortaköy Uydu Haritası 1970	68
Şekil 5.7. Ortaköy Uydu Haritası 1982	69

Şekil 5.8. Ortaköy Uydu Haritası 2006	70
Şekil 5.9. Ortaköy Uydu Haritası 2013	71
Şekil 5.10. Ortaköy Uydu Haritası 2014	72
Şekil 5.11. Ortaköy Uydu Haritası 2015	73
Şekil 5.12. Tırnakçı Yalısı (Esmâ Sultan Yalısı) Plan Restitüsyonları (Eldem, 1993).....	74
Şekil 5.13. Esmâ Sultan Yalısı Görünüşler	75
Şekil 5.14. Esmâ Sultan Yalısı Görünüş.....	76
Şekil 5.15. Esmâ Sultan Yalısı Yangından Sonraki Görünüş.....	78
Şekil 5.16. Esmâ Sultan Yalısı Restorasyon Sonrası Gece Görünüş.....	78
Şekil 5.17. Esmâ Sultan Yalısı Çevre Analizi	79
Şekil 5.18. Esmâ Sultan Yalısı İç –Dış Görünüş	80
Şekil 5.19. Esmâ Sultan Yalısı İç Mekân Görünüş	80
Şekil 5.20. Esmâ Sultan Yalısı İç Mekân Görünüş	81
Şekil 5.21. Esmâ Sultan Yalısı Dış Mekân Görünüş.....	82
Şekil 5.22. Esmâ Sultan Yalısı Vaziyet Planı.....	84
Şekil 5.23. Esmâ Sultan Yalısı Ground Floor Plan 1/200	85
Şekil 5.24. Esmâ Sultan Yalısı First Floor Plan 1/200	85
Şekil 5.25. Esmâ Sultan Yalısı Section	86
Şekil 5.26. Esmâ Sultan Yalısı Section	86
Şekil 5.27. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresi Oturma Alanları	89
Şekil 5.28. Esmâ Sultan Yalısı Çevresinde Bulunan Oturma Alanları ve Dış Görünüş	90
Şekil 5.29. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresinde Bulunan Bankamatikler	91
Şekil 5.30. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresinde Bulunan Çocuk Oyun Alanı.....	91
Şekil 5.31. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresinde Bulunan Donatı Elemanları.....	91

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kelimesinin İngilizce karşılığı olan “sustainability” kelimesinin “devam ettirilebilirlik, süreklilik, hareketi idame ettirme yeteneği” gibi anlamları vardır. Genel anlamda sürdürülebilirlik, kaynakların bozulma, kendini yenileyememe ve tükenme noktasına gelmeden dengeli bir biçimde kullanılması ve geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması anlamına gelmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı, temellerini ekonomi, çevre ve toplumu uyumlu bir şekilde bir arada tutarak mimaride de yeniliğinin benimsenmesine çalışmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı 1972 yılında 1. Dünya Çevre Konferansı’nda ele alınmasından bu yana, geçmişte birbirinden ayrı olarak kabul edilen ekonomi, çevre ve toplum kavramları, günümüzde ayrılmaz bir bütün olarak ilişkilendirilmiş ve mimariye bu üç bileşen üzerinden yeniden kurgulanması hedeflenmiştir. Bu sayede toplumsal ve sürdürülebilir değerleri taşıyan anlayış, kendi niteliklerini belirleyebileceği bir yaşam tarzı, gerçekçi bir yaklaşımla ortaya çıkacaktır.

Günümüz 21.yy. da ise geleceğe sağlıklı olanakların sağlanması, sosyal yaşantının ve kentleşmenin sürdürülebilirliği geniş kapsamda tartışılması devam etmektedir. Hammadde tüketiminin azaltılmasını, kaynakların verimli bir şekilde paylaşımını ve önceden planlamayla tüketim kararlarının belirlenmesini sağlayan sürdürülebilir gelişme, ekolojik sürdürülebilirliğin en uygun stratejinin saptanması ve uygulanmasını hedeflemektedir.

Mimarlık, bir ülkenin ekonomik gelişiminin göstergesi, çevresel sorumluluğun ve toplumsal birliğin aracı görevini üstlenmiştir. Sürdürülebilir mimarlık kendi amacını, mevcut çevresel döngü ve oluşumuna duyarlılığı ve kullanıcılarına sağlıklı ve konforlu bir ortam oluşturmasıyla sürdürülebilirliğin amacıyla kesiştirmektedir.

Kentler, insanların sosyo-kültürel yapısına ve o bölgenin çevresel özelliklerine göre biçimlenirler. Kentsel mekân ve mimari mekânın bütünleşmesinden oluşan kentler, bu iki mekânın başarı ile kurgulanmasıyla doğru orantılı olarak iyi olma halini sürdürülebilir.

Mimari mekân tasarımında yapı çevresiyle birlikte ele alınmadığında binalar arasında kullanılamaz kayıp alanlar karşımıza çıkmaktadır. Alan kaybının yanı sıra kentlerde suç bölgeleri haline gelen bu tanımsız yerler güvenlik açısından yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Binalar arasındaki boşluklar önemli alanlardır ve planlama sürecinde bu alanları toplumsal etkileşim, sosyal yaşam, gibi aktivitelere yönelik olarak düşünmek gerekir. Sürdürülebilir bir yaşam ve bu alanları sürdürülebilir hale getirmek için insanlara, kentsel mekânları kullandırmak ve yaşam biçimlerini ona göre ayarlamak üzere yeni yollar düşünülmelidir.

Çalışmada; iç mekân ve kentsel bağlam, kentsel mekânlar, kentsel iç mekân olarak ele alınan Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi üzerinden değerlendirilecektir. Araştırma, gözlem, görüşme, deneyim ve yoluyla Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi kurgu, kullanım, kalite ve konfor düzeyinde incelenecektir

Yeni yaşam koşulları nedeniyle kullanıcılar böyle alanlara kentsel iç mekânlara ihtiyaçlar artmaktadır. Gündelik yaşamı yoğun olması, kapalı alanlarda çalışma insanların farkı mekânlara yönelmektedir. İnsanlara yaşam alanı sunmaktadır. Kapalı çalışma ortamları, yoğun iş temposu ya da çocuk ve yaşlılar nedeniyle bu alanlar hayatımızda önem kazanmaktadır Sosyalleşme, yemek yeme, ya da çeşitli aktiviteler gibi yaşamsal eylemler evlerden sokaklara taşmıştır. İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda çevreleri kullanıcılara çeşitli imkânlar sağlayan kentsel iç mekânlar yaratılmalıdır, projelerde bu tür tasarımlara daha fazla yer verilmelidir.

Bu açıdan bakıldığında bina arasındaki boşluklar değerlendirilmeli Kullanıcıların hem sosyalleşme hem güvenlik açısından kaliteli zaman geçirmesi önemlidir. Kent alanları içinde kentsel iç mekânlar yaratılarak bu olanaklar kullanıcılara sunulmalıdır.

Bu çalışmada sürdürülebilirliğin etkisi ve kentsel iç mekânlar ele alınacaktır. Kamusal alanda kentsel iç mekân, insanlar ve çevrelerinin ilişkileri odağında ele aldığı bir çalışma alanıdır. Bu nedenle iç mimarlığın çalışma alanına girdiğini söyleyebiliriz.

1.1. Çalışmanın Amacı

İnsanoğlunun yeryüzündeki varlığını gelecekte de sürdürebilmesinin yolu bu kuşağın insanların gereksinimlerini; hem doğal kaynakların yenilenmeyecek oranda tahrip etmeden hem de çevreye geri dönüşü olmayacak boyutlarda zarar vermeyen yöntemlerle karşılamalarından geçmektedir. Doğal kaynakların ağırlıklı olarak inşaat ve mimarlık sektörü tarafından tüketildiği göz önüne alındığında sürdürülebilirliğin, özellikle sürdürülebilir mimarlığın gelecek kuşaklar için ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada sürdürülebilir kentsel gelişim süreci, iç mekân ve kentsel bağlam, kentsel iç mekânlar incelenecektir. Bir model önerisine de yer verilen araştırmanın gelecekte yapılacak tasarımında ve bunun kentsel mekânda sürdürülebilirlik ve kentsel iç mekânlar yaratmak için dikkat edilmesi gereken hedefler. Farklı ihtiyaçlar doğrultusunda insanlar ve çevreleri arasındaki ilişkinin oluşturduğu işlevler yaşama, çalışma, oyun, sergileme ve benzeri kentsel iç mekânlar yaratmaktadır. Kentsel iç mekânlar kentsel çevrenin mekâna ait geçici boyutlarına odaklanmaktadır. Kentsel iç mekân, insanlarla çevreleri arasında ilişkinin oluşturduğu çeşitli fonksiyonlara hizmet eden geçici mekânlardır. Sürdürülebilirliğin etkisi ve kentsel iç mekânların inceleneceği proje alan çalışması ve analiz doğrultusunda geliştirilecektir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın birinci bölümünde; amaç, kapsam ve çalışma yöntemi ile alınmaktadır.

İkinci bölümde; sürdürülebilir kentsel gelişim süreci, kamusal alanda kentsel kimlik ve sürdürülebilirlik, kent alanında kamusal alan, kentsel tasarım için kamusal yaşam, kentsel tasarım kuralları, kent kimliğinin tanımı, kentsel kimlik değiştirme,

kentsel alanda günümüz geçmiş ilişkisi, kentsel belleğin sürdürülebilirliği yer almaktadır.

Üçüncü bölümde; İç mekân tanımı, iç mekân ve kentsel bağlam, kentsel mekânlar, kentsel mekan çeşitleri, kentsel mekan elemanları, kentsel mekanların iç dış bağlantısı, bağlam yer ilişkisi, mimaride bağlam kavramı, bağlam ve parametreler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde; Kentsel iç mekânların tanımı, kentsel mekânlar iç ve dış bağlamda değerlendirilmesi, kentsel iç mekân ilişkisinde bina kentsel iç mekân ilişkisi, kentsel iç mekânlarda yatay ve dikey bileşenler, kentsel iç mekân ve toplum ilişkisi, kentsel iç mekânların örnekler ile incelenmesi ve kent, mobilya ilişkisi, kent mobilyaları, ele alınacaktır.

Beşinci bölümde Esmâ Sultan Yalısının kentsel iç mekânlar bağlamında incelenmesi ve bu konuda yapılan alan çalışması, yapılan analiz değerlendirilmesi ve sonuç yer almaktadır. Çalışma kapsamı, iç mekân ve bağlam, kentsel iç mekânlar ile sınırlandırılmıştır.

Kullanıcıların çevre bilincinin yeterince gelişmemiş olması, insan sağlığı ve doğal çevrenin devamlılığı konusunun göz ardı edilmesi gibi nedenler etkili olmaktadır. Bu noktadan hareketle konunun kapsamında kentsel iç mekânlarda sürdürülebilirliğin etkisi, kentsel belek, kültürel sürdürülebilirlik ve kentsel iç mekânlar üzerine yoğunlaşmıştır.

Proje kapsamında belirlenen hedefler şunlardır:

- Kentsel mekânda sürdürülebilirliğin etkisi ve kentsel gelişim süreci,
- Sürdürülebilirliğin, ekonomik, sosyal, çevresel, etkilerinin araştırılması,
- Kentsel kimlik, kent kimliğinin tanımı, kentsel belegaın sürdürülebilirliği,
- İç mekân ve kentsel bağlam, kentsel mekânlarda iç dış bağlantısı, bağlam yer ilişkisi,

- Kentsel iç mekânlar, kentsel mekânın algılanması, kentsel mekân çeşitleri, kentsel mekân elemanları incelenmesi,
- Kentsel mekân elemanları olarak sokaklar, yayalaştırma, yayalaştırmanın kentsel iç mekânlara etkisinin incelenmesi,
- Bina kentsel iç mekân ilişkisinde kentsel iç mekânlar, bina kentsel iç mekânlarda yatay ve düşey bileşenler, kuşatılmışlık düzeyi ve mekânsal kapalılık, mekânsal süreklilik ve hiyerarşi,
- Kentsel mekân ve toplum ilişkisi, kentsel iç mekânda kalite parametrelerinin incelenmesi,
- Kent mekânları ve kent mobilya ilişkisi, kent mobilyalar incelenmesi,
- Kentsel iç mekânların ve örneklerle incelenmesi,
- Bu noktadan hareketle konunun kapsamında kentsel mekânlarda sürdürülebilirliğin etkisi, İç mekân ve kentsel bağlam, kentsel mekânlarda iç dış bağlantısı, bağlam yer ilişkisi kentsel iç mekânlar üzerine örneklerle yoğunlaşmıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

1. Tez Konusunu Belirleme
2. Tez İçin, Problemi Ortaya Koyma
3. Tez İçin Kaynak Taraması Yapma
4. Tez İçin Araştırma Yöntemi Belirleme
5. Tez İçin Örnekler Bulma
6. Alan Araştırması Yapma
7. Araştırmayı Gerçekleştirme
8. Verileri Analiz Etme
9. Araştırmayı Raporlaştırma

10. Literatür taraması

11. Rapor, Tezler vs

12. İnternet

13. Gözlem

Tez kapsamı, hedef ve amaçları doğrultusunda çeşitli kaynak incelemesi, sürdürülebilir tasarım ilkeleri, kentsel bellek ve kentsel iç mekânlar ile kaynak ve bunların yer aldığı bilimsel yayınlar taranmıştır. Önceki dönemlerde yapılmış makaleler, tez çalışmaları, yayımlanmış kitaplar, veri tabanları ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu tez kapsamında alan çalışmaları ve kendi gözlemlerimde yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR MİMARLIK VE KENTSEL GELİŞİM

2.1. Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Süreci

Sürdürülebilirlik, kaynakların bozulma, kendini yenileyememe ve tükenme noktasına gelmeden dengeli bir biçimde kullanılması ve geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması anlamına gerekmektedir. Son yıllarda sürdürülebilir gelişme, ekolojik planlama ya da çevre duyarlı kent planlama yaklaşımları, temel ilke ve stratejileri yoğun tartışma konusu olmuş ve planlama çalışmalarında ağırlıkla yer almıştır.

Kentsel gelişimin kelime anlamı yeniden gelişim (urban redevelopment). Kent planlama kavramı, kentsel gelişmeyi ekonomik, sosyal, toplumsal, çevresel ve fiziki boyutları ile ele almaktadır. Dünya genelinde hızlı kentleşme ve kentlerde yaşayan insan sayısının artması sonucu olarak kentsel planlamaya ve kent planlarının fiziki gelişme üzerindeki etkileri de artmaktadır. Kentler de doğal, kültürel unsur bir arada ve karşılıklı etkileşim içinde bulunurlar.

Günümüz koşullarında toplumsal yapıda, sorunlara paralel sosyal, ekonomik ve çevresel sistemin bütünleştirilmesi, kentsel planlama politikalarını etkilemiştir. 21. yüzyılda kent planlamanın temel ilkelerinden birisi, sürdürülebilir kentler oluşturmak önemli hale gelmiştir. Sürdürülebilir kent planlaması ise; kent yaşamında yer alan tüm kurumların, sorunların tespitinde, değerlendirilmesinde, alternatif çözümlerin üretilmesinde, kararların alınmasında, uygulanmasında ve tüm sürecin bir bütün içinde izlenmesinde sorumluluk alınması ile gerçekleştirilebilecek bir olgudur. (Yalkı, 1998:122.)

Sürdürülebilirlik amaçlı kentsel tasarımın ilkeleri doğrultusunda; Kentsel tasarıma kuramsal yaklaşımlarla ilgili tartışmaları dikkate aldığımızda, kentlerimizde geçmişte var olan ve kentlerimizde - ya da kasabalarımızda - yeni oluşturulacak çevrelerin niteliğini ve genel yaşam kalitesini etkileyebilecek dört ana ilke söz konusu olmaktadır:

- Bütünleşik kent (Compact city) ya da yeniden bütünleşen kentsel biçim (De-fragmented urban form)
- Gelişmiş kamusal alanlar (Improved public realm)
- Kentsellik ve doğa birlikteliği (Combination of urbanism and nature)
- Toplumsal birliğin kalkınması (Community development). (Oktay. D. Mimarlık, 2001, 302)

Kentlerde sürdürülebilirlik ulaşım konularıyla yakından bağlantılıdır. Sürdürülebilir bir ulaşım sistemi yürümeye, bisiklete ve son derece etkin bir toplu taşıma sistemine odaklanır. Bu üç temel ulaşım tarzı uzun vadeli sürdürülebilir bir trafik sisteminin ana unsurlarıdır.

2.2. Kamusal Alanda Kentsel Kimlik ve Sürdürülebilirlik

Toplumun kültür düzeyini ve nitel unsurları, toplumu oluşturan bireylerin yarattığı çevrenin kimliğini belirlemede ve yönlendirmede etken olarak görev yapmaktadır. Kentsel alanda, toplumsal ve kültürel kimliğin korunmasına ve sürdürülebilir kılınmasına yönelik gelişim modelinin hazırlanmasında öncelikle güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Kimlik, bireyin ve toplumun tüm özelliklerini kapsamaktadır. Kimlik, her şeyden önce farklılıkları da ortaya koymaktadır. Hem kişinin ve toplumun kendini nasıl gördüğü hem de kişinin ve toplumun farklı toplumlarca nasıl görüldüğü, kimlik kavramıyla ilgili konulardır (Ergün, 2000: 43). Kültürün, kimliklerin temel belirleyicisi olduğu düşünüldüğünde, kültürün katılığı ve esnekliği, kimliğin katılığını ve esnekliğini doğurmaktadır. Farklı aidiyetler, kültür olarak ön plana çıkmakta, kimlikte bu unsurlara göre belirleyici olmaktadır. Toplumsal kalıtım yoluyla kültürel unsurlar kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Kültürel unsurlar homojen topluluk öngördüklerinden, toplumlara da kimliklerini bu yolla kazandırmaktadırlar.

Kimliği sadece ötekileştirmeye indirgeyemeyiz aksi takdirde düşmanlığa dayalı bir kimlik tanımı ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık esnek kimlik, topluluğu

kesin ve katı kriterlere boğmayarak, müzakere edilebilir alanlar yaratmaktadır. Böylelikle ortaya hoşgörülü bir kimlik tanımı çıkmaktadır (Connoly, 1995: 112)

Her toplumsal ve kültürel sistem, kendi iç katmanlarıyla, çevresiyle, tabiatla canlı bir ilişki içindedir ve bu ilişki yeni formlar, anlayışlar ve değerler doğurmaktadır, Hannerz'a görüşlerine göre(2000).Toplumsal ve kültürel sistem, dış çevreyle etkileşimleri sonucu, kendi iç dinamikleri içerisinde değişime uğramaktadır.

Kültürel sürdürülebilirliği, toplumun üyeleri arasında kültürel barışın ve uyumun korunması ve desteklenmesi ve bireylerin refahın artırması sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Sürdürülebilir bir toplum olabilmek, için koşulların değişkenlerine bağlıdır.

- Toplumsal yapının sürdürülebilirliği, kültürel çeşitlilik, politik ve ekonomik farklılıklar, grup içi ve gruplar arası iletişim, eğitim durumu vb. faktörlerin sağlıklı işleyişini gerektirmektedir.
- Toplumsal yapının sürdürülebilirliği, kaynakların erişilebilirliği, doğal ve çevresel yıkımlar ve uluslararası ekonomik değişmeler vb. faktörlere göre şekillenmektedir. Salah ve Cooper'a (2001) göre, günümüzde insanoğlu gittikçe artan bir hızda çok kültürlü çevrelerde yaşamaya başlamaktadır.

Günümüz ve geçmişle bağların kentsel mekânlarla ilişkisi, kimlik, yer ve aidiyet duygusunun artırmaktadır. Bu bağlamda değerli olan, kentin tarihini, kentin kendisini de halkının "ortak belleği" olarak görebilen yaklaşımlardır.

Eski ve tarihi binaların kentsel peyzajın parçası olduğu yerlerde, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya uyumlu koruma ve canlandırma ile sürdürülebilirlik özel bir önem kazanır. Kent mekânlarında anlamı, kimliği ve yönelimi güçlendiren diğer önemli öğeler, kamusal alan uygulamalarıdır. Konut alanları kapsamında tarihi doku, karakteristik konutları, sokaklar, meydanlar hem bulunduğu semtin hem de kentin kimliğini güçlendirirler.

2.3. Kent Alanında Kamusal Alan

Kamusal mekânlar, parklar, sokaklar, caddeler, meydanlar gibi alanları kapsar. Kamusal alan ve kamusal mekân arasındaki bağlantı kullanıcılar açısından mekânların düzenlenmesi ve kullanıcıların bu mekânlardan doğru bir şekilde faydalanmasıdır. Kullanıcılar kenti ve sokağı mekân olarak nasıl kullanmalıdır? Bu sorunun cevabı kullanıcıların yaşam biçimleriyle doru orantılıdır. Kentleri, caddeleri, sokakları ve meydanları insanların toplu halde bulunabileceği mekânlar olarak tanımlayabiliriz.

İnsanların kamusal mekânları doğru ve yeterli kullanabilme imkânları olmalıdır. Kamusal mekân düzenlemeleri bu bağlamda ele alınmalıdır. Kamusal mekânların düzeni toplumsal hayatın düzeninin yansımaktadır.

Kamusal alan herkesin kullanım hakkının olduğu alandır;

- Tüm vatandaşlara eşit kullanım hakkı sağlayan,
- Algılanabilir ve okunabilir,
- Güvenli ve konforlu,
- Engelsiz erişimin olanaklı olduğu,
- Toplumun gereksinim ve eğilimleriyle uyumlu,
- “Yer”e özgü yaşanılır kamusal alanları ve sağlıklı yaşam çevrelerini oluşturmaları gerekmektedir.

İnsanların toplu halde bir araya geldiği/gelebildiği mekânlar olarak kentler, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar, bahçeler çeşitli fonksiyonlar barındırmaktadır.

2.4. Kentsel Tasarım İçin Kamusal Yaşam

Kentsel tasarım, çağdaş yaşama hizmet eden yapılar ve kamusal mekân arasında ilişki kurma sanatıdır (Lang, 2005.) .Kentleri oluşturan meydanlar, caddeler, sokaklar, parklar ve bahçeler gibi açık alanların, yapılarla ve birbiri ile bağlantısı kentsel tasarımların doğru ve yerinde uygulanması ile mümkündür. Kentsel tasarım

birçok işlevliği, çeşitli ölçekler ve etki alanı olan ve ekip çalışması gerektiren bir disiplindir.

Kamusal dış mekânlar toplumun kullanımına açık, kent insanının ortak kullandığı mekânlar bütünüdür (Yıldız 1996). Kentsel mekânların kesin ayırt edici, ölçülebilir sınırları vardır. Gehl, cadde ve sokakları ve meydanları da kentsel mekânlar olarak tanımlamaktadır.

Dış mekân tasarımında; çevresel karakterin korunması, mekânlar arasında iç mekân-dış mekân ilişkisinin sağlanması, kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması, ulaşılabilirliğin sağlanması, sembol oluşturma, algılanabilirlik, görsellik ve estetik gibi veriler dikkate alınmalıdır (Atabeyoğlu 2011, Yıldız 1996, Sağlar 1998).

Kentsel tasarım yapılırken, kent dokusunun korunması, erişilebilirlik, iç-dış bağlantısı, kültürel sürdürül, erişile birlik, kentsel tasarım yapılırken önemli etkenlerdir.

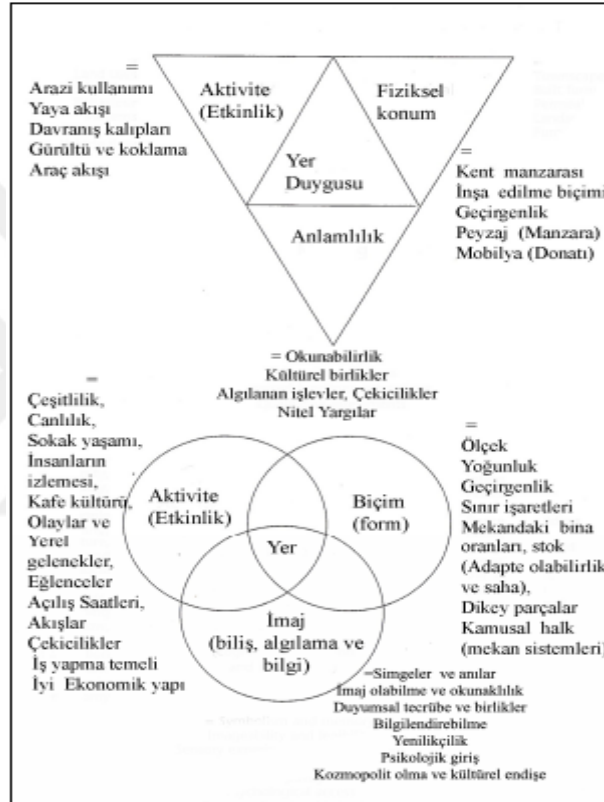
2.4.1. Kentsel Tasarım Kuralları

Demokrasi kültürünü geliştirmek, kent ve kentlilik bilincini geliştirmek, engellilerin eşit biçimde kamusal mekânları kullanabilmesine katkıda bulunmak ve kentsel mekânın tasarım sürecine kullanıcıların katılım ile mümkündür.

Kentsel Tasarım İlkeleri'ni aşağıdaki ana başlıkları altında toplayabiliriz;

1. Erişilebilirlik ve Ulaşım,
2. Kentlerde Çevre ve Ekoloji,
3. Kentlerde Fiziki Yapıları,
4. Kentsel Tarihi Yapı Mirası,
5. Konutlar ve Çevresi,
6. Kentlerde Güvenlik ve için Alınması Gerekli Tedbirler,
7. Kentlerdeki Engelliler ve Sosyoekonomik Bakımdan Dezavantajlılar,
8. Kentsel Alanlarda Aktivite ve Zaman Değerlendirme,

9. Kentlerde Kültür,
10. Kentlerde Kültürler Arası Kaynaşma,
11. Kentlerde Sağlık,
12. Kent Planlaması, Kent Yönetimi ve Topluluk Katılımı
13. Kentlerde Ekonomik Kalkınma” (Palabıyık, 2004:197-253),

Şekil 2.1. Punter (1991) ve Montgomery (1998) Kentsel Tasarı Düşüncesiyle Bir Yerin Taşınması Gereken Özellikleri

Kaynak: Montgomery (1998)

Tasarım yerelden başlar, kullanıcılar önemlidir, tasarım her aşamasında yer almalıdır. Yaşam ortamları yerel koşullardan başlıyor; Çevre ve doğa koşulları örnek olarak yapılan tasarımlar, kullanılan yenilebilir enerji ve dönüştürülebilir malzemeler doğanın dengesine zarar vermeyecektir ve doğal döngü devam edecektir.

2.5. Kent Kimliğinin Tanımı

Kent Kimliğinin Tanımı; Kentler biçim ve özelliklerine göre tanımlanırlar. Kentleri, tanımlanmasını, diğerlerinden ayırt edilmesi kendine özgü niteliği ile adlandırılmasını sağlayan pek çok değişken vardır (Lynch.1981)

Kentin kimliğini oluşturan, onu diğerlerinden farklılaştıran, doğal, sosyal ve yapılı çevre arasındaki bağ önemlidir. Kent kimliğini, doğal çevre koşulları ve sosyal çevreden temel alan kültürel yapı ile yapılı çevre ile ilişkilidir. Yapılı çevreye dayalı kimlik ise biçim, bulunduğu konum, kullanım türü ve anlamları ile bir bütün oluşturan mekânsal yapı ile şekillenir (Suher vd. 2004, s. 27).

Kent kimliğinin ve kentsel mekânlar arasındaki ilişki, fiziksel yapı ve bileşenleri kentsel mekân ve bellek arasındaki ilişki kullanıcılar açısından önemlidir.

2.5.1. Kentsel Kimlik Değişirme

Kentlerin kendine özgü kimlikleri vardır. Kentlerin sahip olduğu değerler kent kimliğini şekillendirir. Doğal ve kültürel değerler kent kimliğinin değer katmaktadır. Kentlerde sadece yapılar yer alamaz, kentlerde aynı zamanda toplumsal olaylar gerçekleşmesi çevre ve bireyler arasında sosyo kültürel bir olgudur. Kent kimliğinin oluşumunda, kentleşme, kentsel dönüşüm, turizm gibi konular ve bunların uygulanması katkı sağlamaktadır. Bireylerin ortak hayatları ve bunun içinde kimlik, toplumsal değerler fiziksel çevre ve kullanıcı mekânları farklılaştırarak ayrı bir kimlik kazandırır.

Ekonomik nedenlerden dolayı kentlerde yaşayan insan sayısı gittikçe artmaktadır. Yeni kent kültürü oluşmakta bu da kent kültürüne zarar vermekte kent kimliği ve kentsel bellek hızlı değişmektedir. Mimari ve kent tarihi kent kimliğini yansıtır. Geçmiş ve günümüz arasındaki bağlar hızla deşmektedir bu da kent kimliğine zarar veren etkenlerdendir. Kentler birbirine benzeyerek kimliksizleşip var olan doku kaybetmektedir. Kültürel süreklilik için maddi ve manevi değerlerin korunması gerekir. Kent kimliğine katkısı olan yapılar kültürel süreklilik ve oluşan kimlik gelecek nesillere taşınmalıdır.

2.5.2. Kentsel Alanda Günümüz Geçmiş İlişkisi

Kentsel alanlar da günümüz geçmiş ilişkisi, kentsel kimliğin korunması ve bunların gelecek kuşaklara aktarımı ile orantılıdır. Kentsel bir süreklilik, bütünlük yaratılarak kentler ve kentsel mekânlara artı değer katmaktadır. Kentlerin tarihi gelişimi, sosyal geçmişi kentlerde ve yaşam alanlarında kültürel birikimle kentlere ait bir kimlik oluşur. Kentteki yapılar geçmişe ışık tutmaktadır bir döneme tanıklık yapmış bu yapılar dönemin mimarisi ve kültürünü yansıtır. Tarihsel doku gelecek kuşaklara aktarılmalı.

Bütünlük, kentsel kimlik oluşumunda önemli bir unsurdur. Kent dokusu, anıtsal yapılar, önemli binalar, kent kimliğine artı değer katmaktadır, tek başlarına yarattıkları bu etki yeterli değildir. Kentsel kimlik açısından bu yapılar ve çevreleri ile birlikte bir bütün olarak etkili olurlar.

Kent bağlamında, bu kurallı bir araya geliş, kentsel dokunun yapısı ve bilinçli yaklaşım çerçevesinde gelişimi ile mümkün olmaktadır. Sağlam alt yapının üzerine kurgulanan tutarlı, bilinçli gelişim süreci tipolojik özellikler, kent imgesini güçlendirip etkileyici bir boyuta taşımaktadır. Kentsel alanlarda günümüz geçmiş ilişkisi önemlidir bunlara dikkat edilmelidir. Kent alanları tarihi değeri kültürel kimliği ile tanınıyorsa bu yerler özelliklerini yitirmemesi için yapılacak değişiklikler hangi şartlarda ve sonuçları sorgulanmalıdır.

2.6. Kentsel Belleğin Sürdürülebilirliği

Kentler; caddeler, sokaklar, meydanlar, binalar, yeşil alanlardan oluşur ve bu öğeler toplumsal yapıya kendilerinden bir şeyler katarlar. Toplumsal dışlama ve sınıflar arası ilişkiselliğin ortaya çıkarttığı kültürel ayrışma, kente kimliğini veren ortak öğelerine zarar vermekte ve kentin giderek kentlerin kimliklerinin yok olmasına neden açar. Kentler kaybettiği kimliksel bütünlük yerine farklılaşmış parçalı kimlikler ortaya çıkar. Kentsel bellek bir yerin kimlik aktarımında önemlidir. Geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurularak bellek aktarımı yapılır. Kentsel bellek ve kültürel sürdürülebilirlik kent bilinci olan insanlar sayesinde gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İÇ MEKÂN VE KENTSEL BAĞLAM

3.1. İç Mekân Tanımı

Mekân, kullanıcısının ilişkilerini, örgütsel gereksinimlerini ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatı ve elemanları içinde barındırabildiği, fizikselin yanı sıra anlamsal boyutları da kapsayan bir hacimdir.

Mekânı sınırlandıran öğelerin niteliğine bağlı olarak, doğal mekân, yapay mekân sınıflandırması yapılır. Mimarların, mekânın bir kısmını duvarlar ve tavanla kapatması sonucu meydana gelen mekâna iç mekân, bunun dışında kalan alana ise dış mekân adı verilmiştir. İç mekânda mahremiyet, dış mekânda ise kamusalılık vardır. Mekân tasarımı yapılırken iç-dış bağlantısı, kültürel sürdürüle birilik, çevre ile bağlantısı büyük çerçeve içinde düşünülmelidir.

İç mekân tasarımında, kullanıcının gereksinimleri, konfor, alışkanlıklar, tasarımcının o mekânda oluşturmayı hedeflediği ortamın niteliğini belirler ve onu yaşanır kılan öğeleri içermelidir. Tasarımcılar, mekânın organizasyonu ve kurgusunu da belirleyen bu veriler ışığında, özgün ve yaratıcı yaklaşımlarıyla mekânlarını benzerlerinden farklı kılacak tasarımlar yapmalıdır. Yapının dışı ile içi uyumlu olmalıdır ve bu iç mekânda en önemli kriterlerden biridir. İç mekân ve dış mekân arasında bağ olmalı ve birbirinden kopuk olmamalıdır.

İç mekânlarda başlayan tasarım, şehirde, caddelerde, sokaklarda, meydanlarda ve bahçelerde, sınırlarını belirleyerek yarattığı bu alanların devamını sağlamaktadır.

3.2. İç Mekân ve Kentsel Bağlam

Tasarım sürecinde tasarım ile birlikte onun içinde yer aldığı 'Bağlam' da tasarımı etkileyen bir faktördür. Tasarım özel bir bağlam içinde meydana gelir; bu yapının alanı ve çevresi de olabilir ya da sosyal ve sosyokültürel bir bağlamda olabilir. Kentsel doku, topografya, manzara, iklimsel etkenler ve tarihsel doku gibi

birçok alt başlık bağlam kapsamı içinde yer alabilir. Bu fiziksel bileşenler dışında sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel bağlamı da vardır.

İnsanların, toplumsal yaşamı üzerinde kentlerin önemli bir etkisi vardır. Kamusal açık kent mekânları; kamusal paylaşım, topluluk katılımı ve etkileşimin yoğun olması, kentlilerin toplandığı alanlardır. Topluluk katılımıyla kullanıcıların, karşılaşmaları için potansiyel yaratan, kentli kültürünün oluşumuna olanak tanıyan, özgürlük ve toplumsal uzlaşma alanlarıdır. Kent kültürünü besleyen ana öğelerden birini de kentsel mekân tasarım oluşturmaktadır.

İnsan yaşamını şekillendiren temel bağlar kentsel kurgu arasındadır, kullanıcılar, kent yaşamına katılabilmesi ve bu yaşantının sosyal açıdan cazip bir kentsel yaşantıya dönüşebilmesi, kentsel bağlam ile alt mekânsal bağlamların birlikteliği ile mümkün olur. Doğa ve insan ve birlikteliğini dikkate alan tasarımlar ile insanın kent yaşantısı etkin kılınmalıdır. Kentsel bağlamlar, kent yaşantısında öneme sahip etkenlerdendir, açık kamusal kent mekânları oluşturulmalıdır.

Kentler, farklı kültürel ya da sosyal sınıflardan bireylerin bir araya gelerek sosyalleşebileceği mekânları barındırır. Açık kamusal kent mekânları, kentlerin oluşum ve toplumların gelişim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir toplumun yapılanması, bireyler ve toplum arasındaki ilişkinin yapılı ve doğal çevre tarafından desteklendiği yerler olan açık kamusal alanlarda meydana gelmektedir. Günümüz kentlerinde kamusal açık alanlara gerekli önem verilerek tasarlanmalı ve bu tarz mekânlar çoğaltılmalıdır.

3.3. Kentsel Mekânlar

Kentlerin oluşumunda tarihsel sürdürülebilirlik, toplumsal yaşamının oluşturduğu kültür ve onun devamlılığı ile birlikte meydana gelir. Kentsel mekânlar kent yaşamı içinde kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak için oluşmuş ya da oluşturulmuş alanlardır.

Rob Krier, Urban Space (1979) çalışmasında, öncelikle, kent mekânı kavramını oluşturan tipolojik ve morfolojik bileşenlerle, diyagramlar ve tablolarla

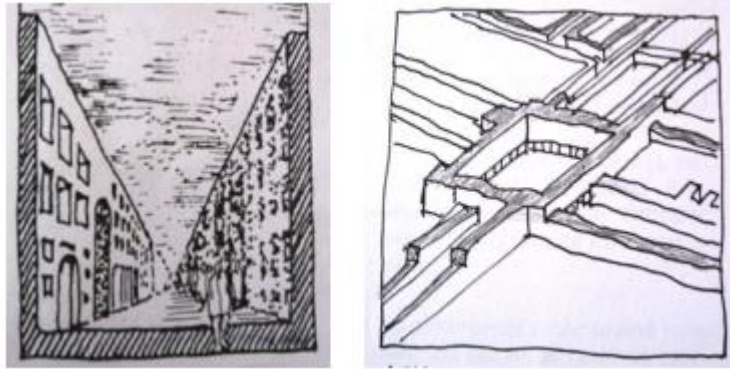
ortaya konmuştur. Rob Krier'in çalışması tipolojik ve morfolojik analize dayanmaktadır.

Kentsel mekân kavramı, binalar arasında kalan tüm mekânları kapsamaktadır. Dış mekânların kentsel mekân olarak algılanmasını sağlayan, mekânların geometrik karakteristiklerinin ve estetik özelliklerinin okunabilmesidir. Krier, kent mekânının bileşenlerini sadece temel formlar anlamında, sokak ve meydanı ele almıştır (Krier, 1979, s. 16).

Krier'e göre kentlerde meydan, bir grup binanın bir açık mekânı çevrelemesiyle oluşur. Bu tür bir düzenleme, çevrelenen açık mekânın kontrolünü sağlar. Sokaklar, binaların bir merkez etrafında belli yönlerde dağıtılarak yerleştirilmelerinin bir ürünüdür. Meydana göre daha farklı bir fonksiyona sahiptir. Sokak bir akışı, bir geçişi ifade eder (Krier, 1979, s.17). Sokaklar bir iletişim ve ulaşım ağının parçalarıdır.

Kentsel mekânı iki ana ögeye ayırır: Cadde ve meydan. O'na göre, "insan ilk kentsel mekânı meydana keşfetmiştir. Kentsel mekân iki temel öğeden oluşur; sokak ve meydan. Meydanlar kentin varoluş nedeni olan iletişim ve birlikte oluşun, aidiyetin kendini ifade ettiği, vücut bulduğu mekânlardır. Sokaklar ise; meydanların çevresinin dolmasıyla ortaya çıkan kentin genişleme gereksiniminin bir sonucudur.

Kentsel mekânlarda sokaklar önemli ve gerekli unsurlardandır, Sokaklar, kullanıcılar arasındaki sosyal ve kültürel bağ oluşmasında katkıda bulunur. Kentsel mekânlarda, topluluk katılımını sağlar.

Şekil 3.1. Krier'in gözünden sokak ve meydan (Krier, 1979, s. 17)

Meydan, giriş kapısı niteliğinde olan sokakları ile etrafındaki sınırlayıcıları bina ve yeşil öğeler, tavanı ise gökyüzü olan kentsel mekândır. Meydanı sınırlayan yapılar sadece binalar gibi sert dokular olmak zorunda değildir. Bitkisel öğeler ya da kentsel mobilyalar gibi donatı elemanları da sınırlayıcı olabilir. Meydanlar binalardan ve diğer sınırlayıcı elemanlardan kalan alan olarak görülmemelidir. Mekânın bütünü tasarlanılarak meydanlar oluşturulmalıdır.

Meydanları cazip kılan bir özellik de insan sayısının çokluğudur. Alanı kullanan kişi sayısının çokluğu o meydanın cazibesini artırmaktadır. Meydanlarda görsel kalitenin yüksek olmalıdır. Yayalar için uygun düzenlemelere sahip olması, ticari, rekreasyonel vb. işlevleri içinde barındırması kullanıcı sayısını arttıran özelliklerdir.

Krier, bina kesitlerinin kentsel mekânı nasıl etkileyeceğiyle de ilgilenmiş, 24 farklı bina kesitini göstermiştir. Bu bina kesitleri, binanın kentsel mekânla, dolayısıyla da yayalarla olan ilişkilerinin farklı bina kesiti kurgularında nasıl farklılaştığını göstermektedir. (Krier, 1979, s. 24). Krier'in insan ölçeğini dikkate alan tek çalışması bu olmuştur. Krier, kent mekânlarını tamamen morfolojik olarak incelemiştir.

Şekil 3.2. Bina kesitleri

Kaynak: Krier, 1979, s.24.

Kentsel mekânlar, caddelerde sokaklarda, parklarda, meydanlarda, bahçelerde doğal ve insanlar tarafından yapılan sınırlı alanlardır. Kullanıcılar zamanlarının büyük bir kısmını kentsel mekânlarda geçirirler. Kentsel mekânlar tasarım, işlev, aktivite, kentlerin merkez noktası olan alanlarında olmalı, buna göre tasarlanmalı ve erişilebilir olmalıdır. Kentsel mekânlar kullanıcıların yaşama biçimini ve davranışlarını etkilemektedir, bir kentin donatılmasında ve farklılık yaratmasında etkilidir. Kamusal mekânlar çevreleri ile tasarlanmalı mekân olgusu yaşatılmalıdır.

Sanayi devrimi ile birlikte kentleşme olgusu hızla artmıştır. Ekonomik ve teknolojik nedenler de kentleşmeye nedeniyle de bu değişim hızlanmış, geri dönüşüm daha artmıştır. Kentlerin görünümü, kimlikleri ve karakterleri bu yüzden değişime uğramıştır. Kent dokusu bir daha yerine konmayacak değerde kültürel bir mirastır.

Kentsel ve mimari ölçekte yapılacak olan tüm değişiklikler, dış mekânların sosyal, kültürel ve ekonomik, sürdürülebilir boyutlarının devamlılığını sağlamalıdır.

Ülkemizde bu konuya ilk değinen Tümertekin olmuştur (Tümertekin 1978).

3.3.1. Kentsel Mekân Çeşitleri

Kamusal alanları "insanların" normal günlük yaşantıları ya da bayram, festival, pazar yeri çeşitli aktiviteleri gerçekleştirdikleri, toplumu birbirine bağlayan ortak bir alan olarak tanımlayabiliriz.

Kentsel tasarım, her zaman mekân ve boşluklar ortak tasarlanmalıdır. Kentsel meydanlarda kullanıcıları birbirine bağlayan sosyalleşmenin sağlanması, mekân ve boşlukların doğru tasarlanması ile mümkündür. Caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar ve bunları çevreleyen binalara kadar uzanan boşluklar ve şehirlerin en önemli parçalarını kamusal alanlar oluşturmaktadır. Şehir kimliğinin oluşumunda sokak ve meydan kamusal alan olarak önemli rol oynar. Kent boşlukları, kullanıcıları bir araya getiren alanlar ve simgeler olup toplum ve birey arasındaki iletişimi sağlar. Kentsel alanlarda doluluk ve boşluklar arasındaki bağ tamamlanmış ve anlaşılır olduğunda, mekânsal bağlantı doğru tasarlanması ile kentsel meydanlar oluşturulur.

Doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki yanlış tasarlandığı zaman bu alanlar ve bu alanın dışındaki kullanılmayan alanlar atıl ve kayıp alan haline gelir. Atıl hale gelen bu alanlar suç bölgeleri haline gelir. Kentsel mekânların fiziksel ve fonksiyonel planlamasının ihtiyaca uygun olarak ve kullanıcı algısına hitap edecek şekilde yapılması, kent ve toplum sağlığını olumlu yönde etkileyecektir.

Binaların arasında sosyal hayat (doku); kentsel mekânların en önemli fonksiyonlarını yaratmaktadır. Kentsel alanlardaki sosyal yaşam çok sayıda insanın kamusal bir mekânda bir arada olmasıyla, insanların birbirleriyle sosyalleşmesini sağlar ve ortak bir kimlik oluşturur. Bu sosyal doku; çeşitli aktiviteleri oyun oynayan çocukları, yaşlıları, engelli ve diğer bireylerin sosyalleşmesini sağlayan konuşmaları toplu eylemleri ve pasif iletişimi görmeyi, duymayı içermektedir. Bu sosyal dokunun oluşumunda sokaklar, kentlerin dış mekânını oluşturur ve kentsel yapılarda esas bileşenidirler, iki temel özelliği bulunan sokaklar aynı anda hem yol hem mekân olabilmektedir.

Kent toplumların da geçmişten günümüze sokaklar, evlerin önünde kamusal açık alanlar olarak kullanılmıştır. Kamusal alan tasarımıdaki temel unsur, kamusal açık alanda sokakların, öneminin anlaşılmasıdır. Birbirinden farklılıklar gösteren sosyal yapı ve hiyerarşik yapılanan kamusal alanlar da desteklenmektedir.

Kentsel dokuyu oluşturan temel unsurlardan olan sokaklar, binalar tarafından sınırlanmış, yaya ve araç dolaşımı ya da başka aktiviteler için kullanılan, kısmen dar, çizgisel mekânlardır (Rapoport, 1991). Sokaklar, kentlerin fark edilmesini sağlar. Sokaklar, kentin mimari ve estetik unsurlarını yansıtarak, kent karakterinin oluşmasında etkilidir. Kullanıcı algısına farklılık katarak, kentsel çevrenin okunabilirliğinin sağlanması, kent kimliğini belirleyen etkenlerdendir. Sokaklar, kentlerin hareket ve ulaşım akslarını da oluşturmaktadır.

Cadde, sokak ve meydanlar sosyal yaşam için gerekli unsurlardır. Kullanıcılar arasındaki sosyal ve kültürel etkileşimi destekleyerek de topluluk katılımını sağlar. Sokaklar, kullanıcılara çeşitli aktiviteleri için gerekli olanakları sağlar, sosyalleşme, toplumsal yaşamı canlandırarak topluluk katılımını sağlar. Sokaklarda ticari alışveriş mekânları da kent ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Sokaklar evleri, işyerlerini birbirine bağlarken, yaşam alanlarını oluştururlar. Fiziksel çevrenin oluşturduğu açık kamusal mekânlardan olan sokaklar, kentleri fark edilir ve cazip kılan önemli öğelerdendir.

Kentsel mekânlarda kamusal ve özel ayrımı bulunmaktadır. Bireylere ait mekânlara “özel mekânlara”, ortak kullandığımız mekânlara; toplumun bir bireyi olarak, ortak yer ve ortak amaçlar için kullandığımız alanlar, toplumsal mekân ve kamusal mekân olarak adlandırılır.

Sosyal yapılar farklı seviyelerde ortak mekânlara oluşturulması, küçük gruplar ve mekânlardan daha geniş olanlarına ve bireyselden kamusala geçişler yaratmaktadır. Bu mekânlara farklı kültürlerde farklı isimlerle adlandırılmakta, meydan, piazza, maian, square, vb.

Kentsel Mekân Çeşitleri;

- Özel Mekânlara: Belli bir grubun ya da kişinin özel kullanımına açık olan ve yalnızca o kişi ve gruplarca kullanılan mekânlardır.
- Yarı Özel Mekânlara: Herhangi bir kişinin mülkiyetinde olan ancak toplum tarafından da gözlemsel olarak algılanabilen mekânlardır. Bu mekânlara ait olduğu kişiler dışında kullanıma açık değildir ancak özel mekânlarda olduğu gibi kapalılık hissi yoktur.
- Kamusal Mekânlara: Her kentlinin serbestçe girebildiği, gezebildiği, kullanabildiği mekânlardır. Yapılanmış veya yapılanmamış olabilir. Kent sakinlerinin kullandığı binalar ya da meydanlar olabilir.
- Yarı Kamusal Mekânlara: Bu mekânlara mülkiyeti bazen kişilere, bazen kamuya ait olabilir. Ancak kamusal mekânlardan farkı, belli bir statü oluşturarak her kullanıcının kullanabilmesini önlemektedir. Kendi içerisinde bir otokontrol mekanizması vardır.

İç mekân, özel ve yarı özel mekânlara anlatmak için kullanılıp kapalılıkla özdeşleşirken; dış mekân ise, kentsel ve toplumsal mekânı anlatmak için kullanılıp açıklıkla özdeşleştirilmektedir.

Özel mekânlar ve kamusal mekânlar arasındaki en büyük fark özel mülkiyet kapalı alanlardır, kamusal mekânlar toplumun her kesimine açıktır.

3.3.2. Kentsel Mekân Elemanları

Kamusal kent mekânları, içinde bulunduğu çevreler somut olarak tanımlandığında, sabit, yarı sabit ve sabit olmayan elemanlardan oluşmaktadır. Altyapı, binalar, duvarlar, döşemeler, tavanlar, kolonlar gibi sabit elemanların değişimi yavaş ve daha az sıklıkta olmaktadır. Kentsel ölçekte yarı sabit elemanlar; ağaçlar, bahçeler, çitler, işaretler, bilbordlar, ışıklar, sıralar olmaktadır ve çevrenin mobilyaları olarak yer almaktadırlar. Sabit olmayan eleman olan insanlar, yarı sabit ve sabit elemanlar aracılığı ile işaretler sağlamaktadır. Ortamlar davranışları bu şekilde yönlendirmektedir (Rapoport, 2004).

Kamusal kent mekânı olarak ele aldığımız sokak, cadde, meydan gibi açık kamusal mekânlardaki tüm halka açık bina ve benzeri yapılar da kamusal kent mekânlarının elemanlarından. Açık alanlarda bulunan ticari ve sosyal aktivitelerin gerçekleştirildiği açık veya yarı açık elemanlarda kamusal kent mekânlarına girmektedir. Kamusal kent mekânlarının elemanları kenti oluşturan fiziki ve sosyal öğeleri kapsamaktadır, Gökğür (2004).

Kentsel mekândaki farklı boyutları şu şekilde sınıflandırmıştır;

- Dolaşım, (kentsel hizmetlerin dağıtımı, hareket, otopark vb.)
- Estetik, (kentsel mobilyalar, yer döşemesi, ağaçlandırma, aydınlatma vb.)
- Sosyal, (farklı ortamlar, faaliyetler vb.)
- Tarihsel, (kolektif bellek, kültürlerin devamı vb.)
- Biçimsel, (kentsel morfoloji, yeşil alanlar vb.)
- Yurttaşlık, (emniyet, bir yerleşimin odak noktası olma kamusalının güçlendirilmesi)
- Detaylar (Details), Kentsel donatı elemanlarını içermektedir (Lynch, 1990,s.511)

Krier ise kent mekânının meydanlar ve sokakları canlı tutarak, kent yaşamının ve kentsel mekânların iyi çalışacağını düşünmektedir (Krier, 1979,s.19-62). Kamusal mekânlar hem iç hem dış mekânları kapsayabildiğine göre kentsel tasarım, bina, bina grupları, yollar, sokaklar, meydanlar, avlular gibi doluluk ve boşlukları kamunun kullanımını yöreklendirecek şekilde tasarlama eğiliminde olması önerilmektedir. Kentsel tasarım ile kentsel mekânlara verilen fonksiyonlar bu mekânların kullanımlarını önemli derecede etkilemektedir (Sağlar, 1998, s.37).

Kamusal kent mekânlarında görünür ve görünmeyen elemanlar olarak yer alan bu boyutlardan dolaşım ve estetik, kent mobilyalarını da içeren fiziki öğeleri oluşturmaktadır. Dolaşım boyutunda kentsel hizmetlerin dağıtımını yapan otobüs durakları, vapur iskeleleri, bisiklet parkları ve benzeri görevler gören yapılar kamusal kent mekânlarının elemanlarını oluşturmaktadır. Ayrıca estetik boyutunda ele alınan kent mobilyaları, yer döşemeleri, ağaçlandırma ve aydınlatmalar da kamusal kent mekânlarının birer elemanı olarak işlev görmektedir. Her bir eleman farklı ihtiyaçlara cevap vermektedir.

3.4. Kentsel Mekânlarda İç ve Dış Bağlantısı

Kentsel mekân, insan eserinin boşlukları sınırladığı her yerde, yani kapalı ve açık mekânlarda, kentte, sokaklarda, meydanlarda, caddelerde, parklarda sürmektedir (Zevi,1957-1990).

Mekânın sınırlayan öğeleri, doğal mekân, yapay mekân ve karma olarak sınıflandırılır. Mekânın bir kısmının duvarlar ve tavanla kapatması sonucu meydana gelen mekânı iç mekân olarak, yapının kendi içinde sınırlanan iç mekân, dışında kalan alan ise dış mekân diye adlandırılır. Yapının dış yüzeylerinin etrafındaki başka yapılarla beraber oluşturdukları alanlar dış mekândır.

İç mekânlar, özel ve yarı özel mekânlar için kullanılan kapalılıkla bağdaşırken; kentsel ve toplumsal mekânı anlatmak için kullanılan dış mekânlar ise açıklıkla bağdaşır.

Kentsel iç mekân' ise, kentsel alan, sınırları içinde bulunan yaşam alanı olarak daha özel kentsel bir mekânlardır.

Duvarlar, tavanlar ve döşemeler iç mekânı oluşturan öğeler iken; dış mekân da benzer öğelerden oluşur. Gökyüzü, ağaçlar, strüktürel elemanlar ve dış mekân döşemeleri gibi elemanlar dış duvarları oluşturur. Bu durum Colomna'nın görüşü ile desteklenebilir; 'Dış'ın önceden var olan bir iç'i örten bir maskeden ibaret olduğu yanıltıcıdır, çünkü iç ile dış eş zamanlı olarak inşa edilir' (Colomna, 2001, s. 274).

Zevi, iç-dış mekân ilişkisini şöyle açıklar; 'Her bina iki mekânın oluşmasına yardımcı olur. Binanın kendisi tarafından saptanan iç mekân ve bu bina ile komşu binalar arasındaki dış mekân veya kentsel mekân'(Zevi, 1990, s. 11-12).

Farklı disiplinler tarafından farklı tanımlar getirilen kentsel dış mekânlar, ilgili uzmanların çalışma alanları ve bakış açılarına göre değişebilmektedir özel yaşamın aksine toplu yaşamın tüm etkinliklerinin sürdürüldüğü mekânlar olarak tanımlayabiliriz. Kentsel mekânları her yaş, meslek grubuna ait bireylerin yanı sıra engelli bireylerin de yararlanmasına açık, kentsel ağ içinde yer alan, özel yaşamın aksine toplu yaşamın etkinliklerinin sürdüğü mekânlar olarak adlandırabiliriz.

3.4.1. Bağlam-Yer İlişkisi

Bağlam ve yer kavramlarının içerik olarak, her iki kavramın yönetsel olarak benzer olduğu söylenebilir. Mimarlığın ilk araştırması olarak değerlendirilen iki kavram da disiplinin ontolojik arka planını gündeme getirmiştir. Güzer için yer, mimarlığın belirleyici girdisi, var olma zeminidir (Güzer, 2007). Moneo'ya göre de mimarlık pratiğinin kökeninde daima var olan yer; mimari fikrin özgülleşmesine ve mimari olmasına olanak tanır (Moneo, 1998). Schulz, yeri bir mevki olmanın ötesinde malzeme, şekil, doku ve rengin bütünlüğü olarak açıklar. Yer sosyal, fiziksel ve zaman bileşenleri ile bütünlük gösterir. Bağlam yerin kavranışında bir faktör olarak görülebilecek daha özelleşmiş, disiplinsel bir terimdir

Hadid'e göre bağlamsal bir tasarımın illa ki yerel olması gerekmez; öyle ki, çağdaş bağlamsalcılık, tasarımı yönlendirecek bir öz yakalamak için yerel niteliklerden yola çıkılmasına neden olsa bile bu nitelikleri dönüştürmek için kullanır (Hadid ve Aşık, 2010).

Yer ve bağlam kavramlarını birbiriyle karıştırmamak gerekir. Yer, yalnızca fiziksel karşılığı olan bir kavram değildir. Sert veriler, iklim, boyutlar, sınırlar, tipoloji, mevcut binalar, mevcut bağlantılar gibi yerel, tartışılmaz konuları; yumuşak veriler, duyuşsal, kültürel ve insani özelliklere ek olarak yer orijini, yer tarihi ve yerin güncel önemi gibi daha geniş, sübjektif, bağlamsal konuları çalışır. (Porter, 2004).

Yer ve bağlam arasındaki terminolojik ilişkide bağlam, yer anlamada bir kriter, yer araştırmasında bir alt başlık olarak düşünülebilir. Isenstadt'ın mimarların yere ilişkin kullandığı diğer kavramlarla kıyaslandığında bağlamın aynı zamanda bir yüklem olmayan tek kavram olduğu tespiti ise ayrıca dikkat çekmektedir.

3.4.2. Mimaride Bağlam Kavramı

Mimaride bağlam; bir bölgenin, yerin, kültürel ve fiziksel kaynaklarının değerlendirilmesi ve toplumsal, ruhsal karakterinin aranmasıyla ortaya çıkan bir tasarımsal bir gerçekliktir (Gür, 2007) .

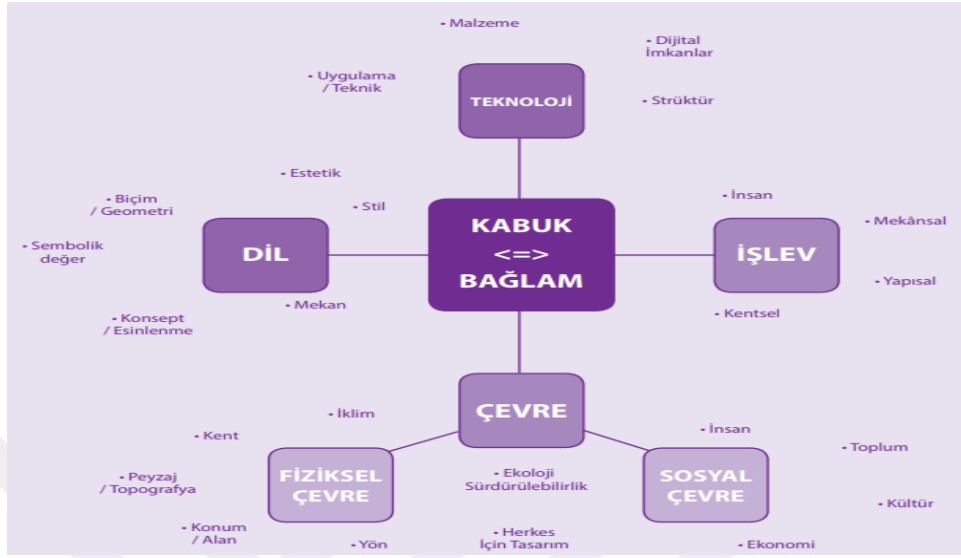
Mimari kabuk, binaların iç ve dış arasındaki bir arakesit olarak tanımlanır. Günümüz çağdaş mimarisinde, mimari kabuk - bağlam ilişkisinde yeni yaklaşımlar uygulanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve dijital dünyanın hâkimiyeti ile değışen dinamiklerin ortaya koyduğu, koyulan ürünlerin yapısal ve anlamsal zenginliklerinin ön plana çıkartmaktadır.

Mimarlıkta bağlam ise, bir binanın ya da bir mimarlık tasarımının çevresiyle kurduğu ilişkileri belirtir. Bu çevreyi yalnız binaların oluşturduğu yapısal çevre olarak düşünmemek gerekir.

Bağlamın yakın çevreyi kapsayan, kapsadığı alan görsel olarak algılanır. Bağlam fiziksel çevre dışında kültürel ve sosyal alanları da kapsamaktadır.

Soyut olarak mimari kabuk, simgesel, teknolojik, anlamsal değerlere de sahiptir. Tasarımlar yapılırken ve gerçeklik kazandığı bağlama verilen yanıt, mimari kabuk da aslında tasarımın bağlamlar doğrultusunda biçimlenir ve dışavurumu olarak nitelendirilebilir. Farklı tasarımların kendine özel bağlam ya da bağlamları

beraberinde getireceği göz ardı edilmemelidir. Yapının her türlü çevre koşuluna göre değerlendirilmeli, bağlam yeniden yorumlanmalıdır.

Şekil 3.3. Tematik kavram gruplarının diyagramatik ifadesi.

Kaynak: <https://www.journalagent.com>

Bağlam kavramı;değişik şekillerde tanımlanmış, farklı kavramlarla birlikte ilişkilendirilmiştir. Bağlam, mimarinin gerçeklik vurgusunu kavramsal çerçevelerle birlikte ilişkilendirilmiştir. Mimaride bağlam ilk olarak, “International Design Centre” sempozyumunda bir kavram olarak ortaya konmuş.(Berlin,1995)

Mimari her zaman bir bağlam içindedir ve bağlam yapının içinde bulunduğu çevreye ile ilişkilidir. Tschumi bağlam ve konsept ilişkisinin üç şekilde oluşabileceğini öne sürer. Bunlar sırasıyla umursamazlık, karşılıklılık ve çatışma durumudur (Tschumi, 2005: 11-16). a) .Bağlam dışında konsepti oluşturan yapı için söz edilebilir. Mimari tasarım, bir alanda, bir problem için uygun çözüm arayışıdır. Tschumi’ye göre, ütopyalar haricinde bir yapıyı bağlamından ayrı düşünmek olanaksızdır (Tschumi, 2005: 11-16). Yapılar çevresinden bağımsız, bir boşlukta inşa edilemeyeceğine göre mimari tasarım bir yere aittir ve tasarımın ait olduğu yerden kaynaklanan verilerle biçimlenmesi ya da yere özgü problemlere cevap vermesi beklenmektedir. Dolayısıyla mimari tasarım yere ait özelliklerden beslenir.

Mimarlık alanında yapı ve yer ilişkisi farklı disiplinler altında tartışılmaktadır. Norberg Shculz fenomenolojik açıdan ele aldığı yer ve mimari ilişkisinde, yeri varlığın kesinlikle bütünleyici bir parçası olan total bir olgu şeklinde tanımlar ve basit bir fonksiyon için yere ait kültürel ve çevresel koşullar altında farklı çözümlere ulaşılabileceğini öne sürmektedir. (Norberg Schulz, 1980: 6-8). Özgün bir mimari kimliği oluşumu işleve dönük yer kavramının somutlaşması ile orantılıdır. Mimari tasarım sürecinde özgünlük ve yaratıcılık, tasarım konusuna farklı çözümler üretebilme, tekrar ve taklitten uzaklaşabilme tasarımcının kaygıları arasındadır. Bilinen bir probleme yenilikçi ve geçerli bir çözüm üretmede nasıl bir yol izlenebilir? Tasarım metodolojisi konusunda yapılan pek çok çalışma tasarımı bir yöntem olarak ele almakta ve süreç adımlarını izleyerek mimari yapının tasarlanabileceğini öngörmektedir. Analiz sentez-değerlendirme adımlarıyla özetlenen metodolojiye ilişkin çalışmalar daha çok analiz sürecine odaklanmakta, özgün ve yaratıcı ürünün elde edildiği sentezin nasıl yapılabileceği ve böylece özgün bir ürüne nasıl ulaşılabileceği konusunu eksik bırakmaktadır (Uluoğlu, 1988: 22-24). Güçlü bir değerlendirmenin olduğu ancak zayıf bir sentezin gerçekleştiği durum, bilgiden biçime ulaşan yolda kopukluk ya da eksiklik oluşturmaktadır.

3.4.3. Bağlam ve Parametreler

Bağlam kavramının mimaride tanımlanarak tartışılmaya başlanması 1950 yılında Venturi'nin Princeton Üniversitesinde sunduğu "Context in Architectural Composition" (Mimari Kompozisyonda Bağlam) isimli tez çalışmasıyla olur. Venturi tasarımda parçacı, içeriden dışarıya, tümevarım odaklı yöntem ve Modernizmin bağlamı reddeden evrensel tasarım anlayışına karşı çıkarak, "bağlam binaya anlam kazandırır" düşüncesini öne sürmüştür (Theunissen, 2010: 53-62). 1980-1990'lı yıllarda postmodernizmin etkisiyle yayılım gösteren bağlam anlayışı çevredeki yapılarla görsel ve estetik benzerlik aracılığıyla yere ait olma hissini pekiştiren uyum arayışını içerir. Ancak bugün tartıştığımız bağlam kavramı yer ile görsel ilişkiyi desteklemekle beraber, yere ait pek çok diğer unsuru da kapsamına alır.

İlk adımda bağlam mevcut yapı alanının topografyası ve koşulları olarak öne çıkarken daha geniş kapsamda sosyokültürel, ekonomik, yasal, tarihi ve yakın çevreye ait tüm doğal, yapay ve diğer fiziksel koşullar olarak ele alınabilir (Bielefeld

ve El Khouli, 2005: 15-32), (Tigges ve Jonson, 2014: 73-75). Bu bakımdan bağlam; tarihi, kültürel, coğrafi, politik ya da ekonomik temelli olabilir (Tschumi, 2005: 11-16).

Çevreye ait fiziksel koşullar ve veriler bağlamı oluşturur. Bağlama ait bu veriler ile kavramları oluşturarak konsepte ulaşılır. Dolayısıyla konsept bağlam ile tanımlanabilir. Bağlamdan kavrama ve konsepte ulaşırken tasarımcıya ait yorum sonucu değiştirebilir.

Bağlama ait özelliklerin nasıl değerlendirileceği, ulaşılabacak kavramların önceliği tasarımcıların bağlama bakışıyla değişiklik gösterebilir. Bunun yanında aynı işlevdeki bir yapıyı diğerinden ayıran ise onun bağlamla ilişkisine yönelik kriterler, amaçlar, öncelikler ve zorunlulukları ele alış biçimidir. Bu noktada tasarımcının bina ve çevre arasındaki bu ilişkiyi nasıl dikkate aldığı tasarımın farkını belirler.

Bağlam olarak çerçevelenen bu koşullar yorumlanan bir unsur olarak tasarıma yansır. Tasarımcının bağlamı nasıl yorumladığı ise konsept aracılığıyla ortaya çıkar (Tschumi, 2005: 11-16).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL İÇ MEKÂNLAR

4.1. Kentsel İç Mekân Kavramı

Kenti oluşturan binalar doluluk, aralarda kalan sokaklar, meydanlar, avlular gibi mekânlar da kentsel boşluklardır. ‘Kentsel iç mekân’ , herhangi bir kentsel alanın, sınırları içinde bulunup da yaşam alanı olarak daha özel ve içselleştirilmiş bir mekân olarak tanımlanabilir. Binaların arasındaki bina cephelerini ve bu boşlukları kentsel iç mekân olarak tanımlayabiliriz. İç mekân tasarımı genelde yapı ölçeğinde ele alınan bir disiplin olsa da, günümüzde iç mimarlık ile kentsel mekân arasında güçlü bir ilişkinin varlığına odaklanan güncel kentsel tasarım yaklaşımları ön plana çıkmaktadır

‘Kentsel iç mekân’la ilgili pek çok çalışma yapan, Suzi Attiwill (2011), ‘Kentsel İç Mekân’ı şu şekilde tanımlar: “İnsanların var oldukları alanlar içinde gerçekleştirdikleri yaşama, çalışma, oyun oynama, satış, sergileme ve benzeri eylemlerin dış mekâna taşmasıyla söz konusu aktivitelere ev sahipliği yapan geçici, deneysel ve deneyimsel alanlardır”.

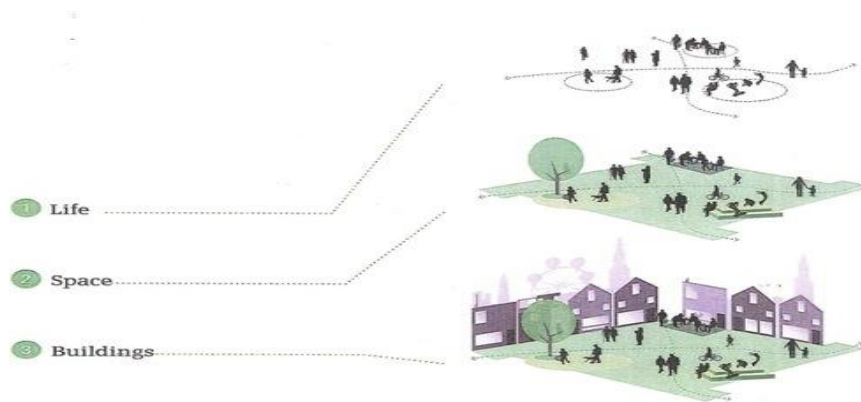
Kamusal olan kent ile özel olan iç mekân arasındaki geçiş mekânlarına kentsel iç mekân olarak tanımlayabiliriz. Kamusal alanlar, kullanıcıların bir araya geldiği, sosyalleştiği ve çeşitli aktivitelere olanak veren önemli alanlar kentsel mekânlardır. Bu yönüyle kentsel kamusal mekânlar, kentsel iç mekân olma potansiyeline sahiptirler (Cordan, Ö,Çolak, Ş. (2014).

Günümüzün yaşam koşullarında kentsel iç mekânlara ihtiyaçlar artmaktadır. Gündelik yaşamın yoğun olması, kapalı alanlarda çalışma insanları farklı mekânlara yöneltmektedir. Kentsel iç mekânlar bu anlamda önem kazanmakta ve insanlara yaşam alanı sunmaktadır. Sosyalleşme, yemek yeme veya çeşitli aktiviteler gibi yaşamsal eylemlerin dış mekânlara kayması, kentsel iç mekânların değerlendirilmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Canlılık yaratan kentsel iç mekânlarda kullanıcılara, hem sosyalleşme hem de güvenlik açısından kaliteli zaman

geçireceği olanaklar sunulmalıdır. Kamusal alanda kentsel iç mekân, insan ve çevre ilişkileri odağında ele alınması gereken bir çalışma alanıdır.

Gehl tasarımının her zaman binalar arasındaki boşlukların analizi ile başladığını ve binalar arasındaki yaşamın, daha dikkatli davranmayı hak eden bir mimari boyutu olduğunu söylemektedir. Gehl, kentsel kalitenin farklı boyutlarına “önce insan” perspektifinden yaklaşmaktadır. Amaç kent hayatı ile planlanmış veya mevcut yapılar arasında daha güçlü bir tutarlılık yaratmaktır. Kent halkının yaşamı gündemin en üst sırasındadır ve kentlerimizde yaşayan insanlar için yeterli alan yaratmak büyük özen gerektirir. Toplumsal yaşama açık böyle yüksek kaliteli alanlarda gerek o kentte yaşayanların gerekse de ziyaretçilerin keyifli zaman geçirmeleri ve birbirleriyle iletişime girmeleri olumlu karşılanır. (Şekil.1). Genel amaç daha insan dostu bir çevre yaratmaktır. Alanları ve mekânları tasarlarken, halkın dikkatlice hesaba katılmasının gerektiğini belirtir. İnsana ve halkın yaşamına ilişkin analizleri tasarımın temeli olarak kullanır. Kentsel kalitenin; canlı, sağlıklı, sürdürülebilir, çekici ve güvenli kent merkezleri mahalleler ve kentsel alanlar yaratılarak yükseltilebileceği belirtir.

Tüm kentsel mekânları bütünsel ve katılımcı bir yaklaşımla değerlendirmek önemlidir. Bu gereklilik birçok uzman tarafından hali hazırda bilinmektedir. Bu bağlamda uzmanların ortak görüşlerinin birbiriyle karıştırılması ve planlamaya bakış açıları ele alınarak, kentsel mekânlarda geniş kapsamdan giderek daralan çerçevedeki doğru tanımların oluşturulmasına çaba gösterilmektedir (Korkmaz ve Şatır, 2005).

Şekil 4.1. Life, Space, Bulding

Kaynak: GEHL. j.

Binalardaki ara boşluklar önemli alanlardır ve planlama süreci binalar arasındaki bu alanları tasarlanmayla başlanmalıdır. Toplumsal etkileşim, sosyal yaşam, algılama kent yaşamı bu alanlarda gerçekleşir. Sürdürülebilir bir yaşam için bu alanları sürdürülebilir hale getirmek, insanlara fiziksel değişme uyum sağlama, yaşam biçimlerini ona göre ayarlama, kentsel mekânları kullanmak için yeni yollar düşünülmelidir. Halkı katılımıyla bu alanlar kademeli olarak tasarlanmalı. Kademeli dönüşüm halkın katılımıyla deneyimler kolaylaşır.(Şekil.4.1)

Kentsel mekânlarda mekân kalitesi önemlidir. Bunları dört başlıkta inceleyebiliriz;

1. Canlılık, Kullanım ve Aktiviteler,
2. Fiziksel Kalite ve Yer Duygusu,
3. Giriş, Bağlantı ve Hareket,
4. Topluluk Katılımı,

Gehl'in tasarımlarında önem verdiği 12 kriter vardır,

12 Kriter;

1. Trafikten koruma,
2. Suç ve şiddetten korunma,
3. İstenmeyen durumlardan korunma,
4. Yürüme alanları,
5. Ayakta kalış /kalma imkânları,
6. Oturma zonları,
7. Görülecek şeyler,
8. Duyma ve konuşma imkânları,
9. Aktivite imkânları,
10. İnsan ölçeği,
11. İklim koşullarından yararlanma imkânı,

12. Estetik kalite,

Bunların en önemlisini 3 ana başlıkta toplayabiliriz. Bunlar konfor, güvenlik, estetik kalitedir.

Konfor insanın içinde bulunduğu koşullar altında fiziksel olarak en üst düzeyde memnuniyet duymasıdır.

İnsan Yaşamına uygun konfor ve yaşam şartları aşağıda sıralanmıştır;

- İklimsel Konfor – Isıl Konfor: İklimlendirme, sıcaklık, nem, hava hareketleri
- Görsel Konfor: Doğal – Yapma Aydınlatma
- İşitsel Konfor: Gürültü Kontrolü, Akustik
- Güvenlik: Kazalara karşı, Yangın
- Sağlık – Hijyen: Sağlıklı ortam, sağlıklı su
- Sağlık – Hijyen: Sağlıklı ortam, sağlıklı su

Görsel konfor ve aydınlık şartları aşağıda sıralanmıştır;

Görme ile algılamalarımızın büyük kısmı gerçekleşir. Görme duyusu, içinde bulunduğumuz ortamı algılamada diğer duyularımıza göre daha ön plandadır.

Bir mekânın aydınlatma seviyesi;

- Işık kaynağına
- Işık kaynağının mesafesine
- Mekânın ölçeğine
- Işığın absorbe eden materyaller
- Aydınlanma seviyesi ışık kaynağı ile doğru orantılıdır.
- Doğal Işık _ Yapay Işık

Dış mekânla görsel ilişkinin sağlanması kullanıcıların psikolojileri açısından oldukça önemlidir. Dışarıdaki gün ışığından mahrum kalan, gökyüzündeki

değişimlerden habersiz olan kullanıcılardan tam verimle çalışmasını beklemek imkânsızdır.

Gün ışınları; ısıtır, psikolojik yarar sağlar ve aydınlatır.

- Mevsimlere ve konuma göre değişir
- Kışın daha küçük açıyla gelir, yazın çok yüksek açıyla gelir.
- Güneş ışınları öğlen saatlerinde dik, akşam yatay gelir (istenmez)
- Yönler (kuzey, güney, doğu, batı)

Doğal aydınlatma için tasarımcı güneş yönlerini iyi bilmelidir.

Termal Konfor; insanlar çeşitli faaliyetlerini sürdürürken içinde bulunulan termal ortamdan hoşnut olma durumuna termal konfor denmektedir. Aşağıdaki termal konfor parametreleri yer almaktadır;

- Hava sıcaklığı,
- Havadaki nem oranı
- Havadaki akım hızı
- Yüzey sıcaklığı

Hava Kalitesi; Toplum ve ekosistem bütünlüğünü korumak için ekonomik gelişmeyi destekleyen, çevresel değişikliklere yol açan süreç olarak adlandırabiliriz. Doğal kaynaklar, arazi tasarımı, bina tasarımı, enerji yönetimi, su temini, atık kontrolü ve binaların bakımı, kullanımı sürdürülebilir binalar ve sürdürülebilir çevre için dikkat edilmesi gereken unsurlardandır.

Kullanılan enerji açısından verimlilik, çevreye en az zararı vermek, Kullanıcıların, sağlığına ve konforuna önem verilmelidir. Dünyada, toplumsal, kültürel, ekonomik kimliğe ve iklime göre değişen birçok uygulama ve tasarımlar yapılmaktadır.

Akustik Konfor ve Gürültü; Teknolojik ve endüstriyel gelişmelerin sonucuyla çevrenin doğal yapısını değiştirmekte ya da bozulmaktadır. Bunların içinde gürültü çevre sorunları yaratan, doğal yapıyı bozan etkenlerin en yaygınlarından.

Tasarım kapsamında ele alınan gürültü kentlerde akustik konforun sağlanması ve doğal yapının korunması amacını sağlamalıdır.

Günümüzde kentlerde akustik konfor değerlendirmesi ve yönetimi sadece gürültü odaklı yaklaşım üzerinden yapılmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalarda ses ortamını tek başına, çevresel gürültü rahatsızlığını ve akustik çevre kalitesini değerlendirmede yetersiz olduğunu göstermektedir.

- Sesler sınırlandırılmalı ya da ortan kaldırılmalı,
- Yeni sesler, ortam içerisinde ayırt edici şekilde yer almalı,
- Sembol seslere önem bir unsurdur, korunmalıdır,
- Seslerin yerleşimlerinin iyi planlanması,

Günümüzün yaşam koşullarında kentsel iç mekânlara ihtiyaçlar artmaktadır. Gündelik yaşamı yoğun olması, kapalı alanlarda çalışma insanları farklı mekânlara yönlentmektedir. Kentsel iç mekânlar bu anlamda ihtiyaç artmaktadır. İnsanlara yaşam alanı sunmaktadır. Sosyalleşme, yemek yeme, ya da çeşitli aktiviteler gibi yaşamsal eylemler evlerden, sokaklara taşmıştır. Çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda kentsel iç mekânlar ortaya çıkmaktadır. Kentsel iç mekânlar kullanıcı açısından canlılık yaratmaktadır.

Kentsel iç mekân olarak Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi, kullanıcılar açısından tercih edilmekte, özellikle görsel konfor, iç ve dış mekân kullanım tercihlerini etkilemektedir. Konfor koşulları, kentsel iç mekânları, kullanımını etkilemektedir. Kullanıcı tercihlerini konfor koşulları etkilemektedir. Mekânsal bileşenler görsel konfor açısından önemli nitelik taşır.

Esmâ Sultan Yalısının ve çevresinde eşsiz deniz manzarası, kentsel doku, topografya gibi öğelere açısında bu alan çekici hale gelmektedir. Kentlerde yaşayan ve günümüz yaşam koşulların yoğun olması insanların kapalı ortamlarda çalışması kentsel iç mekânlara ihtiyaç duyulmasını ortaya çıkarmakta bu mekânlar kullanıcı açısından rahatlatıcı ve sosyalleşmeye olanak sağlamaktadır.

Genel güvenlik algısı, gece ve gündüz yaşayan bir kent yaratmak için hayati bir etkidir. İnsanlar ortak yaşam alanlarında zaman geçirmek için kendilerini güvende hissetmeye ihtiyaç duyarlar. Algılanan güvenlik, gerçek güvenlik durumuyla aynı olmayabilir, ancak insanı katılmaya çağıran dostça bir kentsel ortamla yakından ilişkilidir. Geceleri çekici ve yayalara dost bir kent yaratmak için ortak yaşam alanlarının iyi aydınlatılması şarttır. Güvenlik kentsel mekânları kullanan insanlar açısından önemlidir. Kentsel iç mekânlarda, tehdit olarak görülen riskler, güvenlik açısından kullanım tercihini etkilemektedir.

Bir kentteki aydınlatma pek çok amaca hizmet eder. Genel cadde aydınlatması hem araç trafiğine, hem de yayalara yönelik olmalıdır. Araç trafiğinin güvenliğini sağladığı gibi, yayalar için de hoş bir ortam yaratmalıdır. İnsanlara cazip gelen faaliyetlerin olumlu bir atmosfer yarattığı bilinmektedir; hareket hareketi doğurur. Esmâ Sultan Yalısının çevresinin bir bölümü yayalaştırıldığı için güvenlik açısından iyi bir etki yaratmaktadır. Güvenlik, kullanıcı tercihlerini açısından önemlidir. Güvenliğin sağlanmasında, çevrede bulunan binaların gece kullanılır olması, kentsel mekânların yeterince aydınlatılması ve güvenliğin kontrol edilmesi önemlidir.

Kentsel iç mekânlarda var olan risklerin, güvenlik açısından tehdit olarak görüldüğü ve kullanım tercihini etkilemektedir. Bu sokak güvenlik açısından güvenli bir ortam yaratmaktadır psikolojik olarak gereksinim duyduğu bir özelliktir.

Şehir güvenliği için gerekli olanlar;

- Şehirlerde suç, şiddet ve terör olaylarının önlenmesine yönelik tedbirler,
- Şehir güvenliğinin sağlanmasına yönelik mekânsal planlama ve tasarım ilkeleri Her yaş grubunda insanların kentsel yaşama katılımı ve güvenliği,
- Adil ve kapsayıcı kentsel sosyal hizmet sunumu,
- Kentlerde yaşayan insanların kayıt dışı çalışması, işsizlik, yoksulluk ve gelir düzeyindeki adaletsizlik toplumsal kutuplaşmaya neden olmaktadır.

Geceleri de çok sayıda insanın bulunduğu kentler genel olarak güvenli yerler olarak algılanır. Kaldırımlarda yürüyen veya bisiklet yolunda bisiklete binen

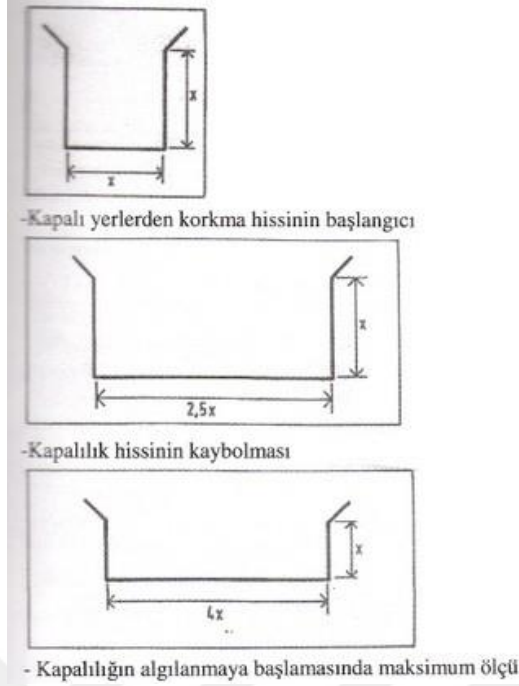
insanlar, sık çalışan tramvay veya otobüsler ortamın sürekli gözetim altında olduğu anlamına gelir. Kentte yaşayan, ona önem veren ve karanlık bastıktan sonra da onunla ilgilenen insanların bulunması ve yürürken insanların yakında olduğunu gösterecek şekilde pencerelerden ışıkların gelmesi de güvenlik açısından önemli etkenlerdir.

Estetik kalite kentsel iç mekânlar açısından önemli bir kriterdir. Estetik kalitenin öznel bir boyutudur. Bir ürünün görünüşü, dokunuşu, sesi, lezzeti veya kokusu kişisel yargılardır ve kişisel tercihlerin yansımasıdır. Kalitenin bu boyutunda herkesi memnun etmek zor olabilir. Kentte yaşayan insanlar, yaşam kalitelerinin şimdikinden çok daha üst düzeylere çıkmasına katkıda bulunabileceği özellikleri ve olanaklara sahiptir

Kentsel kalitenin farklı boyutlarına göre “önce insan” perspektifinden yaklaşılmalıdır. Amaç kent hayatı ile planlanmış veya mevcut yapılar arasında daha güçlü bir tutarlılık yaratmaktır. Kent halkının yaşamı gündemin en üst sırasındadır ve kentlerimizde yaşayan insanlar için yeterli alan yaratmak büyük özen gerektirir.

Kentsel mekân elamanı olarak sokaklar gerekli unsurlardandır. Kentsel dokuyu oluşturan temel unsurlardan olan sokaklar, binalar tarafından sınırlanmış, yaya ve araç dolaşımı ya da başka aktiviteler için kullanılan, kısmen dar, çizgisel mekânlardır (Rapoport, 1991). Kentsel mekânlarda sosyal yaşam için, sokaklar önemli ve gerekli unsurlardandır. Sokaklar, kullanıcılar arasındaki sosyal ve kültürel etkileşimi sağlayarak toplum olma hissinin oluşturmaktadır.

Sokaklarda Kapalılığın Etkisi; Sosyalleşmenin oluşmasında önemli etkenlerden biri cadde ve sokaklarda mekânsal kapalılığa sahip olmasıdır. Meydanlarda olduğu gibi; sokaklarda kapalılığın etkisi vardır, binaların yüksekliği ile binalar arasındaki mesafe ile orantılıdır.(Şekil.2)

Şekil 4.2 Mekansal Kapalılık şeması

Yayalaştırma (Kentsel İç Mekânın Yaya Mekânına Etkisi) ,Yaya ulaşımı ile başlayan insanlık tarihindeki ulaşırma pratiğinin, ilk kentlerden başlayarak kent kurgusunun yaya trafiğine göre oluşturulduğu görülmektedir. Ancak giderek atlı araba vb. taşıtların Antik çağdan başlayarak kent içine girişi ile yaya-taşıit ayrımı düzenlenmesi gereken bir problem haline gelmiştir.

Yayalaştırma yapılan veya yapılmak istenen bölgelerde bazı işlevsiz, boş olan alanların birtakım fonksiyonlar atanarak, yaşatılarak insanlar için çekici mekânlar haline getirilmesi önerilmektedir. Yayalaştırılmış bölgelerde bir kısım işlev dönüşümleri de mümkün olmaktadır. Restaurant, kafe, alışveriş mağazaları gibi mekânlar daha çok ilgi çekmekte ve ekonomik değer artmaktadır. Bu durumda yayalaştırma yapılırken, yayalaştırılmış mekânları besleyen fonksiyonlarda önem kazanmaktadır. Yayalaştırılmanın çevresel, ekonomik ve sosyal olumlu etkileri vardır.

Sürdürülebilir ulaşım aynı zamanda sürdürülebilir yaşam kıstaslarındandır. İnsanları yürümeye, bisiklete binmeye ve ortak yaşam alanlarında vakit geçirmeye davet eden kentlerin bu alanlardaki kalite düzeyini yükseltmeye odaklanması gerekir.

Cazip olmayan yerler çok az insanı, gerçekten dinlenmeye ihtiyacı olan yaşlıları veya çocuklu aileleri çeker. Buna karşılık cazip yerler kenti yaşamaktan keyif alan çeşitli insanları çeker; buralarda türlü etkinlikler ve performanslar yer almaya başlar. Kentsel iç mekânlarda çok fonksiyonluluk teşvik edilmelidir.

Kentlerde yaşayan insanların yaşamları gündemin üst sırasında olmalıdır. Kentsel iç mekânlar için yeterli alanlar yaratmak için özen gösterilmelidir. Kentsel tasarım konusunda geliştirilen yaklaşımda planlama sürecinin merkezinde insan olmalıdır.

4.1.1. Kentsel İç Mekânların İç ve Dış Bağlantısı

İç mekân, özel ve yarı özel mekânları anlatmak için kullanılan kapalılıkla; dış mekân ise, kentsel ve toplumsal mekânı anlatmak için kullanılıp açıklıkla tanımlayabiliriz.

Kentsel dış mekân kavramına farklı disiplinler tarafından farklı tanımlar getirilmektedir. Bu farklılık, ilgili uzmanların çalışma alanları ve bakış açılarına göre değişebilmektedir. Kentsel dış mekânlar, toplu yaşamın, kullanıcıların tüm etkinliklerinin sürdüğü mekânlar olarak tanımlayabiliriz. Bu mekânlar her yaş grubuna, cinsiyete ve bireylerin yanı sıra engelli bireylerin de yararlanmasına açık, kent alanında yer alan, özel yaşamın aksine toplu yaşamın tüm etkinliklerinin sürdüğü, aktivitelerin gerçekleştiği mekânlar olarak tanımlanabilir.

‘Kentsel iç mekân’ ise, herhangi bir kentsel alanın, sınırları içinde bulunup da yaşam alanı olarak daha özel ve içselleştirilmiş bir mekân olarak tanımlanabilir. Kentsel İç Mekan’da kullanıcılar var oldukları alanlar içinde gerçekleştirdikleri yaşama, çalışma, oyun oynama, satış, sergileme ve benzeri eylemlerin dış mekâna taşınmasıyla söz konusu aktivitelere ev sahipliği yapan geçici, deneysel ve deneysel alanlardır.

4.1.2. Kentsel İç Mekânlarda Bina Kentsel Mekân İlişki

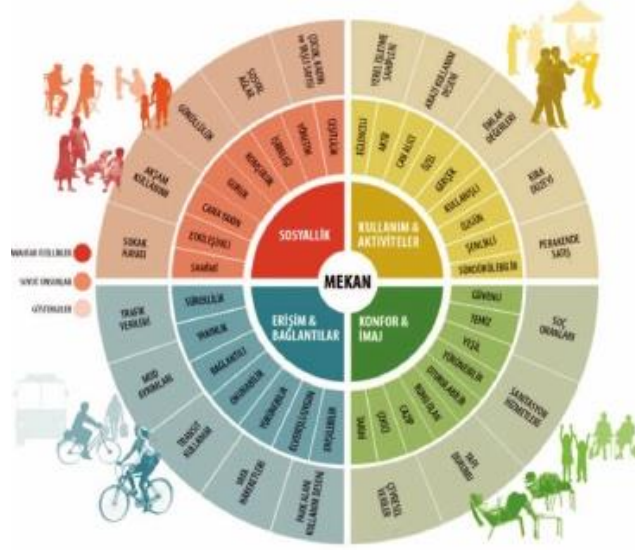
Kentsel mekânda insan ölçeğinin, ara yüzdeki yüzeysel biçimleniş sağlanmasında etkilidir. Bina yüzeyindeki açıklıklar, yatay-düşey hareketler ve mimari elemanların yanı sıra ara yüzde oluşan eşikler, arkadlar ile yüzeye eklenen saçak, tente ve örtü gibi elemanlar da bina ölçeğini insan ölçeğine yaklaştırarak yaya mekândaki insan ölçeğinin kontrolünü sağlar (Mildan, 1993).

İnsan ölçeğinin sağlanması kentsel yaya mekânlarında önemlidir. Kentsel mekân ile yapı sınırladığı alan oransal olarak sağlanmalıdır. Ara yüzdeki oransal ilişkinin, mekânın yayalar tarafından algılanması önemli etkenlerdendir. Bu oransal ilişkide, binaların yüksekliği kentsel mekânın genişliğine göre çok yüksek olduğu takdirde, mekânda insan ölçeği kaybolacak ve mekânın yaya tarafından algılanması da zorlaşacaktır. Bu bağlamda, yaya mekânını sınırlayan binaların yüksekliği, hareket halindeki yayaları doğrudan etkilediğinden, mekândaki insan ölçeğinin sağlanmasında ve dolayısıyla yaya mekânının kullanımında dikkat edilmesi gereken bir unsurdur.

Yaya mekânlarında insan ölçeğinin dikkat edilmeli, binanın yayanın yürüdüğü alana yakın olan, kendi görüş alanı içine giren ve bire bir bağlantı kurduğu bölümü olan zemin seviyesine yakın kotlar özellikle önemlidir.

Kentsel Mekânda Kalite ve Parametreleri; Kentsel mekânın kalitesi hayatımızı etkileyen unsurlardandır. Kentsel mekânlarda kullanıcıları hangi çevrede ve yaş grubunda olursa olsun, kentsel mekânı kullanır (Urban Research Summary Number 15, 2004) .

Erişim, bağlantılar, konfor, imaj, kullanım, aktiviteler, sosyallik mekân kalitesini belirler. Gehl'e göre kentsel mekân aktiviteleri ile fiziksel mekân kalitesi arasındaki ilişki, aktiviteleri üç başlık altında çözümlenmiştir.

Şekil 4.3. Project for Public Space'in Tanımladığı Diyagram

Kaynak: <https://www.journalagent.com>

Kentsel mekânların kalitesi, yaşanan çevrenin kalitesi önemlidir. Günümüzde meydanların kentsel ve mekânsal kalitesi düşüktür. İhtiyaçlar kullanıcılara göre düzenlenmeli, yaşam kalitesi artırılmalıdır. Kaliteli, güvenli açık mekânlar tasarlanmalı, kullanıcılara yönelik konfor koşulları sağlanmalıdır. Bu yüzden kentsel mekânlar kullanıcı açısından daha önemli hale getirilmelidir.

Kentsel Araştırma Özeti'ne göre (Urban Research Summary Number 15, 2004) etkili uygulamanın önündeki engeller, şunlardır:

- Koordinasyon eksikliği,
- Düzenleyicilerin zayıf kullanımı,
- Doğru koordine edilmemiş yatırımlar,
- Güvenliğe az önem verilmesi

Kullanıcı Algısı Açısından Bina-Kentsel İç Mekân İlişkisi;

Binaların, kentsel mekânı oluşturmasından ve kentsel mekân içerisindeki kullanıcıların algısına hitap etmesinden dolayı önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Kentsel mekân içerisinde; kullanıcıların dolaysız bir şekilde iletişime

geçtikleri yer, binaların cepheleridir. Bina cephelerinin; kentsel mekân içerisinde, temsilleri mevcuttur. Kullanıcı algısı bağlamında, bu temsiller önemli bir unsurdur. Cepheler dâhilinde ara yüzün düşey, yatay bileşeni olarak tanımlanacaktır.

4.1.2.1. Kentsel İç Mekânlarda(Bina)Kabuk İlişkisi

Çağdaş mimarisinde, mimari kabuk - bağlam ilişkisinde yeni yaklaşımlar yer almaktadır. Yapı ve çevresi dışında kalan alanlar olarak ikiye ayrılabilir. Kentsel dokuda, binalar dışında kalan içinde yapılaşmanın olmadığı alanlar kentsel mekânlardır. Kentsel mekânlar kullanıcıların ortak paylaşımlar yaşamasına olanak veren ortamlar yaratır.

Nitelikli kentsel mekânlarda kullanıcıları zaman geçirebildiği, dış mekân yaşantısının kullanıcı açısından çekici ve farklı aktivitelere sahip, sosyal ilişkilerin kurulduğu fiziksel çevreler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentler için kamusal alanda kentsel mekânlar, fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan farklı kazanımların kaynağıdır. Nitelikli kentsel mekân düzenlemeleriyle, kent içinde yaya güvenliği sağlanabilmekte, sağlıklı yaşam için gereken kentsel çevreler yaratılabilmektedir.

Tarihi dokuda yer alan kentsel mekânlarda yaya mekânlarının düzenlenmesi, korunması önem taşıyan yapıların motorlu araçların yaratacağı olumsuz etkilerden zarar görmesi engellenebilmektedir. Bireysel ve toplumsal açıdan sosyal gelişimin sağlanması ve toplumsal yaşamın oluşması, kent içi gelirin artırılması gibi kazanımlar kentsel mekânların katkılarından bazılarına ilişkin örnekler olarak sıralanabilir (Şahin 2006).Kamusal alanda yer alan, kentsel mekânların olması, kullanıcılar ve kentler açısından artı değer kazandırmaktadır.

Kentsel iç mekânların var olması, kentsel yaşama katkı sağlamaktadır. Dış mekân kullanımı tercih edilecek daha nitelikli bir alternatif bulunmalı. Kullanıcılar açısından kaliteli vakit geçirebilecekleri alanlar olmalı.

Dış mekânı sınırlayan yapıların biçimsel ve işlevsel yapısı, alanın boyut ve biçim özellikleri ile orantılıdır. Kent mekânlarında, kullanıcıları algısı, çeşitli aktiviteler, güvenlik, bakım çalışmaları ve yönetim gibi konular, mekânın niteliğini belirler.

Kentsel mekânları, mekân olmasını sağlayan üç boyutlu yapısı dışında, kullanıcı algısı, çeşitli aktiviteler, güvenlik, topluluk katılımı ve yönetim gibi konular, mekânın niteliğini belirler, kullanıcılar tarafından kullanılması ve yararlanılması ile önemli bir kazanım sağlar. Kentsel mekânlar, nitelikli alanları sunarak kullanıcıların beklentilerine uygun olmalıdır. Mekânın niteliğini belirleyen doğal, fiziksel, sosyal ve ekonomik özellikler kentsel mekân tasarımlarında göz ardı edilmemelidir.

4.1.3. Kentsel İç Mekanların Biçim Bağalam Etkisi

Mekânın içindeki ve dışarıdan gelen etkileri biçim ve nesnelere göre hissedebiliriz. Görsel biçim, ışık kalitesi, boyutları ve ölçeği tamamen biçimin elemanları tarafından tanımlanan sınırlarına bağlıdır. Mekân çevrenin ve biçimini oluşturan elemanlarla mimari oluşum kazanır.

Mekân ve mimari biçim kütle arasındaki ortak noktalar vardır. Mimari biçim ve mekânın ilişkisi farklı ölçeklerde kullanılır. Kentsel ölçek de yapının bir yerin mevcut dokusunu koruyup korumayacağı, diğer yapılarla uygun olup olmadığı, kentsel mekânı tanımlayıp tanımlamayacağı uygun olup olmayacağı dikkate alınmalıdır.

Yapılar, plan çiziminde de duvarları pozitif eleman olarak alabiliriz. Aralarda kalan alanlar duvarlar için arka plan değil şekil ve biçimle gösterilir.

Yapıdaki her mekânın biçimi ve çevrenin ya etrafındaki mekânların biçimini belirler ya da onlar tarafından belirlenir.

4.1.4. Kentsel İç Mekanda Yatay ve Düşey Bileşenler

Kentsel mekânın sınırlarını belirleyen binalar arasında kalan hacimler, arazi yüzünün yatay bileşenleridir. Binalar arasında kalan bu hacimler, genel anlamda 'dış mekân' olarak tanımlanmaktadır. Bakan ve Konuk; bu dış mekânları, kentlilerin nefes aldıkları ve yapı dışında yaşamlarını sürdürdükleri yerler olarak tanımlamaktadır. Krier, dış mekân olarak sokak ve meydanı tanımlar.

Ara yüzün yatay bileşeninin nitelikli olması için çeşitli ölçütler vardır. Bunlar Alkan 'a göre; ölçek ve oran, kuşatılmışlık düzeyi ve mekânsal kapalılık, mekânsal süreklilik ve hiyerarşidir. Nicel ölçütler; topografik verilere uygunluk, iklime bağlı yönelme, görsel ve işitsel konfor olarak tanımlanmaktadır.

Nitelikli bir ara yüz oluşturulması için bu ölçütlere uygunluk sağlanmalıdır. Kentsel dış mekân veya mimari dış mekân olarak tanımlanan ara yüzün yatay bileşeni, binalar arasında kalan boş hacimlerdir. Kentlinin nefes aldığı bölgeler olarak önemli bir yere sahiptir. Bu kentsel dış mekânların, belirleyicisi ise düşey bileşenlerdir.

Kentsel mekânı sınırlayan yapıların; mimari cephe dizinlerinden oluşan ara yüzler, düşey bileşenlerdir. Cepheler kentsel mekânları sınırlandıran, dışın içe dönüştüğü duvarlar, işlevin değiştiği geçişim bölgeleridir (Y. Alkan).

Özaydın'a göre; cepheler, kentsel imgelerin belirleyicileri ve aynı zamanda mimari mekân ile kentsel mekân arasında birbirlerine geçişi sağlayan kritik bir sınırdır. Alkan 'a göre ise kentsel mekân içerisinde binaların yan yana gelmesi ile oluşan bu yüzeyler, duvarlar, cepheler, ara yüzün kimliğini belirlemektedir.

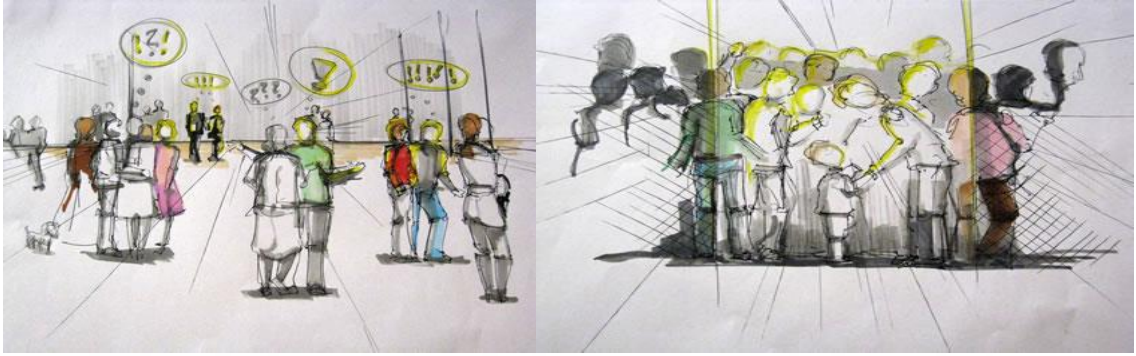
Kentsel ara yüzün düşey bileşeninin nitelikli olması için çeşitli ölçütler vardır. Bunlar Alkan'a göre; cephe öğelerinin analizi, yaya ve araç hızındaki algı, ölçek kazandırma, düşey bileşende sosyallik, kesik sürekli-yumuşak sert olarak ifade edilmektedir. Yaya ve araç hızındaki algı ölçütünde; ara yüzlerin yayayı ölçüt alması ve yayanın yürüyüş doğasına uygun çözümleri içermesi gerektiği savunulmaktadır.

Jacobs, güvenlik duygusunun pekiştirilmesi için ara yüzdeki yapıların, yaşayan cepheleriyle kamusal yönlendirilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Bina cephelerinde, toplumsal kullanıma açık alanların, kullanıcının sosyalleşeceği şekilde düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Ara yüzün düşey bileşenini nitelikli olması için bir diğer ölçütte; geçiş mekânlarının kesiklik süreklilik, yumuşaklık sertlik etkisinin farkında olarak düzenlenmesidir (Y. Alkan).

4.1.5. Kentsel İç Mekân ve Toplum İlişkisi

Bireylerin ve kolektiflerin kamusal mekânlardaki günlük deneyimleri, o mekân üzerinde etki bırakmaktadır. Kamusal mekân insanların bir araya geldiği, karşılaştığı ihtiyaç duyulan geçici alanlardır. Kamusal mekânda bulunan kamunun niteliği sürekli değişmektedir. Ayrıca bu kamu, bireylerin ve benzersiz ve geçici deneyimlerini ve algılarını yaratmaktadır (Hinkel, 2011)

Kentsel iç mekânlar, potansiyel taşıyan alanları keşfetmek ve deneyimlemek farklı aktiviteler düzenlemek ve kullanıcıların katılımını sağlamak için önemli alanlardır.

Şekil 4.4. 5 Saniyelik Performans

Kaynak: IMIAD Edinburgh Workshop, 2009.

“Fringe Festivali” döneminde gerçekleştirilen çalışmada; öğrencilerden, zaman- mekân-beden arasındaki ilişkiyi sorgulamaları ve 5 saniyeden 5.000 yıla uzanan farklı zaman dilimleri için yere özgü çözümler üretmeleri istenmiştir. “5 saniye” için tasarım yapan ekip; Fringe Festivali’nin ruhuna uygun, şaşırtıcı ve ilgi çekici bir başlangıç etkinliği tasarlamak amacıyla aynı şiddette iki sesi çarpıştırarak bir sessizlik halkası oluşturmuş ve yaratılan sessel mekân (sadece halkanın içinde kalanların deneyimleyebildiği), projeksiyonla renklendirilerek ses ve ışık yardımıyla görünmeyen fakat hissedilen unsurlar tanımlı hale getirilmiştir. Görünmeyeni görünür yapma” adına kentsel kamusal alana geçici bir süre için “algısal, deneyimsel kentsel iç mekânlar oluşturulmuştur. (Şekil.4)

Kamusal kent mekânları ve toplum, birbiriyle sürekli etkileşim halinde bulunan, birbiri üzerinde pozitif ve negatif izler bırakan iki kavramdır. Sürekli bir değişim halinde olan kentin kamusal mekânları toplumu şekillendirdiği gibi toplum da kamusal kent mekânlarına çeşitli tepkiler vermektedir. Globalleşen kentlerde gözlemediğimiz çok hızlı değişim ve dönüşüm süreçleri kentsel mekânlarda etkilerini vurgulu bir şekilde göstermektedir.

Değişimin hızı ve standartlaşma kaygısı, kentlerin birbirinin aynısı olmaya başlamasına neden olmaktadır. Aynı zamanda standartlaşma mekânların ruhunu yok etmekte ve işlevler devam etse bile eski. Artan kentsel gelişim ve buna orantılı şekilde estetik kalitenin yok olmasıyla, ortam monoton, şahsiyeti olmayan ve standartlaşmış hale gelmektedir (Hazra, 1996).

Kamusal kent mekânları da tüm tasarlanmış mekânlar gibi bir amaç için var olmaktadır. Mekânlar bir veya birçok amaç için de yaratılmış olabilir. Bu amaçlar toplum ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde fiziksel forma bürünmektedir. Kamusal kent mekânları, var oldukları alanda bir kimlik taşımaktadırlar. Mekânın ruhu veya kimliği, onun içerdiği tüm somut ve soyut kavramların bütününden oluşmaktadır. Toplum, sosyal ihtiyaçlarını bu kamusal kent mekânlarında giderirken aynı zamanda etkileşime girerek mekânın ruhuna katkıda bulunur.

Kamusal alanların düzenlenmesi, mekâna özgü çözümleri gerektirebilmektedir. Bu gibi durumlarda standart tasarım önerileri yerine belli bir amaca hizmet eden, mekâna uyumlu planlamalar gereklidir. Tasarlanan kentsel iç mekânlar ile tanımlanmış bir alanda, işleve uygun çözümler önerilmektedir. Böylece mekânların ruhunun kaybolması önlenmekte ve toplumun ihtiyaçlarına uygun alanlar ortaya çıkmaktadır. Mekânın ruhunu oluşturan, tüm soyut ve somut bileşenler mekân atmosferini oluşturmaktadır.

Kamusal kent mekânı içinde bulunan ve mekânı deneyimleyen bireyler, mekânı oluşturan bu atmosferle etkileşim içine girerler. Sessiz, sakin, huzurlu bir yeşil alanda bireyler mekânın atmosferine uyum sağlayarak sakinleşebilir, dinlenebilir veya aksine mekâna uyum sağlayamayıp yüksek ses çıkararak mekânla etkileşime girebilirler, bunun sonucu olarak mekân değişir ve sessiz olma özelliğini

yitirir. Kamusal kent mekânları ve toplum karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve dönüştürmektedir. Toplum davranışları mekâna göre şekillenmektedir.

Toplum mekânı şekillendirmekte ve karakteristiğini oluşturmaktadır. Özne olarak mekânın ele alındığı örneklerde ise toplum yönlendirilen bir nesne olarak var olmaktadır. Mekânın olduğu yer ve ortam, bireylerin davranışlarını şekillendirir ve onları mekânın amacına uygun şekilde yönlendirir.

Kamusal mekânlarda belli süre içinde kentsel iç mekânlarda yaratılır geçici mekânlarla kentsel iç mekânlara oluşturulur. Kullanıcıların ihtiyacına göre de işlevlendirilir. Buna semt pazarlarını örnek verebiliriz. Kamusal alan olan sokaklar belli süre zarfında yayalaştırılarak sokak sınırlandırılır yerlerde sınırlandırılır, insanlara kentsel iç mekân yaratılır. Bu alanda geçici olarak var olduğu sürede bu pazarlar birçok aktiviteye hizmet eder.

Şekil.4.5. Erenköy Semt Pazarı

Kaynak: Özkahraman A.

Kamusal kent mekânlarının karakteristiği günün saatine ve yılın hangi mevsimi olduğuna bağlı olarak değişmektedir. Gündüz ve gece farklı aktivitelerin yer aldığı mekânlar olabildiği gibi, gün içerisinde her anda aynı ihtiyaca cevap veren mekânlar da olabilmektedir. Mevsimsel değişiklikler ise en çok iklimin kendini hissettirdiği hava koşullarında görülür. Kentsel Mekânlarda günün farklı

zamanlarında yapılan aktiviteler bu alanları kullanan insanlara pek çok olanak vermektedir.(Şekil.5)

Kamusal kent mekânlarının yer aldığı ülkeye bağlı olarak iklim koşullarıyla birlikte kullanımlar değişmektedir. Kamusal kent mekânlarının sahip oldukları koşullar, toplumun kullanıcı olarak seçimlerini etkilemektedir. Tüm bu somut ve soyut ölçütler kamusal kent mekânının birer boyutudur ve değişkenlik göstermektedir.

Kentsel İç Mekân ve Kültürel Sürdürülebilirlik: Sürdürülebilir kentsel gelişme gerekliliklerinin sağlanması yönündeki olumlu adımlar atılmaktadır. Sürdürülebilir kentsel gelişme, değişen yaşam koşulları nedeniyle, kullanıcılar için yaşanabilir çevre oluşturur. Geleceğimiz için sürdürülebilir tasarımlara yer vermeliyiz. Uygulan projelerde sürdürülebilir malzemeler kullanılmalı karbon ayak izi azaltılmalıdır.

4.1.6. Kentsel İç Mekânlarında Konfor Ve Güvenlik

Bir kentin insanları davet eden, sunduğu hoşluklardan ve sosyal dinamiklerinden onların keyif almasını sağlayan bir yer olması gerekir. Ziyaretçilerine ve sakinlerine dost bir kentin en hayati unsurlarından biri oturma olanağıdır. Kaliteli oturma olanağı sağlamak için bir dizi etken dikkate alınmalıdır: Rahatlık, güzel manzara, iyi bir iklim ve elbette diğer insanları izleyebilme olanağı. Bütün bunlar ideal bir oturma olanağı için hayati öneme sahip unsurlardır.

İnsanları kent yaşamına daha hedefli bir şekilde çağırabilmek ve güçlü kimliklerin oluşumunu teşvik edebilmek için ortak yaşam alanları arasında bir hiyerarşi tespit edilmelidir. Ortak yaşam alanlarının farklı ve özgün kimlikler kazanmaları teşvik edilmelidir. Tasarım ve karakter farklılıkları desteklenmelidir. Bütün gün ve yıl boyu etkinlikler teşvik edilmelidir. Kent alanlarının alternatif kullanımları teşvik edilmelidir, Gün içindeki veya mevsimsel değişiklikleri, iklimin farklı boyutlarını dikkate almak önemlidir. İnsanların yapmak zorunda oldukları faaliyetler için olduğu kadar, sadece keyif aldıkları için yaptıkları şeylerle ilgili olarak da planlama yapılmalıdır.

Kentsel iç mekânlarda oturmak ortak yaşam alanlarının canlılığına ve ruhuna önemli katkılarda bulunur. Dışarıda oturup yemek yerken veya çay içerken bir yandan da caddedeki yaşamı izleyebilmek ve onun bir parçası olmak dünyanın her yerinde insanlara cazip gelir.

Farklı oturma tarzları, kullanıcılara hitap etmektedir. İyi donatılmış bir kentsel mekân farklı oturma tarzları sunabilmektedir. Kentin özelliklerinden yararlanılarak ve onları geliştirerek özgün etkinlikler ve çekim merkezleri sunulmalıdır. Kentsel iç mekânlarda konfor açısından insanların serbestçe kullanabildiği oturma yerleri, açık hava kafeleri ve neşelendirici unsurlar, çocuk oyunları, deniz manzaraları ve ışıklandırma uygulamaları olmalıdır.

Geceleri de çok sayıda insanın bulunduğu kentler genel olarak güvenli yerler olarak algılanır. Kaldırımlarda yürüyen veya bisiklet yolunda bisiklete binen insanlar, sık çalışan tramvay veya otobüsler ortamın sürekli gözetim altında olduğu anlamına gelir.

Kente yaşayan, ona önem veren ve karanlık bastıktan sonra da onunla ilgilenen insanların bulunması ve yürürken insanların yakında olduğunu gösterecek şekilde pencerelerden ışıkların gelmesi de önemli etkenlerdir güvenlik açısından. Akşamları yemeğe çıkan, parklara giden, yürüyüşe çıkan insanlar; dükkânlar kapanınca yaşamın bitmediği, akşamları da bir hayatı olan kentin göstergesidir.

4.1.7. Kentsel İç Mekânların Örneklerle İncelenmesi

Kent Parkında İç Mekânlar Üretmek;

Budapeşte Belediyesi'nin şehir parkını kentsel mekânlara dönüştürmek için "Kentsel takımda" tasarımın çıkış noktası olarak kabul eden tasarım ofisi, şehir parkının ormanlarını koruyarak yürüyüş alanları, kültürel etkinliklerin düzenleneceği küçük ölçekli kentsel mekânlar ve tüm bu tasarımlarla bütünleşen peyzaj tasarımı ile dikkat çekiyor.(Şekil.6)

Şekil 4.6. Budapeşte, Şehir Parkı, Macaristan

Kaynak: <https://www.icmimarlikdergisi.com>, Mar 11,2016

Şehir parkının içinde birçok ayrı mekândan kurgulanan tasarım; öğrenme merkezi, kütüphane, kalıcı ve geçici galeri mekânları, sergi alanı ve kafe mekânlarından oluşuyor. Tasarım ofisi aynı zamanda bu mekânların ileride ihtiyaca yönelik olarak çoğaltılabileceğini ön görerek peyzaj tasarımını yaptığını da belirtiyor.

Kent parkında, peyzaj tasarımında en çok ilgi çeken özelliklerden biri ise her mekânın yolunun (izinin) ses ve işaretler ile tasarlanmış olması. Ziyaretçiler gidecekleri mekânları yolların farklılaşan ses ve ışıklandırma sistemleriyle ayırt edebiliyorlar. Mimari tasarım ve doğa arasında bağ kurmak olarak belirtilmiştir. İşveren aynı zamanda şehir parkındaki hiçbir ağaca dokunulmamasını da zorunluluk olarak göstermiştir.(Şekil.7)

İç mekânların kabuk tasarımları ise sık şekilde kurgulanan doluluk boşluk oranlarından oluşuyor. İçeriye maksimum oranda gün ışığı almak ve bu şekilde harcanılan enerjiyi minimuma indirmek için kurgulanan tasarım, aynı zamanda estetik bir görünüm sağlamaktadır.

Şekil 4.7. Budapeşte, Şehir Parkı, Macaristan

Kaynak: <https://www.icmimarlikdergisi.com>, Mar 11, 2016

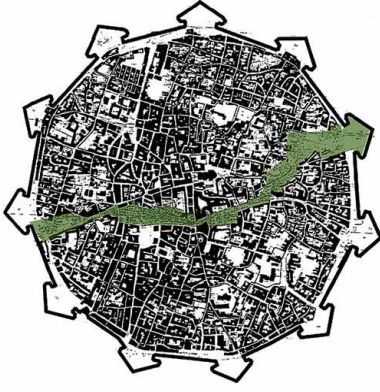
Projede, atık su yönetimi, geri dönüşümlü malzemelerin kullanımı, yeşil alanların çeşitlendirilmesi ve mevcut alanların korunması gibi önceliklerle tasarım yapılmıştır.

Kentsel İç Mekân Yaklaşımı ile Lefkoşa Surlariçini Değerlendirmek

Lefkoşa Surlariçi, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, uzun yıllardır adanın başkenti konumunda olan, değişen sosyo-ekonomik, fiziksel ve politik yapıların içinde bulunmaktadır, günlük yaşamın her alanında güçlü kültürel çeşitliliğini korumaya çalışmış olan tarihi özellikle tarihe tanıklık etmiştir.

Giunta (2009), kentsel iç mekân kavramını kullanıcı etkisi ile oluşan 'sürekli kullanım' olarak değerlendirmekte ve kentsel iç mekânları, sosyal bileşen, bireyler ve topluluklar, nesnelere ve mekânlardan oluşan çevresel bir sistem' olarak karşımıza koymaktadır.

Suzi Attiwill'e göre kentsel iç mekânlar, kullanıcıların var oldukları alanlar içinde gerçekleştirdikleri yaşama, çalışma, oyun oynama, satış, sergileme ve benzeri eylemlerin dış mekâna taşınmasıyla söz konusu aktivitelere ev sahipliği yapan geçici, deneysel ve deneyimsel alanlardır.

Şekil 4.8.Lefkoşa Surlarıçı Plan ve Görünüş

Kaynak:<https://www.havadiskibris.com/lefkosa-surlaricinini-kentsel-ic-mekân>

Lefkoşa Surlarıçı, süreli kullanımlara ev sahipliği yapmış bu gözle yeniden ele alınıp sosyal bileşenler, nesne, mekân birlikteliği ile yeniden değerlendirilmiştir. Var olan bu mekânlar, sözü edilen değerlendirme ile tarihi kentte kullanımı özendirilen ve cazip mekânlara dönüştürülerek kentsel iç mekânlar yaratılmıştır.(Şekil.8,9)

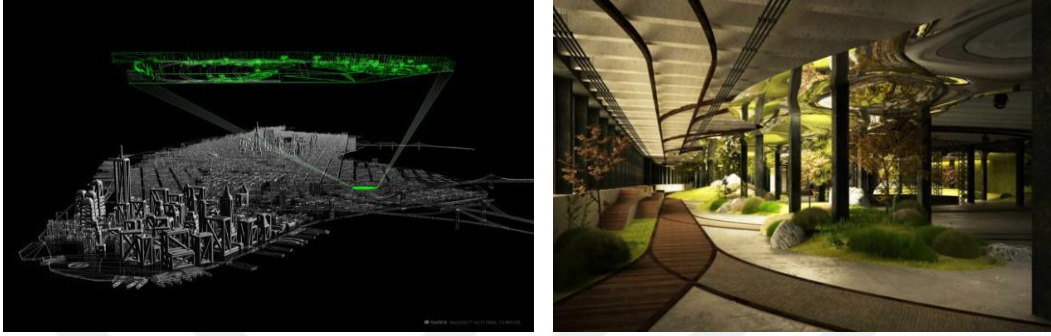

Şekil 4.9. Lefkoşa Surlarıçı Görünüşler

Kaynak:<https://www.havadiskibris.com/lefkosa-surlaricinini-kentsel-ic-mekân>

Dünyanın ilk yeraltı parkı;

New York, 1948'den bu yana kullanılmayan tramvay tünellerini bir yer altı parkına dönüştürülmüştür. Manhattan'ın güneybatı bölgesindeki eski demiryolu hattının yeşillendirilerek yürüyüş yoluna çevrilmiştir.

Şekil.4.10. New York yer altı Parkı, Kaynak: Arkitera

New Yorkluların günlük yaşamlarının önemli bir parçası haline geldi. Bölge sakinleri öğle yemeklerini yemek, arkadaşlarıyla buluşmak, yürümek ya da koşmak için önemli bir alan haline gelmiştir.(Şekil.10,11).

Şekil.4.11. New York yer altı Parkı,

Kaynak. Arkitera

Proje merceklerle topladığı gün ışığını yer altına indirip orman benzeri bir atmosfer yaratıyor. Her yıl 5 milyona yakın insanın ziyaret ettiği High Line bölgesinin değişmesine önemli katkı sağlamıştır.

4.2. Kent Mekânları ve Kent Mobilyaları İlişkisi

Kamusal kent mekânları ve onun bir elemanı olan kent mobilyaları ilişkisi, mekânın bir parçasıdır. Mekânlar, alanlarda elemanların organizasyonu sonucu oluşmaktadır ve insan yapımı kavramlardır.

Kentin karakteristiği ile uyumlu seçimler yapıldığında, mekân içindeki elemanlar, mekâna sonradan eklenmiş bir fiziksel öge gibi durmayacaktır ve mekânı tamamlayan bir görsellik oluşturacaktır. (Yıldızcı, 2001)

Kamusal alanda yer alan ve kentsel mekânın kapsadığı kentsel iç mekânlar tasarlanırken kullanılan kent mobilyalarının seçimi de mekânın bütünlük sağlamasına dikkat edilmelidir. Kentsel mekânların düzenlenmesi sırasında, kent mobilyalarının gelişigüzel yerleştirememelidir. İşlevsel kullanım açısından kent mobilyalarının nereye yerleştirildiği önemlidir.

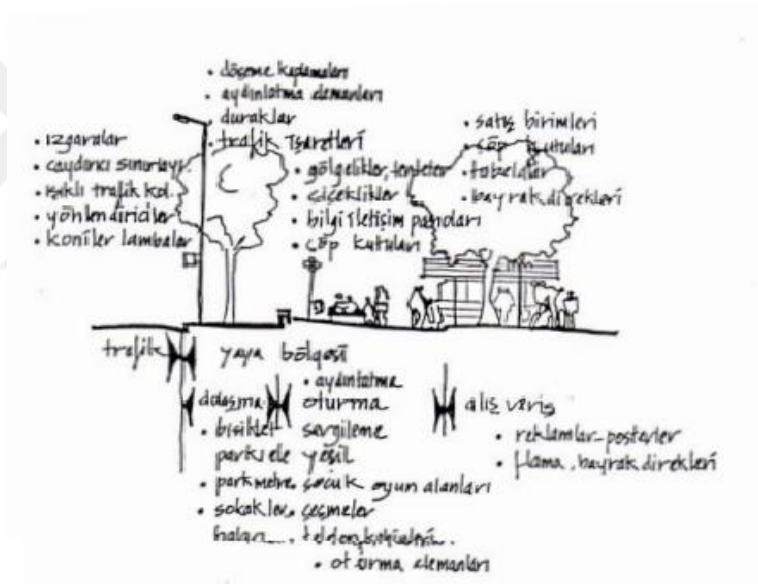
Doğru şekilde konumlandırılan ve yerleştirilen kent mobilyaları, işlevi doğrultusunda kullanılmaktadır ve çok az hasara uğramaktadır. Yanlış konumlandırılan kent mobilyaları hem mobilya hem de kullanıcı üzerinde kötü bir iz bırakmaktadır. Yaya kaldırımlarında yanlış konumlandırılmış büyük bir çöp kutusu, bulunduğu yere zarar vermekte ve kullanıcının alanını işgal ederek rahat yürütmesine engel olmaktadır (Kesim ve Eroğlu, 2001).

Kamusal kent mekânlarında, doğru şekilde tasarlanmış ve konumlandırılmış kent mobilyaları mekâna artı değer katmaktadır. Mekânda istenen atmosferi yaratmak için kent mobilyaları kullanılabilir. Kullanıcısı hedef alınarak tasarlanmış kent mobilyalarının yer aldığı kent mekânları talep görmektedir ve bu nedenle ilgi çekmektedir.

Kent mobilyaları tasarlanırken, sosyal, kültürel ve fiziksel boyutlar bir arada ele alınmalıdır. Keyfi olarak çevreye yapılacak bir müdahale, gelişme olarak düşünülemez ve çevresel kaliteyi artırmaz. Çünkü çevresel kalite, insanlar tarafından algılanmalıdır ve insan ve çevresinin karşılıklı olarak nasıl etkileşime girdiği ile ilgilidir (Rapoport, 2004).

Kent mobilyaları da sıcaklık, nem, yağış gibi hava koşullarına direnç gösterecek şekilde tasarlanmalıdır. Kent mobilyalarının endüstriyel olarak üretilmesi, mekâna yerleştirilirken yanlış seçimler yapılmasına neden olabilmektedir. Mekâna özel tasarlanmış kent mobilyaları yok ise seri üretime geçmiş olan kent mobilyalarından kente en uygun olanı seçmek gerekmektedir. Tek tip ürün seçimi kentin karakterini zayıflatabilmektedir.

Kent mobilyalarının yerleştirildiği mekânın seçimi, kullanımı açısından çok önemlidir. Yanlış konumlandırılmış bir kent mobilyası, kent mekânını zayıflatır. Ayrıca doğru konumlandırılrsa bile eğer mekânla bağlantısı yanlış kurulmuşsa başarısız bir çözüm ortaya çıkar. Altyapıyla ilgili ilişkilerin doğru kurulması da bu noktada önem kazanmaktadır.

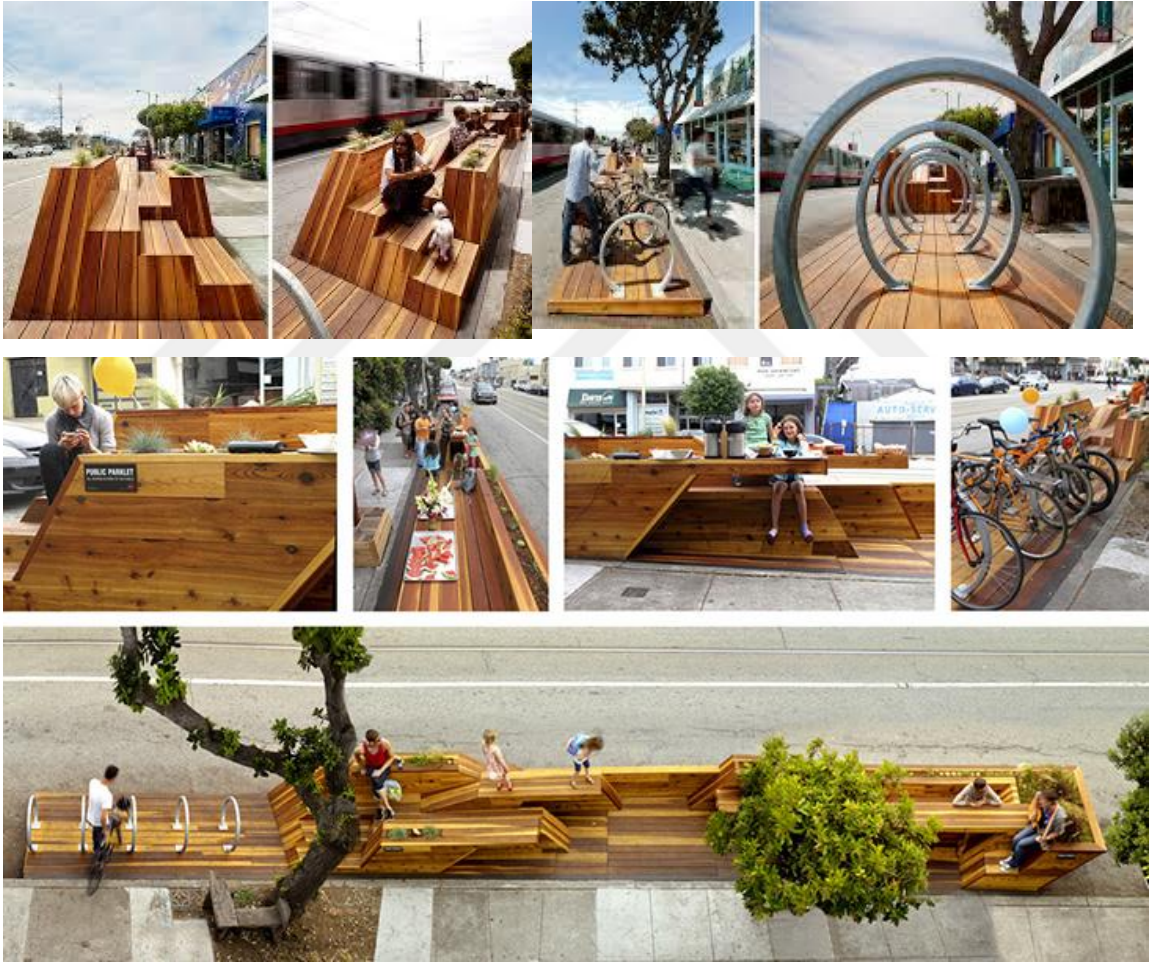

Şekil.4.12. Kent mobilyalarının kentsel kullanım alanlarına göre dağılımı

Kaynak: Tübitak,1986.

Kentsel iç mekânlarda kent mobilyaları önemli yer tutmaktadır. Birçok işleve sahiptir. Kentsel mekânlarının konforlu hale gelmesini sağlar, yaşamı kolaylaştırır. Mekân içinde donatı elemanları mekânı düzenlerken, kullanıcı açısından mekân içinde konfor sağlamaktadır. Kentsel mekânda kalite parametresini artırmaktadır. Kent meydanlarında görsel kalitenin artırılması ve daha yaşanabilir mekânlar oluşturulmasında kent kimliği önemli rol oynar.

Kent mobilyalarına örnek olarak; Sunset Parklet San Francisco, İnterstice Architects tarafından tasarlanan Sunset Paklet'i örnek verebiliriz. Kentin topografyasına göre tasarlanmış bu kamusal alanda kullanılan kent mobilyaları şehrin topografyasına göre tasarlanmıştır. Kent mobilyaları bu alanların canlanması ve farkındalık yaratmasına neden olmaktadır. San Francisco'nun Judah Caddesi üzerinde yer alan "Sunset Parklet", yeme-içme alanı, toplanma alanı, çocuklar için oyun alanı, bisiklet park alanı gibi birçok fonksiyonu bir arada barındırıyor. San Francisco şehrinin düzensiz topografyasından esinlenen tasarım, yatayda ilerledikçe farklılaşan 4 ahşap şeritten oluşuyor.

Şekil 4.13. Sunset Parklet San Francisco, İnterstice Architects

Kaynak: www.arkitera.com/haber/25137/sunset-parklet

Kent Mobilyaları Kapsamında Sürdürülebilirlik; Sürdürülebilirlik kavramı önem kazanması ile dünyada hızlı bir gelişim kaydetmiştir. Çevre kirliliğine karşı alternatif enerjilerden başlayıp, tasarımlarda, geri dönüşüm için alınabilecek önlemler, atık malzemeyi toplamayı kolaylaştıracak çalışma koşulları ve atık malzeme, doğal ve yerel malzemelerinin kullanılması ve geri dönüşüm artırmak olumlu sonuçlar verir.

4.2.1. Kent Mobilyaları

Kent mobilyaları, kentsel mekânlara modern, estetik, çekici ve topluluk katılımını sağlayarak, kullanıcıların ortak kullanım alanı alan kent mekânlarında, kentsel fonksiyonları sağlaması amaçlanmaktadır.

Kent mekânları için tasarlanan, donatı elemanları mekânı düzenlerken aynı zamanda kent içindeki farklılık yaratır. Tasarım mekân ölçeğinde başlamalı planlama aşamasında kent içinde kullanıcıların yapacağı çeşitli aktiviteler amaçlanmalıdır. Tasarım süreci kent ölçeğinde kentsel alanları kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanmalıdır. Donatı elemanları için gerekli bir takım tasarım ölçütleri doğru ve uygun olarak kullanıldığında yaşam kalitesini ve konforu artırmaktadır.

Kentsel donatı elemanları kentleri yaşanabilir ve algılanabilir kılmaktadır. Kullanıcılar ve kullanıldığı kamusal alan olan kentsel meydanlarda donatı elemanları önemlidir. Donatı elemanlarının, kullanıcılar açısından önemi, kullanıcıların kentle kurdukları görsel ve fiziksel ilişki belirleyici unsurlardandır. Kent meydanları açısından donatı elemanları buldukları çevreyi tanımlayan, belirleyen ve özelleştiren nitelikleri nedeniyle önemlidir, buldukları çevre ile bütünleşerek kent alanlarının bir ögesi haline gelen donatı elemanları birbirleri ile kurdukları bağ aracılığı ile bir kentin kimliğinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli nesnelerin başında gelmektedir.

Donatı elemanı tasarımı, üretimi, pazarlaması ve alana yerleştirilmek üzere seçiminde; çevre bilinci, görsel ve mimarî bütünlük, kullanıcıların yaklaşımların yanı sıra; toplumsal gereksinimleri karşılamaya yönelik çok yönlü durum

değerlendirmelerinin yapılması, ekolojik farklılaşmaları tolere edecek malzeme kullanımı, uygulamanın başarısı için gerekmektedir.

Kent kimliği açısından, kent mobilyaları önemli bir öğedir. Kent mobilyalarının fiziki konumları itibari ile kullanıcıların algıladığı, kentsel mekân ilişkilerin olduğu alanlar yaratmaktadır. Kent kimliğinin oluşturulmasında kent mobilyalarının doğru bir şekilde tasarlanması ve uygulanması gerekmektedir. Kent mobilyaları; kamu mekânlarında yer alan, kentsel donatı elemanları toplumsal yaşam gereksinimlerini karşılayan, yapı ve çevresini arasında bağlantı oluştururlar.

Dış mekânlarda kullanılan, kent mobilyalarında, kullanıcıların kullanım amaçları, kentsel mekânların özellikleri, ergonomi, dayanıklılık ve estetik gibi etkenler önemlidir. Kent mobilyaları; çeşitli fiziksel özellikler açısından belli standartlara uygun olmalı, tasarımlarında fonksiyonel ve estetik (çizgi, ölçü, biçim, renk, doku vb.), ergonomik özellikler dikkate alınmalı, aynı zamanda özgün tasarımlar hazırlanmalı. Kentsel mekânların, işlev ve özellikleri dikkate alınarak tasarımlar yapılmalıdır.

Kentsel mekânlarda başarılı bir alan yaratmak için işlev, algılanabilirlik, ölçü, biçim, renk, doku gibi öğelerinin vurgulanması ve bireyin alışkanlıklarına, toplumsal katılımı sağlayacak ortamlar yaratmak için önemli unsurlardır. Böylece mekân, algılanabilirlik özelliği ve kullanılabilirlik sürekliliği kazanacaktır. Kent mobilyaları tasarımında kullanıcıların beğeni düzeyini etkileyebilecek, farklılık oluşturabilecek ve malzeme uyumlu, renk, ölçü/oran dengesi, işlevsel uygunluk olmalıdır.

Kent Mobilyasında İşlevsellik

İşlev, tasarlanan ürünün çeşitli fonksiyonlara hizmet etmesidir. Tasarımların işlevsel ve estetik ölçütlerin birleşimiyle ortaya çıkmaktadır. Tasarımda bir sistem söz konusudur. Bu sistem içinde bileşenlerin neler olduğu, sistemin yapısının nasıl oluşturulduğu, sistemin nasıl ayakta ön planda tutulduğu, işlevlerin neler olduğu önemlidir. Kent mobilyası tasarımında işlevsel yönden, amaca uygun formlar seçilmelidir. Özgün bir kent mobilyası tasarımı işlevsellik taşıyorsa, bulunduğu

mekân için sorun oluşturabilir, işlev kullanıcılar açısından tercih nedenidir. (Şekil.14,15).

Şekil 4.14. Kentsel Mobilya

Kaynak: <https://www.google.com/search-jangell-kentsel-mobilya>

Şekil 4.15. Sola Road, Krommenie Holanda

Kaynak: <https://onedio.com/haber/2015-tasarim-645367>

Kent Mobilyasında Estetik

Kent meydanlarda kullanılan tüm öğeleri arasında uyum, estetik olması parçaların birbirleri ile olan ilişkilerinin iyi çözümlenmiş olması önemlidir. Kent mobilyaları, kentsel mekânları tamamlayan sadece işlevsel amaçlı değil, aynı zamanda ve tanımlayan görsel amaçlı olmalıdır.(Şekil.16) Görsel amaçlı olarak tasarlanan ve kullanılan kent mobilyaları yer aldıkları mekânları olumlu yönde etiler.

Şekil 4.16. Benjamin Graindorge bank tasarımı

Kaynak: <https://www.google.com/search-kentsel-mobilya>

Kent Mobilyasında Biçim

Biçim; işlev, ölçü ve malzemeyi belirler. Kent mobilyalarının kullanılabilir olması için amaca uygun biçimde yapılmalıdır. Biçim, nesneyi somut hale getiren tasarım öğelerindedir. Tasarımın, işlevin yerine getirilmesinde biçimin önemli yeri vardır. Tasarımcılar, kent mobilyalarını tasarlarken biçim, güvenlik, konfor gibi diğer kavramları da dikkat etmelidir. Tasarımda geometrik formlar, estetik değerini oluşturmada, işlevi yerine getirmede, algılanmasında, strüktürün kurgulanmasında ve dengesinde etkili biçimlerdendir.(Şekil.17,18)

Şekil 4.17-18. Kent Mobilyaları

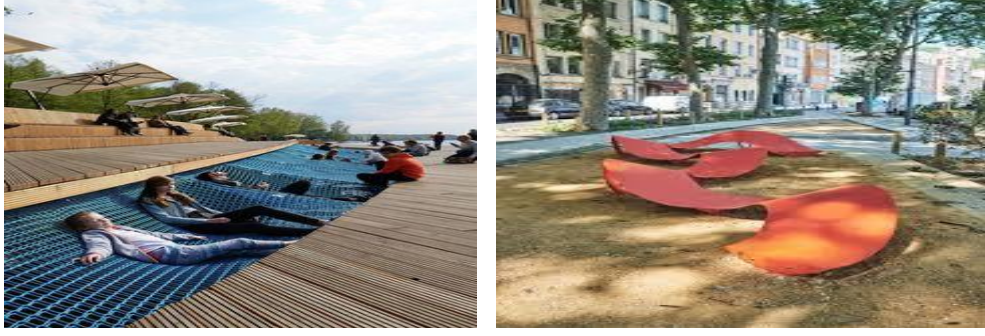
Kaynak: <https://www.google.com/search-kentsel-mobilya>

Kent Mobilyalarında Malzeme

Kentsel mobilyaları tasarımında, gelişen malzeme çeşitliliği ve teknoloji sayesinde tasarım farklılıklar ve yenilikler yaratılmaktadır.

Malzeme, ürün tasarımında tasarımı etkileyen önemli etkenlerden biridir. Endüstriyel ürün tasarımının gelişmesinde, yeni malzemelerin yanı sıra, bilinen malzemelerin gerektiği gibi kullanılmasıyla ortaya konan doğru uygulamaların önemi büyüktür.

Tasarımda malzeme kullanımı sadece fonksiyonları karşılayacak malzemenin seçimi değil, aynı zamanda tasarlanan üründe yaratılmak istenen etkinin elde edilmesini sağlayacak malzemenin seçimidir. Malzeme ürünlerin görsel kalitesini arttırmakta ve tasarımı zenginleştirmektedir.(Şekil.19,20)

Şekil 4.19-20. Kent mobilyaları

Kaynak: [https://www.google.com/search -kentsel- mobilya](https://www.google.com/search-kentsel-mobilya)

Kent Mobilyalarında Renk

Tasarım öğeleri arasında renk en etkili olanıdır. Renk düzenleri, kullanıcılar ve mekânların kullanımı üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Renk, insanın fiziksel, zihinsel ve psikolojik özellikleri bağlamında önemli bir uyaran olarak, insan-nesne-çevre uyumuna katkı sağlamaktadır.

Renklerin, algılama ve yarattığı etkileri açısından mimarlık ve endüstri ürünleri tasarımı açısından önemlidir. Renk, görsel algılamayı etkileyen önemli bir etkidir. Kentsel mekânlarda, renk yapılan düzenlemelerde, malzemeyi, tasarımı, kullanılan donatı elemanlarını ortaya çıkararak mekâna ayrı bir derinlik ve boyut kazandırır. Vallero Meydanında, yer alan lale şeklindeki aydınlatma gibi(Şekil.21)

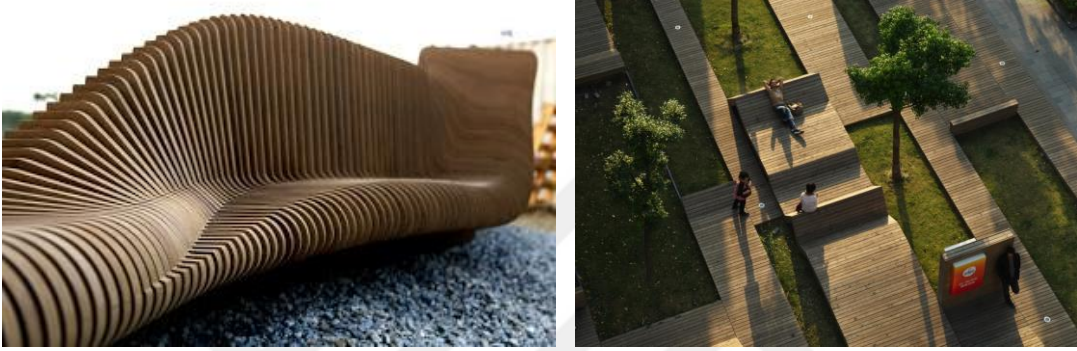

Şekil 4.21. Warde Aydınlatma, HQ Mimarlık-Vallero Meydanı Kudüs

Kaynak: [https://www.google.com/search -kentsel -mobilya](https://www.google.com/search-kentsel-mobilya)

Kent Mobilyalarında Doku

Kent mobilyası, doku ve form kavramları birbirleriyle çok yakından ilişkilidir. Görsel bir tasarım bileşeni olan doku estetik, gözle algılanır ve elle dokunulabilir olmasıdır. Ürünün işlevsel olmalı, fark yaratmalı. Tasarımların biçimlerinin yanı sıra yüzeylerini değiştiren dokuları vardır. Nesnelere algılanışı elle yoklayarak veya ışık etkisi yoluyla olur. (Şekil.22)

Şekil 4.22. Ahşap Bank Tasarımları

Kaynak: <https://www.google.com/search -kentsel -mobilya>

Kent Mobilyalarında Algı

Kullanıcılar, yaşadığı mekânı ve onu oluşturan öğeleri duyularıyla algılar, kavrar ve değerlendirir. Kullanıcıları uygun ve doğru hareket etmesini algıları sağlar. Donatı elemanları, kullanıcı tarafından anlaşılabilir ve tanımlanabilmesi gerekir.

Şekil 4.23-24. Kent Mobilyaları

Kaynak: <https://www.google.com/search -kentsel -mobilya>

BEŞİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL-ORTAKÖY-ESMA SULTAN YALISI VE ÇEVRESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Ortaköy, Esmâ Sultan Yalısının Tarihçesi

Ortaköy; İstanbul'a bağlı ilçedir. İlin orta-güneyinde; kuzeyden Şişli, batı ve güneyden Kâğıthane, Haliç, doğudan Beşiktaş, İstanbul Boğazı ile çevrilidir, İstanbul' un, Bizans dönemine uzanan tarihsel üç ilçesinden (Fatih, Eminönü) biridir.

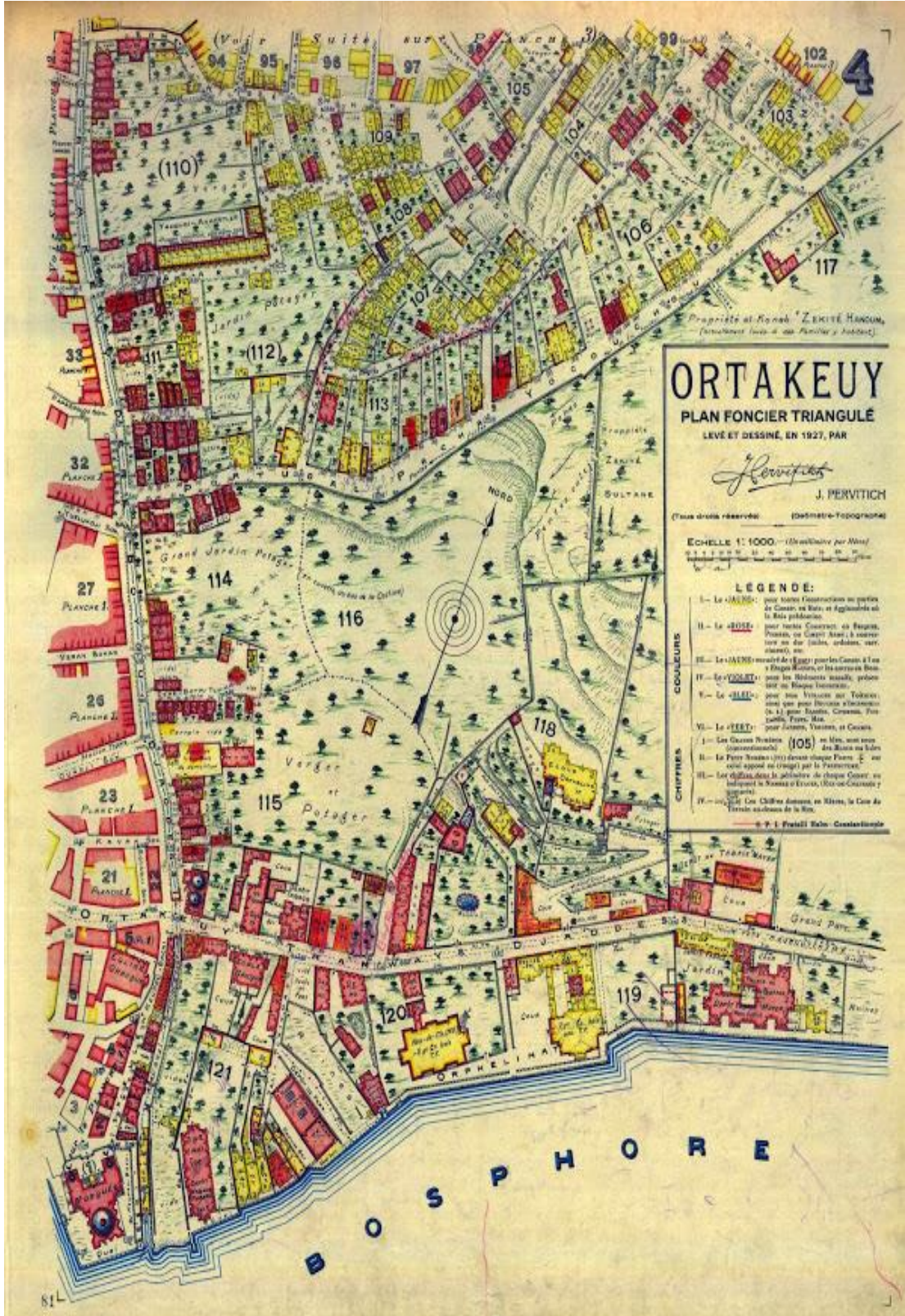
Gazeteci Necati Aksüt'ün, araştırmalarında elde ettiği bilgilere göre; Ortaköy'ün tarihi 9. yy Bizans dönemine kadar uzanıyor. Bu dönemde Bizans İmparatoru, Ortaköy'de Damianu Sarayı'nı yaptırmış. Ortaköy'ün eski isimlerin biri Arkheon diğeri de Rumlar'ın daha çok kullandığı Mesa Hora. Ortaköy, bir zamanlar var olan manastırın ismi Aya Fokas adıyla da anılmıştır. Ortaköy 18. yy. ikinci yarısından sonra semte yapılan yalılarla gelişmeye başlamış, yoğun konut bölgesi olarak kullanılmıştır.

Ortaköy, İstanbul'un merkezinde yer alan, yaşamın birbirinden farklı renklerini barındıran bir semttir.(Şekil.1) 2006 yılında havadan çekilen görünüş.

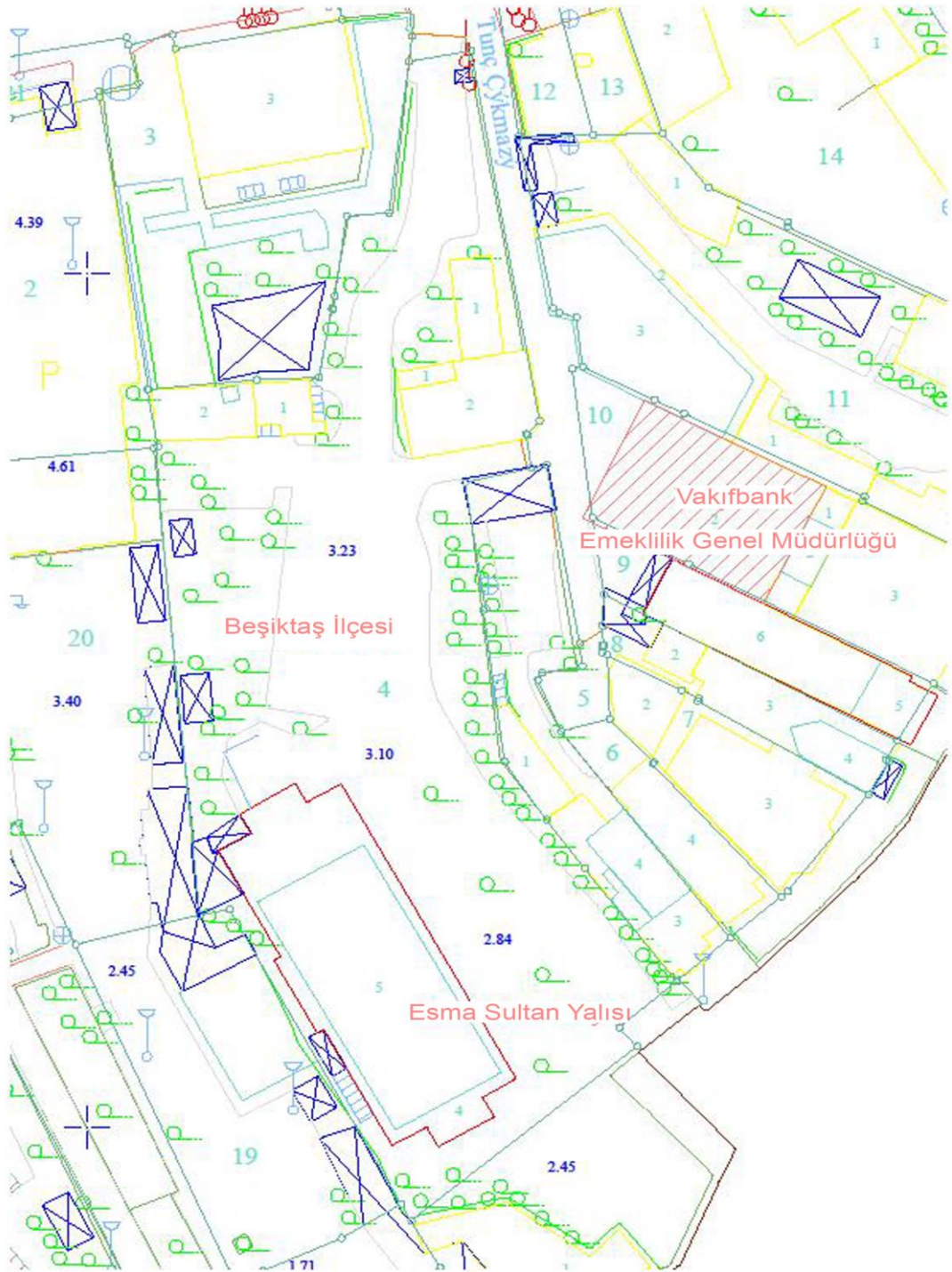
Şekil 5.1. Ortaköy Havadan Görünüş

Kaynak: Şen Yüksel Arşiv (2006)

Şekil 5.2. Pervititch Ortaköy Sigorta Haritası -1/1000 1927

Kaynak: <http://www.istanbulium.net/2014/07/pervititch-haritalar>

Şekil 5.3. Ortaköy Vaziyet Planı-1/500

Kaynak: Beşiktaş Belediyesi

Jauques Pervititch tarafından yapılmıştır. 1927 yılında 1/1000 ölçekli Pervititch Ortaköy Sigorta Haritasında Ortaköy semti detaylı çizimleri verilmiştir.(Şekil.5.3). Geçmişteki sokak isimleri, bina isimleri ve anıtsal bilgiler açık bir şekilde belgelenmiştir. Geçmişe dair birçok veri elde etmemizi kolaylaştırmıştır. Kentsel bellek açısından bu haritaların günümüze ulaşması önemlidir.

Ortaköy birçok farklı kültürlerden oluşan toplulukları ve farklı inançları içinde barındırmaktadır. Ortaköy kıyılarında geçmişten günümüze birçok değişiklik olmuştur. Yapılaşma oranı son yıllarda hızla artmıştır.

Kentlerde bulunan yapılar özellikle tarihi yapılar kentin karakterini oluşturur. Ortaköy'de birçok önemli tarihi yapı mevcuttur. Kendine özgü bir dokuya sahiptir. Tarihi yapılar kentsel alanlara artı değer kazandırır ve cazibe merkezi haline getirir. Kültürel süreklilik açısından geçmiş günümüz ilişkisi önemlidir.

1970 yılında başlanan Boğaziçi Köprüsü(15 Temmuz Şehitler Köprüsü). Aşağıda yer alan 1946, 1966,1970 yıllarını gösteren haritalar mevcuttur bu haritalarda köprü yer alamamaktadır.(Şekil.4.5.6).Sonraki yılların yer aldığı uydu haritalarında boğaz köprüsü yer almaktadır.(Şekil.7.8.9.10.11.)

Uydu görüntülerinde görüldüğü gibi geçmişten günümüze imar planlarında birçok değişiklik görülmektedir.

Istanbul Şehir Haritası

1946

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

13

1/1

Şekil 5.4. Ortaköy Uydu Haritası 1946

Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>

Istanbul Şehir Haritası

1966

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

14

1/1

Şekil 5.5. Ortaköy Uydu Haritası 1966

Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

Istanbul Şehir Haritası

1970

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

15

1/1

Şekil 5.6. Ortaköy Uydu Haritası 1970

Kaynak: https://sehirharitasi.ibb.gov.tr

31.10.2018

İstanbul Şehir Haritası

1982

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

16

1/1

Şekil 5.7. Ortaköy Uydu Haritası 1982

Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>

Istanbul Şehir Haritası

2006

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

17

1/1

Şekil 5.8. Ortaköy Uydu Haritası 2006

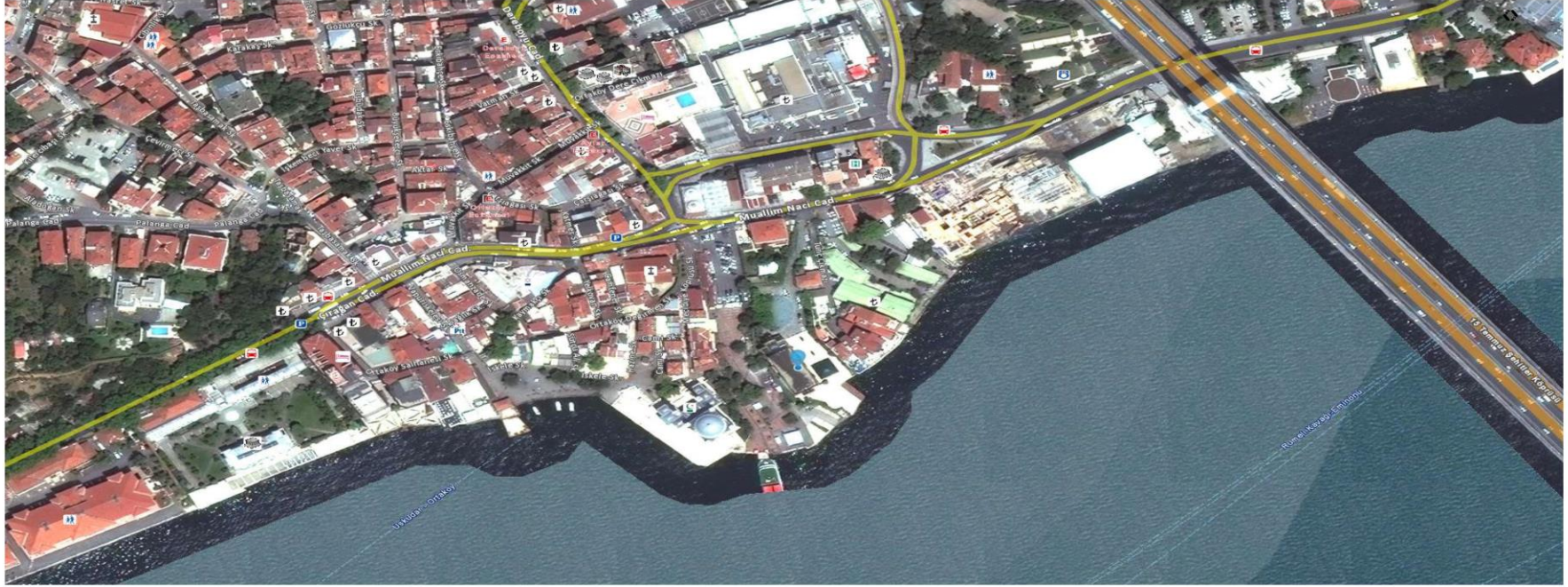
Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>

Şekil 5.9. Ortaköy Uydu Haritası 2013
Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

Istanbul Şehir Haritası

2014

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>

19

1/1

Şekil 5.10. Ortaköy Uydu Haritası 2014

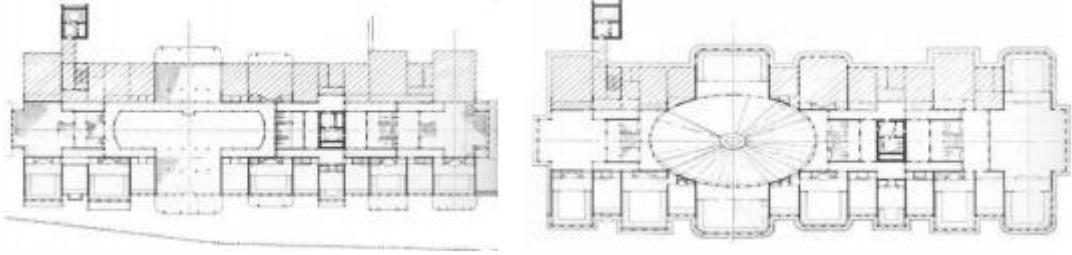
Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>

Şekil 5.11. Ortaköy Uydu Haritası 2015

Kaynak: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>

Esma Sultan Yalısı adını Osmanlı Sultanı Abdülaziz'in kızı Esma Sultan'dan alır. Kendisine Düğün hediyesi olarak verilen, Ortaköy Camii yanındaki 18.yüzyıldan kalma Esma Sultan Yalısı, yeniden yaptırılmıştır. Yapı o zamana dek Tırnakçı Yalısı olarak bilinmektedir. (Şekil.12)

Şekil 5.12. Tırnakçı Yalısı (Esma Sultan Yalısı) Plan Restitüsyonları
(Eldem, 1993)

Kaynak: <https://www.jasstudies.com/DergiPdfDetay.aspx?ID=2510>

Osmanlı Hanedanlarında ve eski sahiplerinden bu noktaya ulaşan yapı, son derece başarılı bir proje ile aslı korunarak yeniden yapılmıştır. 2001 yılı için de yapılarak kullanıma sunulan Esma Sultan Yalısı, günümüz ve geçmiş açısından bir bağ oluşturmuştur.

Ortaköy semtinde bulunan Esma Sultan Yalısı, zaman içerisinde birçok tarihi olaya tanıklık etmiştir.(Şekil.13.14). Esma Sultan 1899 yılında öldüğünde, II. Abdülhamit, diğer kızı Cemile Sultan'a yalı verildi. Sonunda,1915'te Osmanlı İmparatorluğu'ndan malikâne talep edildi ve 1922'de bir tütün deposu olarak kullanılmaya başlandı. 1975'te yangın çıkana kadar bir depolama tesisi ve marangoz atölyesi olarak kullanıldı. 1975 yılında bir yangınla harap olan tarihi yapı bugün Marmara Grup tarafından organizasyonlar için kullanılmaktadır.

Proje Mimar Prof.Dr. Haluk Sezgin ve Mimar Philippe Robert tarafından yenileme projesi uygulanmıştır.

Şekil 5.13. Esmâ Sultan Yalısı Görünüşler

Kaynak: <https://www.google.com/search.esma+sultan>

Neoklasik üsluptaki yalı, mimar Sarkis Balyan tarafından yapılmıştır.

Esmâ Sultan Yalısının tarihi geçmişi 1800 lü yıllara dayanmaktadır. Tarihi yalı 1975 e kadar varlığını sürdürmüş fakat çıkan yangın sebebiyle binada büyük hasar meydana gelmiştir. Yine de o dönemin mimarisiyle dış strüktürünün ayakta kalmıştır.

Tarihi eser niteliği taşıyan yapılar 3 Kategoride karşımıza çıkıyor.

1. Derece tarihi eserler, İçinde ve dışında aynen korunması gereken yapılar şeklinde ifade ediliyor.

2. Derece tarihi eserler, Asıl hüviyetini muhafaza ile birlikte ufak tefek değişiklikler yapılabilen yapılar olarak tanımlanıyor.

3. Derece tarihi eserler, Tarihi yapı hüviyetinde Anıtlar kurulunun kabul edebileceği bir takım değişiklikler yapılabilen yapılar şeklinde karşımıza çıkıyor.

Esmâ Sultan Yalısı 1. derece grubuna ait korunması gereken bir yapıdır. Fakat çıkan yangın sebebiyle binanın bütünlüğünde bozulmalar meydana gelmiştir

yinede yapının genel dış yapısı bozulmadan içeride bir ortam yaratılmıştır. Binanın yangından geriye kalan duvarlarına zarar vermeden dokunmadan iç mekân yaratılmıştır.

Esmâ Sultan Yalısı, geçmişi ve içinde yaşanan yaşanmışlıklar sayesinde tarihimizin içinde yer almaktadır. Binaya bakıldığı zaman o dönemin koşullarını görmüş oluyoruz. Dönemin özellikle mimarisinin hangi zorluklarda nasıl yapılara hayat verdiğini görüyoruz. Bize o dönem ve şimdiki zamanımız arasında farklılıkları anlatıyor.

Şekil 5.14. Esmâ Sultan Yalısı Görünüşü

Kaynak: <https://www.google.com/search.esma+sultan>

Yapının geçmişinin uzun yıllara dayanmasına hem de yangın olayına maruz kalmasına rağmen kullanılan malzemelerin dolaylı ve tadilat ile birlikte ayakta kalabildiği görülüyor. Binanın özgün karakteri ve kat planı, yeni bir kültürel kimliği benimsemesiyle korunmuştur.

Esmâ Sultan Yalısı, Marmara Grubu tarafından işletilmektedir. Tarihi yalı da farklı organizasyonlar yapılmaktadır, toplantılar, düğün ve özel etkinlikler gibi. Esmâ Sultan Yalısı İstanbul içinde oldukça görkemli tarihi yapılar arasında yer almaktadır ve görüntüsü ile bu yalı oldukça bilinen önemli tarihi yapılarıdır.

5.2. Esmâ Sultan Yalısının Yeniden İşlevlendirilmesi

İşlev (fonksiyon) gereksinmelerin belirlediği istekler ve onların programlaştırması anlamına gelmektedir” (Kuban, 1980).

Mekânsal olarak baktığımızda ise “işlev” in öncelikle yapı öğelerinin, amaca uygunluğu anlamına geldiğini görmekteyiz. Burada amaca uygunluk yaklaşımı, hem mekânsal özellikleri, hem de yapısal ve biçimsel özellikleri ifade etmektedir. Yapıya ait her elemanın, mekânın ya da cephenin, bir fonksiyonu karşılayabilir nitelikte şekillenmesi, bize yapının işlevine uygunluğunu göstermektedir.

Binaların yeniden kullanımını gerektiren nedenler, binaların değerlendirilmesi ve yeniden işlevlendirme sürecine veri olabilecek niteliklerin belirlenmesi, yapıya uygun işlevlendirme yapılmasıdır.

İşlevlendirme yapılan projelerde kullanıcı ve ile ilişkisine dikkat edilmelidir. Kullanıcıların, yaşam kaliteleri artırılmalıdır, kullanıcı ve çevre ilişkisi sürdürülebilirlik açısından önemlidir.

Yapılarda yeniden işlevlendirme, mevcut fiziksel bir altyapı içinde yeni bir mekânsal program yüklemek şeklinde değerlendirilebiliriz, mevcut bir kabuk kullanımı ile bağlantılıdır. Mevcut kabuğun, yıkılmadan korunarak, yeniden işlevlendirilmesi, ekonomi, sürdürülebilir bellek, enerji yönetimi ve tarihsel doku olan tescilli yapıların kendisini finanse edebilmesi gibi yönleriyle alternatif bir yapı üretim tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Esmâ Sultan Yalısı, Ortaköy’de Boğaz kıyısında yer almaktadır, yazlık sarayı olarak inşa edildi. Ancak, tarihi yapı çıkan yangında tahrip oldu ve sadece tuğla olan dış duvarları kaldı. İçindeki zengin duvar ve tavan bezemeleriyle de dikkat çeken bir yalıdır. Bahçesinde sarnıç, hamam, mutfak, ahir yapıları ile ahşap, iki katlı bir de müştemilat binası vardır. Neoklasik üslupta, üç katlı olan yapı,4030m2 bahçe içinde yer alan yalının dar cephesi deniz manzaralıdır. Yalının topografik konumundan dolayı eşsiz bir manzaraya sahiptir.

Yalı birkaç kez el değiştirmiş, üst katları marangoz atölyesi ve kereste deposu, alt kati ise demir-çelik ve kömür deposu olarak kullanılarak iyice harap olmuştur. 1975'te çıkan yangında bütün ahşap kısımlar yanmış, sadece kâgir duvarlar ayakta kalmıştır.(şekil.5.15).Bu sebeple röleve planları sadece dış kabuğu içermektedir.

şekil 5.15. Esmâ Sultan Yalı Yangından Sonraki Görünüş

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

Tarihi yalı, 1999 yılında yeniden işlevlendirilerek projelendirildi. Yapı, teknoloji ve günümüz mimarisi ile işlevli hale getirildi.

şekil.5.16. Esmâ Sultan Yalı Restorasyon Sonrası Gece Görünüş

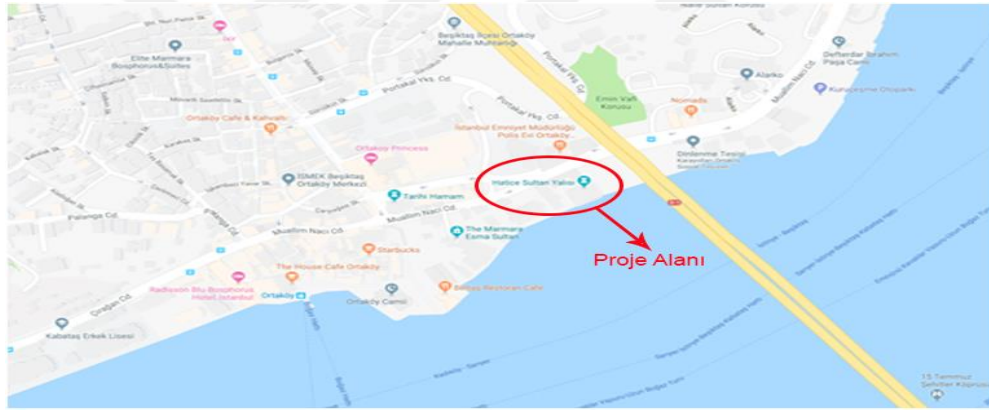
Kaynak: <http://www.archnet.org>

Esma Sultan Yalısı yeniden işlevlendirilirken malzeme olarak çelik ve cam kullanılmıştır. Tuğla duvarlar içinde kalacak şekilde çelik ve camdan oluşan strüktür tasarlandı.

Tarihi yapının ayakta kalan dış duvarlarına ara kat ilave edilerek etkinlik mekânı tasarlandı. Ara kat ilavesi yapıya ikinci bir kabuk yapılmıştır. Kabuğun çelik ve cam malzemeden uygulanması mevcut duvarları algılamamızı sağlar. Kullanılan tuğla ve cam mekânın çevre ile daha uyumlu olması sağlamıştır.

Yeniden işlevlendirilen Esma Sultan Yalısının, giriş katında bar ve restoran, çelik merdiven ile girilen ikinci katta konferans salonu veya etkinlik alanı olarak kullanılan mekânlar bulunmaktadır.(Şekil.5.16)

5.3. Esma Sultan Yalısının Analizi

Şekil 5.17. Esma Sultan Yalısı Çevre Analizi

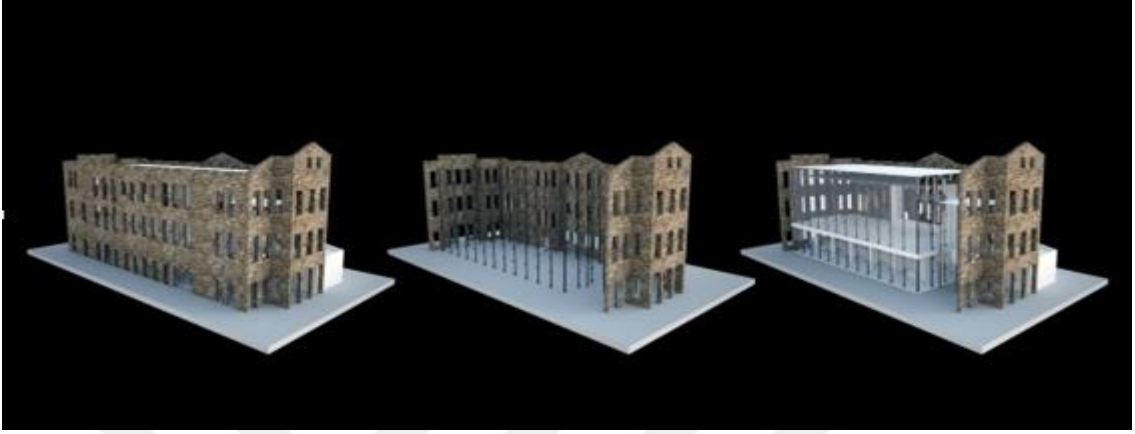
Kaynak: google.com.tr

Esma Sultan Yalısı Çevresel Analiz, Marmara boğazı,15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Yıldız Parkı, Emin Vakfı yer almaktadır. (Şekil.5.17)

Esma Sultan Yalısı Toplumsal Analiz, Ortaköy Musevi Mezarlığı, Yıldız Parkı, Yahya Efendi Türbesi, Tarihi Ortaköy Hamamı, Hatice Sultan Yalısı, Naille Sultan Korusu, Çırağan Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Polis Evi yer almaktadır.

Esma Sultan Yalısı İç ve Dış Analizi;

Esma Sultan Yalısı'nın, dışı kâgir, içi bağdadir. İki kat ve çatı katı ile oluşmuş, hacimli bir kitlesi vardır. Yüzölçümü 884 m2, bahçesi 4030 m2'dir.

Şekil 5.18. Esma Sultan Yalısı İç –Dış Görünüş

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

Esma Sultan Yalısı İç Mekân Analizi

Esma Sultan Yalısının, iç mekânları ahşap olan iki oda, yalının deniz cephesinde yer alır ve merkeze sofa ile bağlanmaktadır. Salon, cephenin ortasında çıkma yapar ve yapının merkezinde büyük bir merdiven görülür. Çıkmaları üç pencerelidir ve üzerinde üçgen alınlık mevcuttur.

Şekil 5.19. Esma Sultan Yalısı İç Mekân Görünüş

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

Neoklasik bir üslupta inşa edilen Esmâ Sultan Yalısı, kolaylıkla okunan plan şeması, öğelerin yalın biçimleri ve bir araya gelişleri, üçgen alınlığı ve çıkmaların düşey vurgusunu dengeleyen kat kornişleri vurgulanmıştır. Esmâ Sultan Yalısının, ön ve yan cephesinde yer alan pencerelerinin dikdörtgen çerçevesidir. Yan cephesi, ön cephe gibi simetrik olarak planlanmıştır. Yan cephenin orta aksında, dört pencere üzerinde üçgen alınlık olan çıkma bulunmaktadır.

Şekil 5.20. Esmâ Sultan Yalısı İç Mekân Görünüş

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

Esmâ Sultan Yalısı Dış Mekân Analizi

Esmâ Sultan Yalısı eski bir yapıya sahip olan ayrıca bulunduğu konum ve yer bakımından önemli bir yapıdır. Çevresinde yapılanmış yeşil alan, oturma alanları içeriden dışarıya çeken bir yönlendirme şekli bulunmaktadır.

Esmâ Sultan Yalısı Ortaköy'ün topografik konumu sayesinde bu kısım çevresindeki atmosferle uyumlu olmakla birlikte yapılarla da ilişkilidir. Özel mülkiyet alanı olduğundan yapının etrafı örülmüştür bununla birlikte ek donatılara sahiptir.

Tarihi yapıya yeni bir kültürel kimlik kazanmıştır. Philip Robert'in projesi doğrultusunda cam ve çelik kullanılarak binanın içi yeniden tasarlanmıştır Bina yeniden işlevlendiriliken orijinal planlar da dikkate alınmıştır.

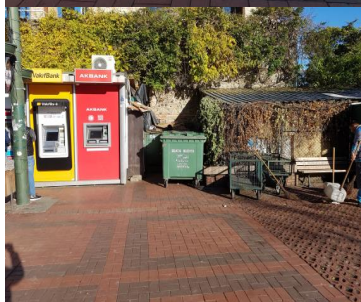

Şekil 5.21. Esmâ Sultan Yalısı Dış Mekân Görünüş

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

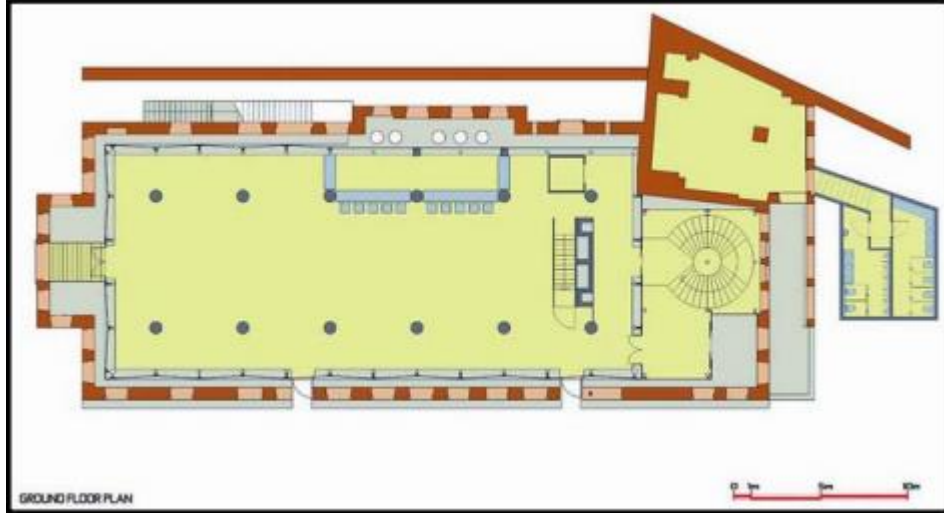
Yapının taş duvarları içerisinde kılıçlar bulunmaktadır. Duvarları sağlamlaştırmaya yarayan yapısal elemanlardır. Hem kemer formunu sağlıyor kemer taşlarını tutucu özellikleri vardır. Binada kullanılan demir donatıların her birinin farklı görevi vardır. Ana görevleri binayı sağlam bir şekilde tutmaktadır. Zemin kat ve üst kat arasındaki bağlantıyı sağlayan merdiven yapının mekânsal netliğinin bozulduğu deniz yönüne yerleştirilmiş bu sayede girişten itibaren merdivene kadar net bir alan elde edilmiştir.

Esmâ Sultan Yalısı'ndan geriye sadece taş duvarların kalması ve yapının özgün mekânlarının elemanlarının olmayışı sebebiyle, yapı katta tek mekân ve merdiven holü şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Cam ve çelik strüktürlü üst örtüyü taşıyan çelik kolonlar mekânın içinde öne çıkmamakta, yapının bize ulaşan bölümü tamamen görülebilmektedir.

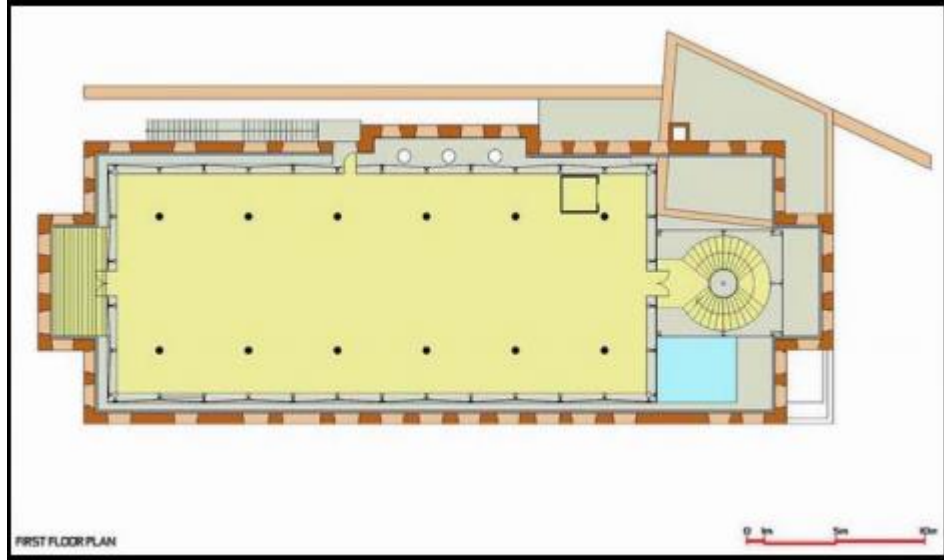

Şekil 5.22. Esmâ Sultan Yalısı Vaziyet Planı

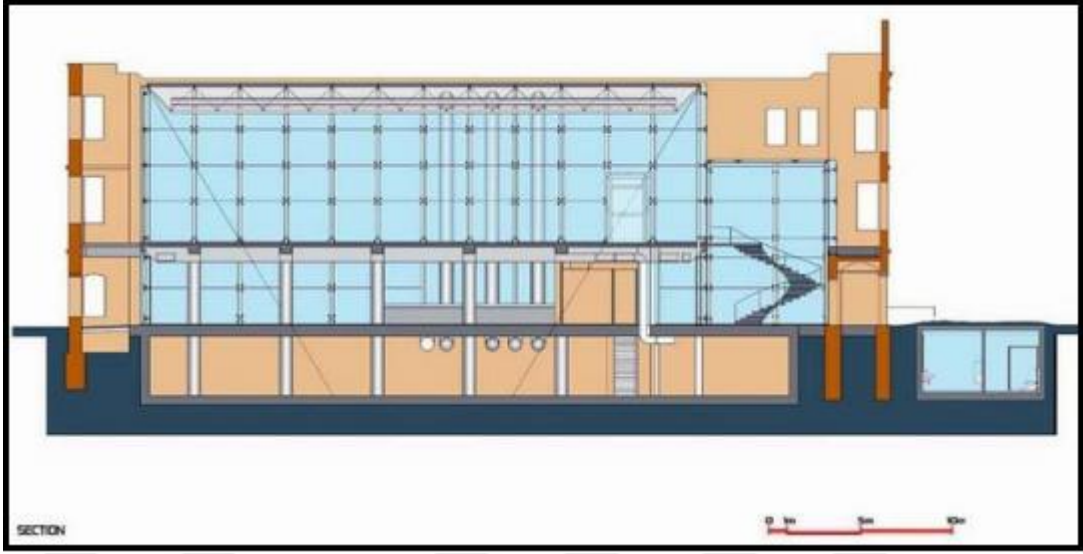
Şekil 5.23. Esmâ Sultan Yalısı Ground Floor Plan 1/200

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

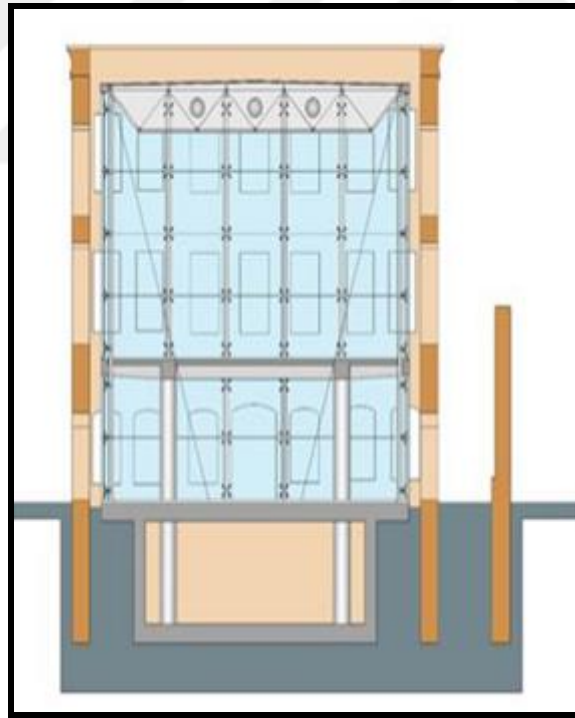

Şekil 5.24. Esmâ Sultan Yalısı First Floor Plan 1/200

Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

Şekil 5.25. Esmâ Sultan Yalısı Section
Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

Şekil 5.26. Esmâ Sultan Yalısı Section
Kaynak: Gökhan Avcıoğlu&CAD

5.4. Esmâ Sultan Yalısının Kentsel İç Mekanlar Bağlamında Değerlendirilmesi

İç mekân, özel ve yarı özel mekânları için kullanılan kapalılıkla; dış mekân ise, kentsel ve toplumsal mekânı anlatmak için kullanılan açıklıkla ilişkilendirilir.

Kentsel iç mekân' ise, kentsel alanın, içinde yer alan ya da yaşam alanı olarak daha özel mekân olarak tanımlayabiliriz. Kentsel iç mekânlara önce insan perspektifinden bakmalıyız. Mevcut yapılar arasında kullanıcılara yeterli alanlar yaratmaktır. Mekânlar ve yapılar arasındaki boşluklar tasarlanırken halkın yaşamı hesaba katılmalıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişim ilkeleri açısından kullanıcıların yaşamına ilişkin analizler tasarımın temeli olmalıdır. Toplumsal yaşama ait kaliteli alanlar kente yaşayanlara ve ziyaretçiler için keyifli zaman geçirme ve birbiriyle iletişime geçerek sosyalleşme sağlanmaktadır.

Binalar arasındaki boşlukları kentsel iç mekân olarak değerlendirebiliriz. Kent dokusunda yer alan yapılaşmamış bu alanları, kullanıcıların ortak payda da yaşamasına olanak veren ortamlar yaratır. Kentsel meydanlarda, kullanıcıların, kaliteli zaman geçirebildiği, farklı aktivitelere sahip, çekici noktaların olması ve sosyal ilişkilerin kurulabildiği fiziksel çevrele ile bağlantılı olması ile kamusal alanda kentsel iç mekânlar yaratılır.

Esmâ Sultan Yalısı ve çevresini kentsel iç mekânlar bağlamında değerlendirebiliriz. Bu yapının yeniden işlevlendirilmesi hem yapıya hem de çevresine artı değer katmıştır. Restore edilerek yeniden işlevlendirilerek, yapılan projede sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresindeki alanlara, erişim, bağlantılar, konfor, imaj, kullanım, aktiviteler, sosyallik mekân kalitesini belirlemektedir bu unsurlar kentsel iç mekânlar açısından önemli kriterlerdir. Kullanıcılar açısından günümüz koşullarında tercih edilen kentsel iç mekânlardandır. Esmâ Sultan Yalısı, bir taraftan kara bir taraftan su ara yüzü ile su ve denizin ayırıcı unsur olmaktan çok bağlayıcı bir unsur olmuştur, kentsel iç mekânlar açısından bu potansiyel toplumsal yaşam açıdan yararlanmasına sağlamıştır. Konumu,tarihi değeri kullanıcılar açısından erişilebilir olması ortak

yaşam alanlarını toplumsal açıdan önemlidir.İnsanların gece ve gündüz orda kalıp vakit geçirmesi sağlayacak farklı aktiviteler ve etkinlikler düzenlenmektedir.

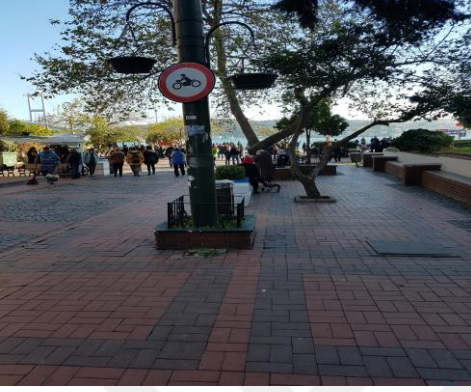
Kent kalitesi açısından görsel doku önemlidir .Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinin bir tarafı eşsiz bağaz manzaralıdır bu alanın özgün niteliklerinden yararlanılarak ve bu nitelikler dışa vurularak kentsel iç mekan bağlamında değerlendirilmelidir.Trafiğin işleyişi,kolay yol bulunması,yayaların trafikten korunması gece yeterli aydınlatılması ,gece ve gündüz aktivite olanaklarının olması, kent mobilyaları,bitkiler tamalayıcı unsurlardır.Denize bakan güzel bir silüet oluşturmaktadır.Esmâ Sultan Yalısı ve çevresindeki alanlarda kent mobilyalarında eksiklikler mevcuttur, kullanıcılar açısından daha fazla oturma alanları olmalıdır.

Gün içinde ve akşam trafiği yalı çevresine ve deniz kıyısına yakın bölgede yoğunlaşmaktadır,özellikle haftasonu ve havalarda güzel olduğu zaman bu yoğunluk artmaktadır.hafta içi ve hafta sonu-sabah saatleri ve akşam üstü,akşam saatleri yalı trafiği karşılaştırıldığında önemli fark görülmektedir.Deniz kenarında ve yalının çevresindeki boşluklar eğlenme amaçlı yapılan aktiviteler yoğunluğu artırmaktadır.Merkezi konumdaki bu alan dışında insan yoğunluğu daha azdır.Temel bağlantılar hem hafta içi hemde hafta sonu büyük bir kısmı yoğun olmaktadır,bu yoğunluğun nedeni Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinde bir çok tarihi yapı ,otellerin ,okulların yer alması ve boğaz yolunun olması yoğunluğu artırmaktadır.

Kentsel iç mekanlarda farklı kullanıcı gruplara hitap etmelidir.Hafta sonu özellikle aileler ve gençler yer almaktadır.,akşam saatinde gençler daha yoğundur.Kentsel iç mekanlarda yürünebilirlik önemlidir.Rahat bir tempoda yürürken çevredeki binalar , manzara ve insanları gözlemek mümkündür.İnsanları davet eden bir yere gitmek önemlidir.Planlanan yöne rahat ve güvenli gidilmesi hangi yöne gidilmek gerektiği kolaylıkla anlaşılmalıdır.

Gündüz ve gece farklı aktivitelerin yer aldığı mekânlar olabildiği gibi, gün içerisinde her anda aynı ihtiyaca cevap veren mekânlar da olabilmektedir. Mevsimsel değişiklikler ise en çok iklimin kendini hissettirdiği hava koşullarında görülür. Kentsel iç mekânlarda kullanıcı beklentilerine göre nitelikli tasarımlara yer verilmelidir. Mevsimsel faktörler göz ardı edilmemelidir. Yayalara yönelik çeşitli

kullanım ve düzenlemelerin yapılmasına rağmen, mevcut donatı elemanları yetersiz olması yayalara ve kullanıcılar için yetersiz bir çevre oluşturulmuştur. Kentsel iç mekânlar, ihtiyaçlar doğrultusunda insanlar ile çevreleri arasındaki ilişkiye dayalı çeşitli işlevleri olmalıdır, buna göre tasarlanmalıdır. (Şekil.27)

Şekil 5.27. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresi Oturma Alanları

Kaynak: Özkahraman. A

Yapının yeniden işlevlendirilmesi buraya hem sosyal hem ekonomik hem de çevresel katkı sağlamıştır. İnsanların sosyalleşmesi ve güzel zaman geçirmesi açısından önemli bir alandır. Mevcut kentsel mekânların az olması ve olanların da giderek birbirine benzeyen mekânlar haline gelmesi, kentsel iç mekânlar kullanıcılar tarafından tercih edilmesine neden olmaktadır.

Kentsel mekânlarda, görsel ve işlevsel olarak çeşitlilik sağlanmalıdır. Yayalar dış mekânda farklı çeşitli ve aktiviteler aramaktadır. Günün farklı saatlerinde kullanılan kentsel iç mekânları sınırlayan yapılarındaki farklılıklar ve işlevler, dış mekâna canlılık kazandırmaktadır.

Şekil 5.28. Esmâ Sultan Yalısı Çevresinde Bulunan Oturma Alanları ve Dış Görünüş

Kaynak: Özkahraman A.

Kentsel iç mekânlarda, güvenlik açısından var olan risklerin tehdit olarak görülmesi kullanım tercihini etkilemektedir. Güvenlik, kullanıcı tercihlerini açısından önem taşıyan bir kriterdir. Burada, günlük yaşamın belirsizlikleri ve risklerinin yer almadığı, korunmuş bir ortam sağlanmıştır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinin bir bölümü yayalaştırılması kullanıcı açısından olumlu etki yaratmaktadır. Genel güvenlik algısı gece-gündüz yaşayan kentsel mekânlar için hayati bir etkidir. İnsanlar ortak mekânlarda zaman geçirmek için kendilerini güvende duymaya ihtiyaç duyarlar. Geceleri çekici ve yayalara dost bir kent yaratmak için ortak yaşam alanlarının iyi aydınlatılması kullanıcılar açısından önemlidir. Güvensiz alanlar kent içinde engel oluşturur.

Görsel kalitenin yeterli olmaması genel güvenlik duygusunu etkilemektedir. Kent Meydanında, yer alan bankamatikler, kumpir satış yerleri, pazar tezgâhları ve çocuk oyun alanı, tarihi dokuya uygun düşmemekte ve Esmâ Sultan Yalısı'nın görünümünü bozmaktadır.

Çeşitli aktif yâda pasif önlemler alınmalıdır.(Şekil.29,30).Kent meydanında uygun donatı malzemeleri kullanılmamıştır. Zemin farklı birbirine uyumsuz renkler ve taşlar kullanılmıştır.

Şekil 5.29. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresinde Bulunan Bankamatikler

Şekil 5.30. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresinde Bulunan Çocuk Oyun Alanı

Kaynak: Özkahraman. A

Kaynak: Özkahraman. A

Esmâ Sultan Yalısını ve çevrenin görsel kalitesini bozmakta ve karışıklık yaratmaktadır, bunlar kaldırılmalı ya da sayıları azaltılarak kentsel iç mekânlara uygun tasarımlarla tasarlanarak dokuya uygun hale getirilmelidir. Alan cazip hale getirilmelidir. Mevcut kent mobilyaları yetersizdir. Kent mekânında kullanılan mobilyalar tasarım, malzeme yönünde uygun değildir, zayıf kalmıştır(Şekil.31). Bütüne baktığımızda alan da bir takım olumsuzluklar mevcuttur, bu olumsuzluklar kullanıcılar da işin içine katılarak bağlamsal olarak çevre ile ilişkilendirilmeli. Topluluk katılımı sağlanarak çekici kentsel iç mekânlar yaratılmalıdır.

Şekil 5.31. Esmâ Sultan Yalısı ve Çevresinde Bulunan Donatı Elemanları

Kaynak: Özkahraman.

- Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi kabuk-bağlam ilişkisi çevreyle bağlantılıdır. Konfor, sosyalleşme, ekonomik, aktivite açısından pek çok faktöre sahiptir.
- Esmâ Sultan Yalısı restore edilmesi tarihi yapı görünür ve erişilebilir kılmıştır, tarihi görünür kılmak ve erişilebilir kılmak bütünleşmiş çevreyle tarihi teşvik etmek güçlü tarihin ayak izlerindedir.
- Esmâ Sultan Yalısı, çelik bir strüktür ve camdan oluşan kalmış bir tasarımla, tuğla duvarlar içinde kalacak şekilde tasarlandı, malzeme olarak cam ve çelik kullanıldı. Kentsel iç mekânlar açısından kabuk ve çevre ilişkisi önemlidir.
- Tanımlanmış bir alanda, işleve uygun çözümler, mekânların ruhunun kaybolması önlenmekte ve toplumun ihtiyaçlarına uygun alanlar ortaya çıkmaktadır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi bu anlamda değerlendirilebilir.
- Kentsel bağlayıcılar, yürüme, toplu ulaşım, bisiklete binme, araç trafiğinin desteklenmesi sosyalleşmeyi sağlar.
- Esmâ Sultan Yalısının ve çevresinin bir kısmının yayalaştırılması bu alanı güvenli ve çekici hale getirmiştir. Esmâ Sultan Yalısının ve çevresinin güvenli yaya çevrelerinin oluşturulması buradaki yaşam kalitesini artırmaktadır.
- Esmâ Sultan Yalısının ve çevresinin bir kısmının yayalaştırılması ile bu alan bir kentsel iç mekân haline gelmiştir.
- Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinde demografik yapısının farklı olması, bu alan çevresinde mevcut olan, restoran, cafe, bar, tarihi mekânlar, oteller, kullanıcı açısından tercih nedenidir.
- Esmâ Sultan Yalısının ve çevresinde her yaş grubuna uygun mekânlar yer almaktadır
- Gece - Gündüz aktivite, Yaz-Kış kullanıcı aktivitelerine uygun olanaklar vardır. Gece -Gündüz güvenli kullanım olanağı sunmaktadır.
- Esmâ Sultan Yalısının ve çevresinin iyi algılanabilmesi için ışık, gölge, gece aydınlatması yapılmıştır.
- Esmâ Sultan Yalısının restore edilerek farklı bir kimlik kazandırmıştır.

- Esmâ Sultan Yalısı gibi tarihsel mekânların kimliklerinin korunması, yenilenmesi, kullanıcı açısından bu alanları gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir, kültürel süreklilik için kimlik koruması önemlidir.
- Kültürel süreklilik ve kentsel bellek açısından bu gibi tarihi mekânların restore edilerek farklı işlevler kazandırılması olumludur.
- Tarihi yapının yan tarafında yer alan çocuk oyun alanı silüetini bozduğu için daha uygun bir alana alınmalı ve kent meydanına uygun tasarlanarak çevreyle görsel etkileşimi olan tasarımlara yer verilmeli. Çevreye uygun malzeme kullanılarak görsel kalite artırılmalıdır.
- Esmâ Sultan Yalısı önündeki büfeler görüntü kirliliği yaratmaktadır, bunların sayısının azaltılması ve tarihi dokuya uygun tasarımlar yapılmalı ya da uygun yerler taşınmalıdır.
- Esmâ Sultan Yalısı önündeki pazar tezgâhları da düzensiz ve kentsel iç mekâna da kargaşa yaratmaktadır. Özgün kimlik ve karaktere sahip değiller.
- Cazip vakit geçirmeye davet eden etkinlik az.
- Çevreyle etkileşim az, kopukluk mevcut.
- Bazı kullanıcılar bulunan mekânları pahalı bulmaktadır
- Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinde yoğun kullanıma uygun oturma alanları bu alanda yetersizdir. Kentsel iç mekânlar için olumsuzluk yaratmaktadır. Oturma alanları çoğaltılmalıdır. Oturma alanlarında rahatlık sağlanmalı, eğlenceli oturma alanları tasarlanmalı. Kentsel iç mekânlarda kent mobilyaları önemli yer tutmaktadır.
- Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinde engelli bireyler için rampalar, elle dokunulan uyarı işaretleri, renkli yönlendirmeler olmaması olumsuzluklardandır.

Ortak yaşam ve toplumsal yaşam kentsel iç mekânlar için önemlidir, kentsel iç mekânlar için erişilebilirlik önemli bir kriterdir. Esmâ Sultan Yalısı restore edilmesi tarihi yapı görünür ve erişilebilir kılmıştır. Tarihi ve çevresi birçok öğeyi barındırmaktadır. Kent merkezinde etkileyici manzara, konum, topografya ve tarihle

iç içedir. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi renk, doku ve sesleri ile denizden gelen esintisi ile ziyaretçilerde müthiş bir etki bırakmaktadır. Kentsel iç mekânlarda ortak yaşam alanları cazip hale getirilmelidir. Özgün ve eğlenceli ortamlar yaratılmadır. Açık hava sergileri yeni bir kimlik kazandırarak ortak yaşam alanlarının dan olan kentsel iç mekânlar canlandırılır.

Esmâ Sultan Yalısı ve çevresin bir bölümünün yayalaştırılması ve Ortaköy Meydan bağlantısının olması, çekici sınırlara sahip olması bu alana erişimi cazip hale getirmektedir. Kentsel bağlayıcılar, yürüme, toplu ulaşım, bisiklete binme, araç trafiğinin desteklenmesi sosyalleşmeyi sağlar, bu da erişimi kolaylaştırır.

Tablo 5.1. Mekân Kalitesi Ölçüt Tablosu.

GİRİŞ-BAĞLANTI HAREKET	YER DUYGUSU	TOPLULUK KATILIMI	KULLANIM AKTİVİTE	ERİŞİLEBİLİRLİK	KONFOR
<ul style="list-style-type: none"> • Ortaköy Meydan’a bağlantılı olması. • Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi çekici sınırlara sahip olması. • Tarihi doku içinde yer alması, kullanıcılar açısından tercih edilen bir alandır. • Hafta sonu ve akşam saatlerinde yoğunluk yaşanmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esmâ Sultan Yalısı topografyası nedeniyle etkileyici boğaz manzarasına sahip olması. • Esmâ Sultan Yalısı tarihi alan içinde yer alması. • Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinin barındırdığı boşluklar kamusal alanda kentsel iç mekânlar yaratmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi kullanıcıların sosyalleşmesini sağlamaktadır. • Her yaş grubuna uygun mekânlar vardır. • Sosyal, ekonomik ve çevresel yarar sağlamaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinde kullanıcılara farklı aktiviteler sunmaktadır, bulunduğu alana farklı bir kimlik kazandırmaktadır. • Gece-Gündüz Yaz-Kış kullanıcı aktivite olanağı mevcuttur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esmâ Sultan Yalısı ve çevresin bir bölümünün yayalaştırılması ve Ortaköy Meydan bağlantısının olması, çekici sınırlara sahip olması bu alana erişimi cazip hale getirmektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Esmâ Sultan Yalısı restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi bu alana farklı bir kimlik kazandırmıştır. • Ortaköy’de bulunan Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi cazip hale gelmiştir. • Esmâ Sultan Yalısı ve çevresin bir bölümünün yayalaştırılması ve Ortaköy Meydan bağlantısının olması konfor açısından önemlidir.

J. GEHL’ in Mekan Kalitesi Kriterlerinden Yararlanılmıştır.

SONUÇ

Binalar arasında oluşan ara boşluklar olan kentsel iç mekânlar, günümüz koşullarında önem kazanmaktadır. Mimari tasarımda yapı çevresi ile ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Binalar arasında oluşan ara boşluklar tasarım aşamasında düşünülmelidir. Kullanıcı açısından iyi değerlendirilmesi gereken mimari mekândaki boşluk, sadece mekâna dair bir öge olmanın dışında, kentsel mekânı da biçimlendiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel iç mekânlar toplumun katılımı, konfor, sosyalleşme, ekonomi, aktivite, erişilebilirlik gibi çevresel birçok faktörü barındırmaktadır. Kentsel iç mekânların iç-dış bağlamında Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi mekân kalitesi bağlamında değerlendirilmiştir.

Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi barındırdıkları boşluklarla kamusal alanda kentsel iç mekân olarak kullanılmaktadır. Kentsel boşluklar onları sınırlayan öğeler ve onları sınırlayan mimari mekânların yarattığı boşluklarla biçimlenmektedir. Mimari kabuk yapıyı tanımlayan yapı elemanı olarak binanın kimliğini de belirler. Bağlam, yapının iç-dış arasında gerçekleşen değişim çevre ile yapı arasında ilişki, süreklilik ve geçişi kapsar. Bağlam görsellikle algılanabilir. Günümüze kabuk-bağlam kavramı farklılaşmıştır. Kabuk iç ve dışı ayıran sınırlardır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresini kabuk-bağlam açımdan değerlendirebiliriz. Tarihi yapının kendine özgü bağlamını göz ardı etmemek gerekir, yapı ter türlü çevre koşullana göre değerlendirilmiştir.

Kent mekânları ve mimari mekânları, birleştiren tasarımlar yapılmalıdır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi konfor, sosyalleşme, ekonomik, aktivite açısından pek çok faktöre sahip olduğu için kullanıcı açısından tercih edilmektedir. Tarihsel mekânların kimliklerinin korunması, yenilenmesi, kullanıcı açısından bu alanların çekici hale gelmesine neden olmaktadır. Esmâ Sultan Yalısı projesiyle çok kültürlü geçmişi kazandırma amaçlanmıştır. Ortaköy meydanına bağlantısının olması çevredeki tarihi doku ve kent dokusunda kentsel iç mekân olarak Esmâ Sultan Yalısı ve çevresini bu bağlamda örnek verebiliriz

Sokakların yayalaştırılması güvenli yaya çevrelerinin oluşturulması buradaki yaşam kalitesini artırmaktadır. Kullanıcı ve çevresindeki konutlar açısından bu alanlar cazibeli hale gelmektedir. Yayalaştırma, sosyal, çevresel, ekonomik yarar sağlamaktadır. Yayalaştırma kullanıcıları olumsuz çevresel koşullardan uzak tutmaktadır. Yayalar dış mekânlarda farklı fonksiyonlar, sosyalleşme ve güvenli ortamlar aramaktadır. Kentsel mekânların kalitesi, yaşanan çevre ile bağlantılıdır. İhtiyaçlar kullanıcılara göre düzenlenmeli, yaşam kalitesi artırılmalıdır. Kaliteli, güvenli açık mekânlar tasarlanmalı, kullanıcılara yönelik konfor koşulları sağlanmalıdır. Bu yüzden kentsel mekânlar kullanıcı açısından daha önemli hale getirilmelidir.

Kentsel iç mekânlar, güvenli, erişilebilir, cazibeli, yaşanabilir, sağlıklı olmalı bu kriterleri sağlamalıdır bu açıdan Esmâ Sultan Yalısı ve çevresini bir bölümünü olumlu değerlendirebiliriz. Kentsel iç mekânlarda ortak yaşam alanları cazip hale getirilmeli, çok fonksiyonluluk teşvik edilmeli, özgün, eğlenceli, entegre bir tarihi içermelidir. Keyif veren alanlar yaratılmalıdır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinin eşsiz toparafyasından yararlanılarak yönlendirmeyle özel alanlar oluşturulabilir. mekan ve deniz arasında bağlantı kurularak daha iyi tasarımlar yapılmalıdır.

Esmâ Sultan Yalısı ve çevresinde yapılan alan çalışmaları ,yaz- kış mevsimlerinde, öğlen ve akşam saatlerinde, hafta içi ve haftasonu farklı zaman dilimlerinde gözlem yapılmıştır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi konfor, sosyalleşme, ekonomik, aktivite açısından pek çok faktöre sahip olması, gece - gündüz aktivite, yaz-kış kullanıcı aktivitelerine uygun olanaklar vardır. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresi, gece -gündüz güvenli kullanım olanağı sunması olumlu yönlerdendir. Esmâ Sultan Yalısı ve çevresine erişilebilirlik açısından incelendiğinde bazı eksiklikler vardır. Çevresinde engelli bireyler için, elle dokunulan uyarı işaretleri, renkli yönlendirmeler yeterli olmaması olumsuzluklardandır.

Tarihi doku ve çevresinde Pazar tezgâhları, kumpir satış noktaları, bankamatikler, çocuk oyun alanı görsel kirliliğe neden olmaktadır. Kent meydanında yer alan ve kargaşaya neden olan pazar tezgâhları, bankamatikler, kumpir satış noktaları sayı olarak azaltılmalı ya da kent meydanına uygun tasarlanmalıdır. Alanda

kullanılan kent mobilyaları yetersiz ve işlevsizdir. Kentsel iç mekânları cazip hale getirmek için farklı ve işlevi olan mekânı cazip kılan kent mobilyaları kullanılmalı, peyzaj öğelerine yer verilmelidir. Bu alan kentsel iç mekân olarak değerlendirilmesi için kullanıcılara uygun tasarımlar yapılmalı, cazip hale getirilmeli ve uygun malzemelerin kullanıldığı kent mobilya yer verilmelidir.

Esmâ Sultan Yalısının restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi ile kültürel sürdürülebilirlik korunmuştur. Esmâ Sultan Yalısı gibi tarihsel mekânların kimliklerinin korunması, yenilenmesi, kullanıcı açısından bu alanları gelecek kuşaklara aktarılması önemlidir, kentsel bellek için kimlik koruması önemlidir. Kültürel süreklilik ve kentsel bellek açısından bu gibi tarihi mekânların restore edilerek farklı işlevler kazandırılması olumludur. Kentsel bellek bir yerin kimlik aktarımında önemlidir. Geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurularak bellek aktarımı yapılabilir. Kentsel bellek ve kültürel sürdürülebilirlik kent bilinci olan insanlar sayesinde gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

Sürdürülebilir bir yaşam için bu alanları sürdürülebilir hale getirmek, insanlara fiziksel değişime uyum sağlama, yaşam biçimlerini ona göre ayarlama, kentsel mekânları kullanmak için yeni yollar düşünülmelidir. Halkı katılımıyla bu alanlar kademeli olarak tasarlanmalı. Kademeli dönüşüm halkın katılımıyla deneyimler kolaylaşır. Sürdürülebilir bir yaşam ve kültürel sürdürülebilir bir gelecek için bu alanlara tasarımlarda yer vermeliyiz. Kentsel iç mekânların tasarlanmasında iç mimarlık disiplin ve tekniği kentsel kamusal alanlarda ihtiyaca cevap verebilir. Kentsel iç mekânlar(urban interior) çevre ile ilişkiye dayalı çeşitli fonksiyonlara sahip olmalı ve tasarlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adams, W. M., 2006, "TheFuture of Sustainability: Re-thinking Environment and Development in theTwenty-first Century." Report of theI UCNRenowned Thinkers Meeting, 29–31 January 2006. 19pp.
- Altan, İ.(1992), Mimarlıkta Mekan Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi, İstanbul Altman, I. and Zube, E.H. (eds.) (1989) ‘Public spaces and places’, Human Behaviour, n.10,
- Attiwill, S. (2011), “Urban and Interior: Techniques For An Urban Interiorist”, Urban Interior: Informal Explorations, Interventions and Occupations, (ed.) Rochus Urban Hinkel, Spurbuchverlag, Germany.
- Baysan, O. (2003). Sürdürülebilirlik Kavramı ve Mimarlıkta Tasarıma Yansıması, Yüksek. Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Berge, B.(2000) TheEcology of BuildingMaterials,1st Ed. ArchitecturalPress, ElsevierScience, Oxford.
- Church, K, (2011), “Making Visible: Registering the Asynchronous City”, Urban Interior: Informal Explorations, Interventions and Occupations, (ed.) Rochus Urban Hinkel, Spurbuchverlag, Almanya, ss.27-42.
- Cordan, Ö. & Çolak, Ş. (2014), “İç ve Dış Arasında Mekânsal ve Toplumsal Bir. Karşılaşma Durumu Olarak “Kentsel İç Mekân” Mimarlık – 384, Türkiye.
- Çalışkan, Müge. (2011) “Kamu Yararı Bağlamında Kamusal Mekânlarda Bir Yayalaştırma Örneği: Eminönü Tarihi Yarımada (Hobzar Mahallesi ve Çevresi) Yayalaştırma Projesi.” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi,
- Development” General Assembly Resolution 42/187, 11 December (1987)

Erdönmez E,(2005),Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplumsal Yapılandırmadaki Rolü,Büyükdere-Levent-Maslak Aksı

EMBARQ Sürdürülebilir Ulaşım Derneği

GEHL Architecture

Gehl, J, (2004), Places for People City, of Melbourne in collaboration with GEHL ARCHITECTS, Urban Quality Consultants Copenhagen, MELBOURNE 2004 Gertler, M.S. (2004),

Gehl, J. (1989) ‘A changing street life in a changing society’, Places,

Gehl, J. (1996), Life Between Buildings: Using Public Space, Copenhagen, Arkitekens Forlag.

Gehl, J. (1996), Life Between Buildings: Using Public Space, Third Edition, Copenhagen: Arkitektens Forlag.

Gehl, J. (2002) Public Spaces And Public Life Jan Gehl, Architect MAA, Dr. Litt. & Helle Lis Søholt, Architect MAA, M.Arch. (Uni. of Wash.) Strandgade 100, Bygning N, DK-1401 Copenhagen, Denmark

Gehl, J. and Gemzøe, L. (1996), Public Spaces - Public Life, Copenhagen: Danish Architectural Press and the Royal Danish Academy of Fine Arts, School of Architecture.

Gehl, J. and Gemzøe, L. (2001), New City Spaces, Copenhagen: Danish Architectural Press.

Giunta, E. E, (2009), “Urban Interiors. Artificial Territories: Designing ‘Spatial Script’ for Relational Field”, Interior Territories: Exposing the Critical Interior, IDEA Journal, Brisbane, Avustraya,

Hinkel, R. U, (2011), “Private Encounters and Public Occupations: A Methodologyforthe Exploration of Public Space”, Urban Interior: Informal

Explorations, Interventions and Occupations, (ed.) Rochus Urban Hinkel, Spurbuchverlag, Almanya,

İnceoğlu, M. (2007). Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının incelenmesi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi,

Krier,Rob.Urban Space (1979)

Kuloğlu, N. (2013), “Boşluğun Devinimi: Mimari Mekândan Kentsel Mekâna”, ICONARP International Journal of Architecture and Planning, Türkiye.

Lynch, K, (1972), What Time is the Place? MIT Press, Massachusetts.

MACE, V. (2014), “Sensing The Urban Interior”, (in) arch International Conference, Indonesia.

Taygun, G.T. (2005). Yapı Ürünlerinin Yaşam Döngüsü Değerlendirmesine Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Oktay. D,Mimarlık,(2001,302)

Yüksel. Ş,Kamusal Alanlarda Yaşlı Bireylere Yönelik Mekânsal Etkileşimler – Esenler. Cumhuriyet(Dörtyol)Meydanı ve Çevresi-Kamusal Alan Okumaları Esenler

Yılmaz, Güçlü, M.(2012),Herkes İçin Tasarım ve Kamusal Alan. Güney Mimarlık,

Wagenfeld, M, (2011), “The Porous-City: Atmospheric Conversations of the Urban Interior”, Urban Interior: Informal Explorations, Interventions and Occupations, (ed.) Rochus Urban Hinkel, Spurbuchverlag, Almanya, ss.147-160.

Whyte, W.H. (1980), The Social Life of Small Urban Spaces (Washington, DC, Conservation Foundation).

ZEVİ, B(1990)Mimariyi Görmeyi Öğrenmek (Çev.D.Divanoğlu)Birsen Yayınları,İstanbul

İNTERNET KAYNAKLARI

[http:// www.archnet.org](http://www.archnet.org)

www.arkitera.com/haber/25137/sunset-parklet

www.beşiktaşbelediyesi

Hallomevrouwclark.wordpress.com

<https://www.jasstudies.com/DergiPdfDetay.aspx?ID=2510>

www.ekoyapidergisi.org/441-mimaride-doga-ile-butunlesmenin-bir-arakesiti-

<https://www.havadiskibris.com/lefkosa-surlaricinin-kentsel-ic-mekân>

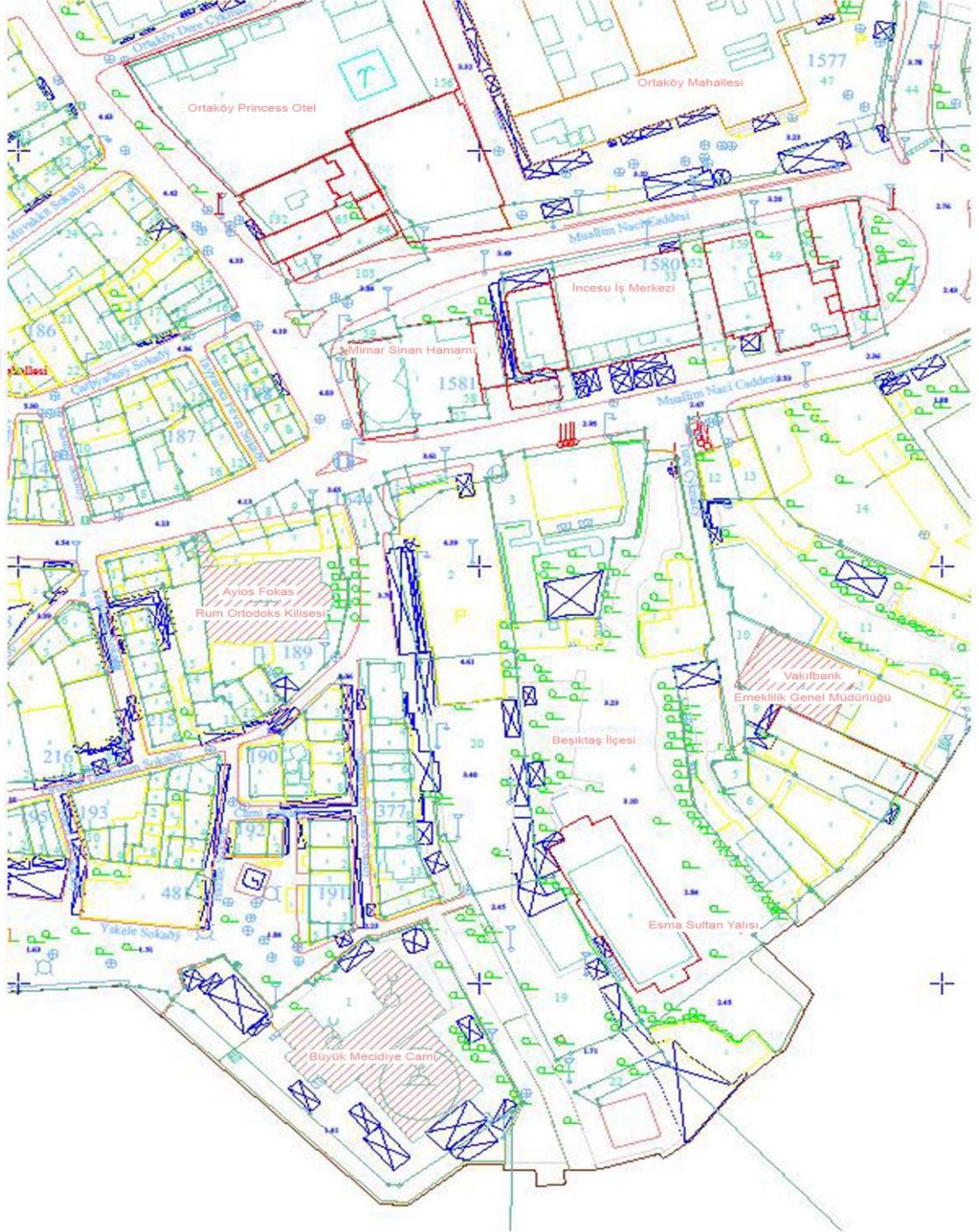
https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_11_1_35_48.pdf

FOTOĞRAF

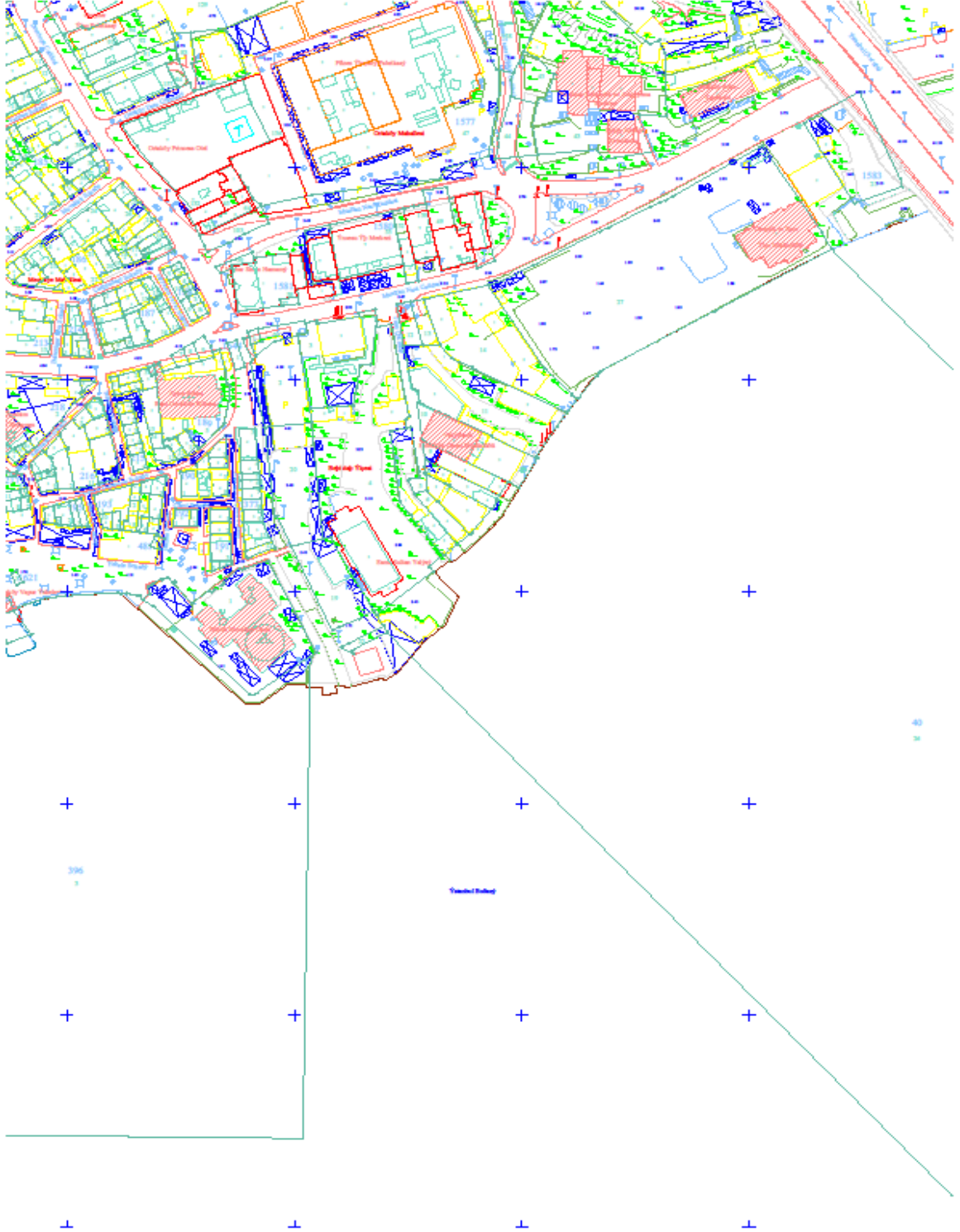
Özkahraman A. (Fotograflar)

EKLER

EK.1.Ortaköy Vaziyet Planı 1/1000

EK.2.Ortaköy Vaziyet Planı 1/2000

ÖZGEÇMİŞ

Diyarbakır'da doğdu.2004 Eastern Mediterranean University Interior Architecture bölümünden mezun oldu. 2014 Anadolu Üniversitesi Kültürel Miras Ve Turizmi bölümünü tamamladı. 2019 Beykent Üniversitesi İç Mimarlıkta Yüksek Lisansı tamamladı. Çeşitli projelerlilde uygulamaya yönelik iç mimar olarak çalıştı.

Ayşe ÖZKAHRAMAN

